

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TRÆK AF
ERHVERVSLIVETS HISTORIE
I HELSINGØR

HELSINGØR
HANDELSSTANDSFORENING

1944

11. NOVEMBER

1744

KRÆMMERLAUGET

TRÆK AF
ERHVERVSLIVETS HISTORIE
I HELSINGØR

VED
HAKON MULLER

HELSINGØR
L. H. ANDERSENS BOGTRYKKERI
1944

FORORD.

Den 11. November 1744 underskrev Christian VI paa Frederiksborg Slot Laugsartiklerne for Kræmmerlauget i Helsingør.

Helsingør Handelsstandsforening, der er den direkte Fortsættelse af Kræmmerlauget, har paa 200-Aars Dagen ønsket ved Udgivelsen af dette Skrift at sætte Dagen et varigt Minde.

Da Foreningen i 1919 fejrede 175-Aars Jubilæum, udgaves et Skrift, forfattet af Købmand *Fr. Hilligsøe*, der beskedenlyt skjulte sig under Mærket „En gammel Helsingørs-Købmand“. Dette interessante Skrift behandler udførligt de første Aartier af Laugets Historie.

Helsingørs Historie i Sundtoldstiden indtil 1857 og i Aarene umiddelbart derefter er som bekendt flere Gange behandlet litterært, og det maatte da forekomme naturligt at begrænse nærværende Skrift til udover selve Laugets og Foreningens indre Historie fortrinsvis at omhandle Perioden fra 1857 til Nutiden, saaledes at Hovedvægten lagdes mere paa Handelsstandens Forhold end paa selve Byens Historie i det paagældende Tidrum.

Helsingør Handelsstandsforening modtog fra Konsul *V. E. A. Lund* et Tilbud om at bekoste et saadant Arbejde udført. Udarbejdelsen er foretaget af Lektor cand. mag. *Hakon Müller*, der foruden af trykte og skrevne Kilder har øst af en Række Medlemmers Erindringer, og naturligvis af *Hilligsøes* ovenfor nævnte Skrift.

Billedredaktionen er velvilligst foretaget af Museumsdirektør *Knud Klem*.

Iøvrigt har Udgivelsen kun været muligt, fordi en lang Række af Foreningens Medlemmer har stillet et Beløb til Foreningens Raadighed til Gennemførelse af Jubilæet.

Til alle, der saaledes har medvirket ved Udgivelsen og i Særdeleshed til Lektor *Müller*, da han har trukket det største Læs, retter Foreningen sin oprigtige Tak.

Helsingør, i November 1944.

HELSINGØR
HANDELSSTANDSFØRENING.

EFTER i et Par Aarhundreder at have været et beskedent Fiskerleje, senere en lille ubetydelig By med et fattigt Opland, dækket af Skove, som den laa, og uden nævneværdig Handel, rykkede Helsingør med et Slag frem i første Række blandt Danmarks Købstæder, ja stod til Tider som Danmarks næststørste Provinsby. Dette Omslag skyldtes Erik af Pommern, som lod opføre Slottet Krogen, i Ly af hvilket Byen kunde vokse sig stærk. Yderligere oprettede han et Par Klostre i Byen. Af mest afgørende Betydning blev det dog, at han omtrent samtidig med, at han 2. Juni 1426 skænkede Helsingør Købstadprivilegier, henlagde Oppebørslen af den nyindførte Øresundstold til Byen.

Gennem over 400 Aar blev denne en sand Guldgrube for Sundtoldstaden, en Kilde til stigende Misundelse hos de andre Sundbyer.

Faa Aar før — 1422 — havde Kong Erik udstedt en Forordning for de sjællandske Købstæder, hvori det blev fastsat: „At alle Embedsmænd (Haandværkere) skulde bjerge sig af deres Embede, og alle, der ikke er Haandværkere, skal bjerge sig af Købmandsskab og Brygning, men ellers Bagere af Bagning, Sudere af Skomagergerning, Smede af Smedning, Guldsmede af hans Embede, Skræddere, Kræmmere og Skindere af deres og ellers enhver af sit. Alt Landkøb og Forprang skal være forbudt, og al Handel foregaa paa Marked og Torv, som det har været af gammel Tid. Paa Torvet skal paa Torvedagens stikkes et Tegn ud, og medens det staar, maa ingen købe og sælge uden bofaste Bymænd og Borgere indtil Klokken 10, da Tegnet skal tages væk, og siden maa alle frit handle“.

Magistraten skal drage Omsorg for, at alle, der kommer til Byen, tager Borgerskab og bliver bofaste Bymænd og Borgere, en Bestemmelse, der er rettet mod de fremmede Gæster, specielt Hansekøbmændene, selv om disse klogelig ikke direkte nævnes.

Magistraten faar fremdeles en vidtgaende Bemyndigelse til at føre Kontrol med Haandværkerne, saa det gaar ret og skelligt til med deres Haandværk, hvorfor ingen Haandværker maa blive Borgmester eller Raadmand.

Dermed havde Statsmagten sat et afgørende politisk og socialt Skel mellem Borgerne. De danske Købmænd, der i Forvejen økonomisk set stod over Haandværkerne, havde nu faaet et blaåt Stempel, faaet Magten over Byens Næringsliv.

Allerede i 1443 har de første Købmandsforeninger eksisteret. Under Navn af Kompagnier blev Sammenslutningerne drevet som Købmandsgilder, viet til en bestemt katolsk Helgen. Disse Købmandsgilder, som senere ofte gik over til at kaldes Handelslaug, var ikke altid lige velsete af Autoriteterne.

Takket være Øresundstolden svang Helsingør sig i Løbet af det 16de Aarhundrede op til Danmarks mest internationale By, „de danske Kongers Guldbjerg“. Alle de Titusinder af Skibe, der aarligt passerede Sundet, maatte lægge bi og betale Told. „Elsinore up the Sound“ var kendt i hele Europa, blev Skuepladsen for Shakespeares berømteste Skuespil „Hamlet“.

Der var Liv og Røre. Mange kapitalstærke Udlændinge slog sig ned i Byen for at udnytte Chancerne. Byens egne Købmænd optog selv en driftig Handelsvirksomhed. Christian IV og de følgende Konger favoriserede gennem deres merkantilistiske Handels- og Industripolitik først og fremmest København. Men naar det regner paa Præsten, drypper det paa Degnen. Sammen med de københavnske Borgere fik Borgerne i Malmø og Helsingør Eneret til at indtræde i det i 1602 oprettede islandske Kompagni. Helsingør fik Monopol paa 7 af 20 Havne, 1614 endog 8 af 21. 1620 gik Monopolet dog over til et Kompagni. „Helsingør fik desuden et af Tidens betydeligste industrielle Anlæg, de militære Metalmanufakturer. 1597 blev der oprettet en Hammermølle ved Byen, 1599 et nyt Gethus (Kanonstøberi) ved Kronborg, 1601 kom en Smeltmølle til, som skulde smelte og forarbejde den Jernerts, der blev fundet i Kronborg Len. Da denne hurtigt slap op, blev Møllen lavet om til et Kobbermanufaktur. Sluttelig kom en Stampemølle til de nye Anlæg“. (Gunnar Olsen: De danske Købstæder gennem Tiderne.)

De gamle Laug, i hvilke ingen, der ikke i en lang Aarrække havde gennemgaaet en købmandsmæssig Uddannelse, kunde blive optaget, var solide og velkonsoliderede Organisationer, men da de

lede i en meget gammeldags Aand, uimodtagelige for Fremskridt, kom de Christian IV's Erhvervspolitik paa tværs. I 1613 ophævede han de tre da i København bestaaende Laug: Vandtsnidere eller Klædebolauget, der handlede med Silke, Klæde og Lærredsvarer, Kræmmerlauget og Bryggerne. To Aar efter tabte han helt Taalmodigheden og ophævede paa een Gang alle Laug i Danmark. Enhver Haandværker kunde nu uforment nedsætte sig som Mester i Købstæderne og frit bruge deres Haandværk, naar blot de svor deres Borgered og opfyldte deres Borgerpligter.

Trods Regeringsforbudet fortsatte Laugene imidlertid mere eller mindre aabenlyst deres Tilværelse. Regeringen maatte æde sit Standpunkt i sig igen og legalisere Laugene. I 1637 nævnes 8 Laug i Helsingør: Snedkerne, Skrædderne, Smedene, Murermestrene, Malerne, Væverne, Skomagere og Færgemændene. Foruden de tre før nævnte københavnske Handelslaug oprettedes der i 1651 et fjerde, nemlig Skipperlauget. Søfarten tog et vældigt Opsving i denne Periode. Staten slog sig paa Kolonipolitik baade i Asien og Afrika. Kolonialvarer og finere Manufakturvarer strømmede i store Mængder til Danmark. Laugene blomstrede op paany.

Da kom de to Krige med Sverige 1657—60. De tre gamle danske Lande Øst for Øresund og Kattegat blev svenske Provinser. Danmarks næststørste By, Malmø, og Helsingborg laa nu i fremmed Land. De danske Byer havde lidt haardt under den svenske Besættelse, var blevet presset til den sidste Hvid, Krigen havde saaledes kostet Helsingør 300000 Rigsdaler. Enevældens første Aartier viste betydelig Forstaaelse af Byernes fortvivlede Kaar og Vilje til at op-hjælpe de borgerlige Næringsveje, men samtidig fortsattes den tidligere nævnte Tendens til at favorisere København paa Provinsens Bekostning i stigende Grad. Navnlig ramte det de sjællandske Købstæder. Medens Helsingør i 1672 stod som Nr. 2 med 4033 Indbyggere (Aalborg som Nr. 1 med 4181), er den ved den første egentlige Folketælling i Danmark 1769 gaaet stærkt tilbage og dalet ned til Nr. 4 med 3669 Indbyggere, medens Odense har erobret Førstepladsen med 5464. I Løbet af den næste Menneskealder til Folketællingen 1801 tager Helsingør imidlertid et Opsving paa godt 40 Procent og bliver Nr. 3 med 5282 Indb. Efter atter en Menneskealders Forløb har Helsingør generobret Andenpladsen 1834 med 7112, dog haardt trængt af Aalborg med 7048. I 1870 holder Odense endnu Førstepladsen med 16979 Indb. for faa Aar efter at blive overfløjet af Aarhus, Helsingør

distanceres af de gamle Medbejlere Aalborg og Aarhus og tillige af Randers og Horsens og bliver kun Nr. 6 med 8891 Indb., 1901 Nr. 7 med 13902, 1921 Nr. 10 med 15457, 1940 Nr. 13 med 17965.

Med Enevælden fulgte snart en stærkere Tilbøjelighed til Indgreb i Næringsfriheden. I 1681 satte Øvrigheden Grænser for, hvilke Varer de forskellige Købmænd maatte handle med „paa det alle kan have deres ærlige Ophold“ og forlangte, at Købmændene inden 1. Januar 1682 skulde have de Varer udsolgt, som de i Henhold til Regulativet uberettiget førte. Laugene deltes i Hørkræmmere, Silke- og Klædekræmmere, Lærredskræmmere, Kryddenerer, Rhinsk-Vins-Handlende, Fransk-Vins-Handlende og Hat-Staferere. Man modvirkede altsaa direkte en Sammenslutning indenfor Købmandsstanden efter den gamle romerske Devise: „Del og hersk!“

I Januar 1682 fulgte en ny Forordning, der forbød de fleste smaa Købstæder i Danmark at handle med udenlandske Varer. København, Helsingør, Korsør og Køge var blandt de sjællandske Købstæder, der dog uhindret fik Lov til at fortsætte denne Handel. Denne Forordning viste stor Livskraft, idet den holdt til Toldforordningen af 1768, men er næppe altid blevet overholdt strengt efter Bogstaven. Autoriteterne har sikkert lukket Øjnene for mindre Overtrædelser.

Kommerceanordningen af 4. August 1742 satte for Hovedstadens Vedkommende et skarpt Skel mellem Detailhandel og Engroshandel. Fra nu af maatte kun Kræmmerne holde aaben Bod. Kun de Groshandlere, der havde løst Borgerskab før 1742, bevarede Ret dertil for deres egen og deres Enkers Levetid. For at opnaa Borgerskab skulde Groshandleren være oplært ved Købmandsskab, holde Kontor, føre udenrigsk Korrespondance samt eje Skibe eller Skibsparter. Kræmmere, der ogsaa gjorde det, kunde kun opnaa Groshandlerborgerskab, hvis de opgav deres Bod. I København skiller Groshandlerne sig ud som en særlig Stand, og Grosserer-Societetet grundlægges.

For 200 Aar siden har Købmændene i Helsingør aabenbart følt sig generet af illoyal Konkurrence. Ved Siden af umaadelige Fordele for Byen havde Øresundstolden nemlig den Skyggeside, at mange udenlandske Varer uden Toldvæsenets Medvirken blev indsmuglet og ufortoldet forhandlet uden om de 6—7 Mand, der foruden Vinhandlerne holdt offentlige Boder. Man klagede over, at der, saavel af Borgere i de forskelligste Stillinger som af Omløbere handles, pranges og sjakres. Tilmed tyngede Indkvarteringsbyrden Helsingør haardt.

I denne Nødsituation, som de lokale Myndigheder ikke kunde

raade Bod paa, henvendte 8 professionelt uddannede Købmænd sig derfor i en lang og højtidelig Skrivelse, der nedenfor gengives i sin Helhed, gennem Commerce-Collegiet — Forgængeren for det bortset fra nogle Maaneder i det „mærkværdige Aar“ 1848, først i 1908 oprettede Handelsministerium — til Hans Kongelige Majestæt Christian VI med Bøn om, at der maatte blive givet Love for et Købmands-Societet og Laug i Helsingør i Lighed med det, Frederik IV i 1724 havde beneficeret den største Købstad, Odense Bys Handlende med.

Deres Excellencer !!!

Høiuelbaarne Høie Herrer Præces, sambt Høiedle og vellbaarne, Beledle og Velbyrdige sambtlige Høie Herrer Deputerede udi Gen: land Deconomie og Commerce Collegio.
Høinaadige Herrer!

Som Deres, Kongelige Majestæts Allernaadigste intention og Vilje, Føldens Intrader over alt ved Søe-Stæderne udi Danmark til et hvert Stifts eller Stæds Indvaanere paa visse Aar at lade bortforpagte til de Negotierendes nøtte og bequæmmelighed, er os allernaadigst og høigunstigst bleven kundgiort: Saa have vi efter vores allerhøieste pligtffylldighed og med u=efterladendes tak og ffønsomhed for saadan u=ffatterlig Kongelige omhøie og naade for sine undersaatters gavn og beste, vores Allerunderdanigste Erkløring paa de os tilfficendegivne Generale Conditioner, vedbørlig indgivet. Hvor vi Allerunderdanigst forhaaber og ønsker, at denne Deres Majestæts høistpriselige Intention og tilbydende Kongelige Naade maatte gelange til sit forud Allernaadigst henseende, maall og øyemed, og at vi maatte nyde deel i samme u=ffatterlige Kongelige Naade. Men som denne Stad Helsingør dag fra dag ffæckes og aftager, fføndt den formedelst sin besffaffenhed og leilighed med den store Søe-fahrt igennem Sundet, saavel som de mange u=opffrivelige hændelser her idelig findes og forefalder, er mogen uden Exempel og fast ei med noget andet Stæd kan

være at ligne, og derfor kunde vel ei andet her i særdeles ventte, end at jo Indvaanerne i fredss og gode Aaringer ficendelig florerede og tilvogede i handel og næringsdrift; men desværre, erfaringen udviiser, hvad handlingen angaaer, det langt anderledes. Og at vi derfor med de hvinaadige Herrer's tilladelse maatte demonstrere, hvad der kan være endeel aarsag udi Indvaanernes befundne uformuenhed og handelens forknøttelse her ved Stædet, da bestaar det egentlig derudi:

Foruden nogle befindende Byens Indvaanere, der handler med Viine og fransk Brendeviin, saa befindes her og af Kræmmere og Byens Eed-svorne Borgere, med os underskrefne, i alt 6 å 7 Stk. i talet, som holde publique aabne Kramboeder, alle behovende inden- og udenlandskt Vahre falholder, og meget vel kunde fortsætte handelen baade os selv, saa og det almindelige, nemlig Byens Med-Indvaanere og andre til langt større fordeel og gavn end hid til dags sfeed er, om vi i samme handel efter de Allernaadigst udgangne forordninger for Høferes og u-legitimerede Versohners indgreb bleve hanthævede, thi da kunde vi derefter med stor apparence sortere os saavel med Landets egne fabriquerede, som tilladte udenlandskt Kiobmands-Vahre, i anseeligere mengde at Debitere mere deraf end hid til sfeed, ja og flere rette Kiobmænd bleve annimerede til at nedskætte sig herstæds, naar saadan regulair handel spurtes.

Men det er nu høiligt at klage over, at under det sfin Enhver kan være tilladt at handle |: som er næsten ligesom et ordsprog :| og fast alle og Enhver saavel aabenbar som i smug, besynderlig af handvercksfolk, ølltappere og Fergemænd samt u-erfahne løse og ledige saavel Quindes som Mand's Personer og omløbere, griber om sig til at handle, og kan vel derhos en deel Vahre debitere undertiden for bedre kiøb end rette Kiobmænd det kunde giøre, der sin handling conserverer med een lovlig og tilladelig gevinsttagelse, efter han sine Varc, der komme i større partier rigtigheden maa indfortolde, hvad man u-omgiængelig maa lade komme fra fremmede Stæder, da hine derimod ved den leilighed her kan være, venteligt til deres egen des større fordeel saa vel forbudne som tilladelige fremmede Vahre i smaa partier, hvormed de egentlig og

allene handle, søger indpracticere: derved ei allene Hans Majestæts Sold: Intradere defrauderer, item Landets fabriquers fremme og fortsættelse forhindres, men end og vi i vores handel ulidelig vorder præjudicerede. Thi allene at røre om Fergemændene, som betiener Skipperne, dem forekommer idelig paa Skibene adskillige Slags Bahre, og hvad som de seer at kunne profitere en Skilling paa, det tilhandle de sig, eengang noget, en anden gang noget, som de igen under haanden udsælge, og saaledes vorder Byen opfyldt med mange slags Udenlandske Bahre, saa ingen kjober noget hos os, uden hvad de høiligst ere nødde til. Saaledes i bund og grund ruinerer den ene den anden, saa at vi, der ingen anden Næring bruger end allene at handle, have ickun saare ringe affætning og mindre profit, men de andre derimod ické allene betager os det lovlige Nærings- og leve Middell, men endog de fattige mærkelig skader og betrycker: idet at naar Skatter og Indquartering etc. skall lignes og udredes, da kan de som bærer Navn af Kjøbmænd ické kontribuere noget anseeligt, som de burde, formedelst deres Næring er borte, og de andre, som incognito handle og har Næringen, ere ické allmindelig bekjendte og vitterlige for sliq handling, hvorfor og de echapeerer fra den afgift de ellers burde ansees til at erlægge, saa i hvor stor forsigtighed og vigilance, saa vel Magistraten som andre vedkommende end anvender til sliq at forekomme saa nolens volens bliver dog Byens tyngde og afgift af Necessite mange fattige paalagd, enten de kan betale eller ey. Hvilket at forekomme vides ické noget middel, uden allene at de Høinaadige Herrer ville med deres Høiformaaende, for Byens og Handelens skyll, forunde os et Kjøbmandslaug for alle Handlende her ved Staden, hvorudi nu kunde indtræde saa mange som lystede og sig allerede til Kjøbmandskab allene haver appliceret, men siden efter Laugets opretning ingen uden de som ved Kjøbmandskab er oplærdt eller været og opvandt paa et Contoir og ville handle en gros, som enhver haver frihed til, udi Lauget om de det begiærer at antages, og som saaledes indgav sig udi Lauget, skulle ické være tilladt, saa længe de handlede, at befatte sig med anden handtering saasom Brygning, Brænding

eller andet Brug, som kunde være andre medborgere til præjudice. Som da dette sigter icke saa meget til vores egen fordeel, som til Deres Majestæts Interesse og tieniste at befordre og til en jævn regulair orden, under hvilken det allmindelige bedste i alle Stænder, nærmest og kraftigst bliver forøget og vedligeholdt. — Saa sukker og bønfalder vi allerndmygst og underdanigst til de Høie Herreris Høiformaaende forbøn, at, ligesom Hans Majestæt Allernaadigst har d. 5' Aug. 1724 beneficeret Odense Byes handlende i Fyen med et Kræmmerlaugs frihed og rettighed, os da ligeledes Allernaadigst maatte tillægges nogle efter dette Stæds leilighed indrettede Articler til et Kiøbmands Societet og Laug at erlange; i saadan fald bede vi og om Høinaadig tilladelse, underdanigst at indsende project herved til samme Articler til Allernaadigst Approbation.

Den oven Allerhøijstbemeldte Kongelige Naade promitterer os fremdes Naade til Naade, og i samme Allerunderdanigste fortrostning til Deres Majestæts Høijstpriiselige og Allermildeste intention og Kongelige omhue til at see sine undersaatters fremtarv og beste befordret, saa leve vi og udi Allerndmygste sicke forhaabning om de høie Herreris Høigunstige og milde bevaagenhed for det allmindelige beste for handelens opkomst ved dette saa vel beleilige handelstæd! og i dette haab forblive vi til vores sidste Aandedrætt udi Allerdybeste Submission

Deres Excellencers og Sambtlige

Høinaadige Herreris

Allerndmygste og underdanigste tienere.

Helsingøer d. 15 Juny

No. 1743.

Simon Sivertsen. Knud Gyliden. Dan: Knoph.
 Brode Poulsen. Daniel B. Neuhauß. Johs. Adam Spæth.
 Nicolai Dahl. Chr. Drener.

Der gik Aar og Dag, inden Kongens Svar forelaa i Form af de under 11. November 1744 udstedte Laugsartikler, her gengivet efter Christian VI's Forordninger fra 1744.

Laugs=Articler

for

Kræmmerne

i Helsingneur.

Friderichsborg Slot den 11. November 1744.

Vi **CHRISTIAN** den **SEKSTE**
af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Benders
og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holstein, Stormarn og
Dntmarsken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst.

Giøre alle vitterligt, at efter som en Deel Borgere udi Vores Kiøbstæd Helsingneur for Os allerunderdanigst haver andraget, hvorledes dennem udi deres Handel og Næring stor Indpas tilføyes, ved det at saavel Handvercksfolk, som Oltappere og Skibsfolk, foretage sig ikke alleene Kræmmer=Vahre offentligten udi Alnemaal og smaa Vægt at udsælge, men endog saadanne Vahre af Fremmede antage, for igien baade udi bemeldte Kiøbstæd, saa og paa Landet at udhøfre og udprange, da paa det at saadan Misbrug kand vorde afskaffet, have Vi allernaadigst for got befundet fornevnte Helsingneurs Borgere, som med Kram=Vahre handle vilde, efterskrevne Laugs=Articler at give og forunde, hvorefter de selv, saavel som alle andre, saavit dennem kand vedkomme, sig allerunderdanigst have at rette og forholde, og ey efter denne Dag understaae sig nogen nye Bedtægt eller anden Anordning imellem sig selv at giøre, saa fremt de ikke derfor vil stande til Rette, og straffes som vedbør.

I.

Yngen maa sig af Kræmmer-Handelen ernære, eller nogen Kramboed holde, uden de som allerede tilforn have, eller og herefter derpaa vilde tage deres Borgerfkab, og derfor udi Kræmmer-Lauget ere indskrevne; forseer sig nogen derimod, da bøde første Gang til Byen og Lauget 50 Rigdaler, anden Gang dobbelt, og tredie Gang desuden miste alle de Vahre, som han haver med at handle.

II.

De Kræmmere, samt Viin- og Tømmer-Handlere, som saaledes i Lauget ere indskrevne, maa handle med alle de Kiøbmands-Vahre i Almetall, smaa Vægt, Maal, samt Styckeviis, som Silke-, Ulden-, Lærrets-, Jsen-, Urte- og Hørkræmmerne udi Kiøbenhavn, efter de dem givne Laugs-Articler Allernaadigst ere tilladte at handle med; ligesledes bevilge Vi Allernaadigst, at disse Kræmmere maa ligesom der paa Stædet tilforn brugeligt været haver, handle med all anden slags Kram og Kiøbmandskab, der ikke strider imod Forordningerne; og iøvrigt have de sig i dette og andre Tilfælde de Allernaadigste udgangne Forordninger i alle Maader allerunderdanigst at holde efterrettelige.

III.

Disse Kræmmere skal have en Oldermænd, som samme Embede udi to Aar skal forestaae, og naar nogen skal udvælges, maa de samtlig ved fleeste Stemmer udi Magistratens Overværelse Een dertil udvælge, som de best og dygtigst eragter, de maa og selv udvælge sig en Laugs-Skriver, om de den vil have, og hannem lønne, som de best med hannem kunde betinge.

IV.

Oldermanden skal have alle de gamle og unge Kræmmere, som nu ere, eller herefter udi Lauget indkommer, ved deres Navne og Boe-

pæl antegnede, paa det at han desbedre kand vide dennem at finde, naar noget enten i Bores, Byens eller Laugets Vrende foresfalder at forrette.

V.

Naar Laugs-Brødrene saaledes af Oldermænden vorder tilfagde at skulde møde, og de det forsømmer, da bør en hver at bøde til Laugets Cassa for en halv Times Udeblivelse een Mark Danske, og for hver Time dobbelt; men kommer han, naar Forsamlingen er til Ende, eller og bliver gandske borte, og han ey tilforn haver hos Oldermænden beviisligen ladet forebringe sit lovlige Forfald, da bøder han til Laugets Cassa 1 Rixdaler; ellers skal en Udreise af Byen, og Svaghed, holdes for lovlig Forfald.

VI.

Ingen maa herefter udi Lauget antages Handel at drive, eller Kramboed at holde, uden han er over sine 25 Aar gammel, dernest skal han beviise, at han enten i Byen hos dem selv eller andenstæds hos en ærlig Kræmmer lært haver, og derpaa for Dreng og Svend ærligen udtient; derefter skal han i Magistratens Overværelse af Oldermænden og fire Laugs-Brødre examineres om Bogholderie, om Regelskiil og Penge-Cours af indenlandske og udenlandske, desligeste om Handelens Natur og Egenskab, samt hvorledes den faaes fra første Haand af alle Sortementer; dernest maa han kunde viide at gjøre Forskiæl, og sige Differencen mellem Bores og den udenlandske Vægt og Maal. Naar han nu saaledes er kiendt dygtig, skal han give til Indgangspenge til Laugets Cassa 10 Rixdaler, og til Oldermænden for Indskrivningen 2 Rixdaler, samt og noget til de Fattige, hvad Gud giver ham i Sinde.

VII.

Vil nogen fremmed Kiøbmand, som beviser sig andenstæds Handelen virkeligen at have drevet, da maa han, naar han først haver taget sit Borgerskab, udi Lauget indtages og indskrives imod hans Indgangs- og Indskrivnings-Penges Betalning, og til de fattige.

VIII.

Kræmmerne skal tilforpligtet være af all Flid og Muelighed, Ulden og Linnet- Manufacturer at forthielpe, som og Haandvercksfolkene Arbejd at give, og dennem opmuntre til adskillige Sorter Kram at forfærdige, som her forfærdiges kunde, samt at forsee dennem med hvad de til deres Haandverckers Fortsettelse kunde behøve; desligeste skal de selv lægge Vind paa, i Følge af Commerce-Forordningen, at faae deres Vahre fra første Haand og Stæd, gode og uforfalskede, og samme for den billigste Priis at selge.

IX.

Laaner Borgere eller Undersaat fremmed Mand eller Gicest sit Navn, at udhøfre eller udprange sine Vahre og Kramgods i Byen eller paa Landet, da skal samme Gods være forbrudt Magistraten, Lauget og de Fattige til lige Deeling, og Borgeren eller Undersaatten desuden bøde til Os og Staden fyrgetyve Lod Sølv's Bøder; dog skal det ingen, som er boesat Borger, formeent være, fremmet Gods, som han nem anden Steds fra udi Commission tilsendes, imod en billig Provision en Gros at selge til hvem han lyster.

X.

Omløber Mands- eller Qvindes-Personer i Helsingneurs Bye paa Gaden eller i Huuse med noget af foromrørte Kramvahre at sælge, da skal ikke alleene deslige Vahre være confisquerede, men den Skyldige bør endog foruden at betale i Straf 4 Rixdaler, alt til lige Deeling imellem Lauget og de Fattige. Ligeledes skulde Liggere, enten han er Indbaaner eller Fremmed, have forbrudt alle de Vahre, som de udi Huuse og Vinkler hemmeligen have at udsælge i Allen-Fall, Vægt eller Maal, og desuden betale 4 Rixdaler Straf til Byfogden for Executionen. End bruger Grosferer eller Kræmmere selv Omløbere eller Liggere, da skulde de foruden Vahrenes Confiscation bøde 20 Rixdaler, Magistraten og Kræmmer-Lauget til lige Deeling.

XI.

Alle Kræmmere i Helsingneur skal over deres Handel holde rigtige Bøger, saaledes som Fornødenheden det udkræve maatte, efter den Maade, som Kræmmerne i Kiøbenhavn udi de dennem Allernaadigste forundte Laugs-Artikler af 7. Julii 1688 anbefalet er. Ligeledes skal det og i Følge af fornævnte Artikler med deres Compagniers Forsamlinger forholdes.

XII.

Naar nogen sig til nogen Kræmmer begiver nogen Handel at lære, da maa han sig hos Oldermænden lade indskrive, og naar nogen Kræmmer saadan Dreng antager, da skal der skriftlig Contract med Drengens Venner og Paarørende oprettes, hvorudi de særdeles skal borge for hans Troeskab og Fausshed, og skal samme Contract Ord fra Ord indføres udi en Bog, som Oldermænden til den Ende alleene skal holde, for hvilken Indskrivelse Oldermænden skal nyde to Rixdaler. Forsømmer Huusbonden hannem at lade indskrive, efter at han hos hannem paa Forsøg haver tient udi sex Maaneder, da bøde Huusbonden til Laugets Casfa fiire Rixdaler.

XIII.

Ingen maa tiene ringere for Dreng end udi 7 Aar, dog skal ey herved forstaaes Kræmmernes Søner, hvilke dersom de vilde blive ved den Handel, som deres Forældre have drevet, og de stedse have været udi deres Huus indtil deres attende Aar, og have lært Handelen, da maa de strax derefter for Eviene indskrives.

XIV.

Naar nogen saaledes haver udtient, da skal han af Oldermænden udi en dertil indrettet Bog for Evend indskrives; hvorføre han skal give 2 Rixdaler, og maa hannem ikke af hans Huusbonde Affkeed veigres, hvorledes han sig i sin Tieneste forholdet haver; men dersom

Huusbonden den hannem uden lovlig Aarsage ſkulde vilde forholde, ſkal Oldermænden, naar det for hannem klages, derpaa kiende, og derſom nogen af dennem derpaa ſkader, da give Magiſtraten tilkiende, ſom dennem efter Sagens Beſkaffenhed ſkal imellem dømme.

XV.

Naar nogen for Svend er indſkreven, da ſkal han, førend han i Lauget maa indtages nogen Handel at drive, eller aaben Kramboed holde, endnu tiene for Svend udi 5 Aar, hvoraf han i det ringeſte ſkal tiene 2 Aar hos hans forrige Huusbonde, frem for nogen anden, om han det begierer, for en billig Løn, ſom de imellem ſig kunde foreenes om, og ſom hos andre brugeligt kunde være.

XVI.

Hverken Svend eller Dreng maa nogen Tiid deres Huusbonds Sager eller Handel for nogen aabenbare, men alt hvad dennem bliver betroet med Taushed hos ſig holde, med mindre det kunde være noget, ſom imod Borens Allernaadigſte udgangne Lov og Forordninger kunde ſtride; befindes nogen herimod at handle, da ſkal ſamme Svend eller Dreng ey herefter tilſtædes nogen Handel i Bore Riger og Lande, enten udi ſtort eller ſmaat at drive, eller udi noget Laug antages. Samme Straf ſkal og de være undergiben, ſom udi nogen Utroefkab eller Ewverie betrædes.

XVII.

De Ewenne, ſom bliver betroet deres Huusbonds Bøger at holde, ſkulde derudi være flittige, ærlige og troe, og ſkulde deres Huusbonds Bøger enten over deres Forſømmelſe og Efterladenhed, eller og deres Utroefkab komme udi nogen U-riktighed eller Mis-Credit, da ſkal de ey alleene betale den Skade, deres Huusbond derover tilføyes, mens endog ſom for Utroefkab efter næſtforegaaende Articel ſtraffes, end kunde de ey betale Huusbonden Skaden, da lide paa Kroppen i Fængſel efter Sagens Beſkaffenhed og Dommerens Sigelſe.

XVIII.

Svenne og Drengne skulde for alting vel udi Agt tage deres Huusbonds Nytte, Gavn og Profit, dem i alle Maade vide at ramme og befordre, i Særdeleshed skulde de god Agt og Eilsiun have med de Vahre, som de handle, at de ey formedelt deres Uagtsomhed og ilde Medhandling blive fordærvede, saa fremt de ey til Skaden vil svare.

XIX.

Hverken Svend eller Dreng, saa længe de ere udi nogens Tieneste, maa med noget for sig selv handle, ey heller maa de uden deres Huusbondes Videnskab eller Samtykke noget enten for Ind: eller Udkændisse antage udi Commission, at forhandle, under saadanne Vahrers Confiscation, og derforuden betale tre dobbelt saa meget til Huusbonden og Lauget, som han i saa Maade med betrædes; dog skal ingen formeent være udi deres Huusbondes Handel, ligesom de med dennem kand contrahere noget at indskyde og participere.

XX.

Ingen maa den andens Svenne og Dreng affpændige gjøre, eller udi Tieneste antage, førend han med hans forrige Huusbondes Afskæd og Pas beviser, sig med hans Villie og Venskab, fra hannem at være kommen; forseer sig nogen herimod, da bøde Huusbonden derfor til Laugets Cassa 10 Rixdaler, og Svenden for hver Maaned han ey udtiener 4 Rixdaler, og derforuden miste sin Løn.

XXI.

Naar nogen Kræmmer ved Døden afgaaer, da skal det være hans efterladte Hustru uformeent Handelen at drive, saa lenge hun sidder ugift, og sig ærligen forholder.

XXII.

Naar nogen Kræmmer renser fra Byen, og tager sin Boepæl i en anden Bye, eller paa Landet, og bliver Ar og Dag borte, og

han for hans Bortreyse ikke haver det med Magistratens og Laugets Minde, da maa han ikke, naar han igienkommer, søge sit Sted i Lauget, uden han Magistraten og Lauget tilfreds stiller.

XXIII.

Kræmmerne maa have en Laugs-Cassa med tvende Laase, hvorudi baade Indgangs-Pengene, samt de Bøder, som Lauget tilfalder, skal forvares, hvortil Oldermændene skal have een, og tvende af Laugs-Brødrene, som dertil af dem samtlig Aarlig skal udvælges, skal have de andre to Nøgler, hvilken Cassa ved hver St. Hans Dags Fider skal aabnes, da Oldermændene til Lauget for dens Indtægt og Udgift skal gjøre rigtig og forsvarlig Regnskab, og i Særdeleshed at fremvise hans Qvittance-Bog med stemlet Papiir indrettet, igiennemdraget, og forsejlet, af de Fattiges Directeurer, hvorudi han af bemeldte Directeurer skal lade sig hver Gang kvittere for de Bøder, som til de Fattige efter disse Articler ere indkomne og betalte, hvilke og alle andre Bøder bemeldte Oldermænd ved Byfogdens Hielp og hastige Befordring, uden Forsømmelse skal lade inddrive, saa fremt han ikke selv dertil vil være ansvarlig: Naar saadant Regnskab af hannem gøres, skal han lade sig derfor af de tvende Laugs-Brødre, som Nøglerne ere betroede paa Laugets Begne, udi sin Casses Regnskabs-Bog kvittere, som han best fandt eragte sig med at være forvaret.

XXIV.

Det skal være alle og enhver, som hidindtil udi bemeldte Børes Kiøbstæd Helsingneur Handel have drevet, Allernaadigst tilladt i Lauget at indkomme; men de som saadant ikke kunde eller vilde, gives hermed et halv Aars Frist til at udsælge deres i Behold havende Vahre, og efter den Tiid Handelen gandske at nedlegge. Thi byde og befale Vi hermed Børes Stiftsbefalingsmand udi Siællands Stift, samt Borgmestere, Raad og Byfogden udi Helsingneur, saavelsom alle andre Vedkommende, som disse Articler under Børes General-Lands-Oeconomi- og Commerce-Collegii Seigl tilsendt vorder, at de dennem

paa behørige Stæder til alles Efterretning lader læse og forkynde, og siden enhver for sig, saavidt dennem kand vedkomme derover allvorligen holder. Givet paa Vort Slot Friderichsborg den 11. Noobr. 1744.

Under Vor Kongel. Haand og Signet.

Christian R.

A. v. Berckentin. J. S. v. Schulin. H. v. Qvalen. D. Thott.

E. Walter.

Laugs-Articler for Købmændene i Helsingør.

Allerunderdanigst læst paa Helsingørs Raadstue for samtlige tilstædeværende Borgerfæb Torsdagen den 26. November 1744.

Testerer

P. Thucksen.

Helsingørs Kræmmerlaug var nu en Kendsgerning. Forskellige Formaliteter skulde dog bringes i Orden, inden det kunde træde i Funktion.

De 8 Købmænd, der ved deres Henvendelse havde „udvirket dette højstønskelige Privilegium, mere for Efterkommere end for sig selv, af Kærlighed til Byens Handels Forfremmelse“ henvendte sig 1. December til Magistraten med Anmodning om Indkaldelse af en Række navngivne Personer, der vides at befatte sig med Handel, for at de kunde erklære sig, om de vilde indtræde i Lauget som Købmænd, eller de, som Artikel 24 paabyder, med $\frac{1}{2}$ Aars Frist vil udsælge deres Kramvarer og derefter afholde sig fra al Handel. „Lille Kestine og Citron

Konerne“ fandt man det unødvendigt at opregne, ligeledes Jøderne Salomon, Simon etc., som ikke kunde komme i Lauget.

Allerede 3. December mødte 20 Indkaldte for Magistraten til Erklæring.

Nogle, navnlig enkelte Bryggere og Brændere, tog Forbehold. Ved Mødet Ugedagen derefter valgte enkelte at gaa ind i Lauget, mens andre erklærede, at de vilde blive ruinerede, om de skulde opgive Bryggeri og Brænderi for at kunne vedblive at drive Handel. Dagen efter, 11. December, valgtes til Oldermann *Brøde Poulsen*, til Assistenten (Bisiddere) *Knud Gylden*, *Johan Adam Spæth* og *Daniel Knoph*. Det af Magistraten herom udfærdigede Dokument, der findes som Protokollens første Blad, er fotografisk gengivet S. 7.

Udi den Hellige Tre-Eenigheds Navn Anno 1744 den XI Decembris var samtlig Magistraten udi Urte-Kremmeren Seignr *Simon Sivardsøns* Huus forsamlede, hvor den første Laugs-Samling af dette Steds Kiøbmænd, Viin- og Tømmerhandlere havde sin Begyndelse, og da i allerunderdanigst følge de Dem allernaadigst meddelte Laugsarticler maatte saa mange, som denne sinde sig for Kiøbmænd, Viin- og Tømmerhandlere havde erklæret, see sig med en Oldermann for samme Laug forsiunet, og da Enhver af Laugets Tilstedeværende til et Oldermannsskabs udvælgelse sit Votum havde indgivet, som nøye blev overvejet og eftertænkt, faldt de fleestes Stemmer paa Sr *Brøde Poulsen*, som belovede af yderste fliid og vindskibelighed at see |: som en Redelig Oldermann vel egner og anstaaer :| paa Laugets tarv og Beste i alle muelige Maader, Ham og enhver af forberørte handlende erkiennte, for den dygtigste og dueligste Oldermann udi deres Laug, til hvilket første Oldermannskab udi dette nu begyndte Kiøbmænds-Laug ogsaa hermed udmældes og beskiches Velbemeldte Seignr *Brøde Poulsen* og til hans Assistenten indskrives Sr *Knud Gylden*, Sr *Adam Spæth*, Sr *Daniel Knoph*, alle efter Laugets Samtycke af hvilke enhver forsikkrede i alle tilfælde til Laugets fremtarv at være og blive aarvaagen.

Og som intet videre denne sinde udi denne Laugs-protocoll var at erindre, blev denne forretning dermed afsluttet.

Helsingøer ut supra.

M. Fersleff.

P. Bentzon.

H. à Møinichen.

Fr. Hilligsøe har i sit Festskrift 1919 saa udførligt fortalt om de Stridigheder, der i de første Aar førtes med de uvillige, at der her skal gaas let henover dem.

Sit første handelspolitiske Nederlag lider Lauget, da de 6 genstridige efter Henvendelse til højere Instanser under 9. Juli 1745 faar kon-

Helsingør set fra Reden.

Farvelagt Tegning af Jens Bang, 1793. Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg.

gelig Bevilling til at fortsætte deres Handel uden Forpligtelse til at nedlægge deres andre Næringsveje, hvorfor eragtes, at de bliver at indtage i Lauget. Dette henvendte sig med en Ansøgning til Kongen, hvori man besværer sig over alle de Vanskeligheder, man ved Starten har mødt. Mange Indlæg udveksledes, men Resultatet blev, at de 6 blev optaget i August 1746, for fleres Vedkommende dog med nogen Indskrænkning af deres Rettigheder.

Derefter er Protokollen tavs, til der ved Brøde Poulsens Død 1748 skal vælges ny Oldemand. De fire følgende Oldermænd til 1762: *Daniel W. Neuhaus, Knud Gylden, Daniel Knoph* og *Johan Adam Späth* blev alle taget blandt de 8 Stiftere.

Desværre er Hovedprotokollen ført meget uregelmæssigt i det første Aarhundrede, saaledes at vor Viden kun er ret stykkevis. Et Faktum er det imidlertid, at Lauget voksede stærkt. Flere Fremmede, der kunde dokumentere at have drevet Handel i Udlandet, blev optaget i Lauget; adskillige nægtede Lauget selv i første Omgang Optagelse, men de fik den saa jævnlig ved kongelig Bevilling. Vi møder navnlig i Begyndelsen især engelske og skotske Navne som Brown, Fenwick,

Cadday, Syme, Baildon, Chapman, Good, Belfour, Diston, Shuttleworth, Wright, Duncan, Ellah, Knox, Clark, Webster, senere tyske Navne som Godenius og Meulengracht, hvis Bærere begge blev Oldermænd, Ochsen, Liebmann, Meyer, Schultz, Wachtelbrenner, men ogsaa danske Navne som Lund, Møller, Holm, Høst, Hammeløv, Lønborg, Ordrup, Holstebro, Kornerup, Hilligsøe og -sen Navnene, der dog er i afgjort Mindretal blandt de 286 Medlemmer, der blev optaget 1744—1861. Fra Sverige kom Chr. F. Eckardt, der oprettede den kendte Stiftelse.

Blandt alle dem, der tog Borgerskab i Helsingør i Tiden 1691—1797, var 17 Procent Udlændinge og 23,5 Procent var fra Norge, Skaane og Hertugdømmerne.

Uviljen mod at optage Udlændinge holdt sig op gennem Tiderne. I 1830 paalagdes det Oldermænd og Bisidderne at tage de hensigtsmæssigste Bestemmelser for at hindre Udlændinge i at faa Adgang til „at klarere Øresunds Toldaffairer, for ikke at undergrave de nu Existerendes Velfærd, der alene lever af denne Næringsvej“. —

Oprindelig holdt man sig Laugsartiklernes § 3 efterrettelig om, at Oldermænd skal forestaa Embedet i to Aar, bortset fra *Brøde Poulsen*, der sad i fire Aar. Da *J. A. Späth* havde siddet i otte Aar, fandt Magistraten sig foranlediget til at erindre Efterfølgeren *Erich Lyche* om ikke at forsømme at udskrive nyt Valg, naar hans Oldermændstid efter Laugsartiklerne var exsciberet, en Paamindelse, der dog ikke afholdt ham fra at sidde i syv Aar. Eftermanden *C. F. Godenius* topscorede, idet han sad fra 1769 til sin Død 1785. Efter syv Aars Forløb søgte han at slippe ud af det, dels fordi hans egne Affærer ikke længere tillod ham at varetage Hvervet, dels fordi der havde rejst sig nogen Opposition mod ham, fordi han ønskede at optage sin Landsmand, Commerceraad *C. F. Wurmb*, skønt der savnedes Attest fra Magistraten i Hamborg for, at han virkelig havde været Borger og Købmand der.

Generalforsamlingerne har aabenbart som Regel været svagt besøgte. De faa tilstedeværende bifaldt Godenius' Ønske om at træde tilbage, „men som de fleste Laugsbrødre vare fraværende i deres Forretninger, saa forment de, at med det nye Oldermændsvalg kunde det beroe endnu nogen Tid“. — Da han tre Aar senere atter søgte at slippe, bad de faa tilstedeværende om, at det maatte bero til næste Samling, og saa gik atter seks Aar til Godenius' Død. Til Gengæld sad Efterfølgeren, den meget dygtige Storkøbmand *Carsten Meulengracht* kun de reglementerede to Aar, i Løbet af hvilke det lykkedes ham

Konsul *HENRY THALBITZER*
Efter Maleri

Sundklarerer *GORDON NORRIE*
Efter Fotografi paa Helsingør Bymuseum

at faa oparbejdet et Kasseoverskud paa 330 Rigsdaler, hvoraf dog godt Halvdelen var Restancer. Den næste Oldermænd *Christopher Holm* sad ogsaa kun to Aar. Derefter tier baade Hovedprotokollen og Forhandlingsprotokollen i hele ti Aar 1789—99. Først 8. Februar 1799 meddeles det, at der af *J. Høst*, som er afdøde Holms Eftermand i Ægteskabet, er aflagt Regnskab for de nævnte Aar, hvorefter der tilkommer ham 111 Rdl. 2 Mark 12 Skilling. I det følgende Møde valgtes han som en Anerkendelse af sit Arbejde til Bisidder.

Af Oldermændene i det 19de Aarhundrede er *C. F. Eckardt*, der fungerede 1816—23 og paany 1827—29 afgjort den interessanteste. Han var en myndig Herre, der ikke taalte Kritik. Kort efter sin Tiltræden besværede han sig over, at der uden hans Vidende blandt Laugets Medlemmer havde cirkuleret en Skrivelse for at hverve Stemmer for noget, der „strider mod Laugsartiklerne, hvorover Øvrigheden skal vaage og saadant paa en Maade, som fornærmer Love, Vedtægter og al god Orden samt mig som Laugets Oldermænd“. Da han mistænkte sin Medkollega, Bisidder, Købmand *v. Mehren* for at være gaet bag hans Ryg, tilkendegav han sine Medinteressenter, at han fandt sig beføjet til at forlange *v. Mehren* afskediget og erstattet af en anden Bisidder. Forsamlingen resolverede, „at Hr. M. ikke bør entlediges, saa-

fremt han vil opfylde de ham som Bisidder paaliggende Pligter, naar Oldermænden forlanger det, hvilket man ikke har Grund til at paatvivle“. Trods dette parlamentariske Nederlag blev *Eckardt* roligt siddende. Oppositionen mod ham fandt stadig nye Angrebspunkter. Engang anmodede man ham direkte om strikte at overholde Laugsartiklernes Bydende i Henseende til Uberettigedes Handel og ikke lade det gaa hen med Trusler som hidtil. En anden Gang krævede Oppositionen med *v. Mehren* som Fører, at der i Henhold til § 3 afholdtes Valg af Oldermænd, da *Eckardt* „har været udi samme Post længere end den i Anordningen bestemte Tid“. *Eckardt* lod Protokollen tilføje, at han nok selv vilde tilkendegive, naar han ønskede at vorde entlediget fra Embedet. Denne Gang tog han dog Konsekvensen og sendte umiddelbart efter sin Afskedsbegæring.

Medens de staaende Klager fra Aarhundredets Begyndelse altid gik ud paa, at der kun var „faa og maadelige“ Købmænd i Helsingør, som fik Kolonialvarerne leveret fra Hovedstaden, navnlig de fire Species: Vin, Cognac, Salt og Tobak, møder vi i 1773 en Klage fra Københavns Urtekræmmerlaug, der gør Indstilling til Magistraten om, hvorledes Lauget kunde ophjælpes. Som et af Punkterne nævnes: „I lige Maade maatte de privilegerede i Lyngby og Frederiksberg forbydes al Handel, som de fra Helsingør og andre Steder med Varer souteneres“.

Faa Aar efter ser vi, hvorledes Stiftamtmand, Grev *Knuth* i en Skrivelse af 11. April 1775 opfordrer Helsingørs Magistrat til „at indhente de Handlendes Tanker og Efterretning om den til Handelens Tarv bedst mulige Orden og Foranstaltning, saa og om nogen Forandring udi de dem allernaadigst forundte Laugsartikler“. Man forhastede sig ikke. Baa-
de *Knuths* Eftermand, Gehejmerraad *Brockenhuus*, og Magistraten maatte rykke for Svaret. Først 27. Juli 1776 tilstilledes den af *Godenius*, *Michael Karck* og *Arnt H. Dodt* underskrevne Betænkning Magistraten¹⁾.

I Indledningen til denne hedder det: „Helsingørs Beliggenhed er unægtelig saa bequem til en fordelagtig Handel som nogen Kjøbstad i Danmark, men den har ikke desto mindre i nogle Aar haft fælleds Skjæbne med de øvrige smaae Stæder, idet den i Handel har mere af- end tiltaget . . . Men da enhver Stad efter sin Beliggenhed og andre dens befindtlige Omstændigheder mere eller mindre er bleven trykket eller soulagent, saa bliver og Hjælpemidlerne til dens Opkomst derefter at bestemme“.

¹⁾ Efter *V. Lassen*: Bidrag til Helsingørs Hist. (Realskolens Program 1871, S. 14-19).

Som Aarsager til Helsingørs Tilbagegang anføres dernæst:

- 1) Anlæggelsen af Frederiksværk, hvorunder 4 af de bedste Bønder-
sogne, som tidligere havde søgt til Helsingør, var blevet henlagt
til Hoveri, og hvortil desuden flere af Frederiksborg og Kronborg
Amts Bønder nu henvendte sig med deres Handel og Vandel.
- 2) Den fordærlige og overhaandtagende Handel med Købmands-
varer, som Møllere, Kromænd, Haandværkere og andre uden Til-
ladelse drev paa Landet, og hvortil Brændevinsforpagtningen især
havde givet megen Anledning.
- 3) De mange Privilegier, som var givne Jøder, Haandværksfolk og en
Del Fremmede, der hverken ejede noget eller havde lært Hande-
len, og hvorved Kreditten svækkedes, Contrebands-Handelen befor-
dredes og de indenlandske Fabrikker ødelagdes.
- 4) At adskillige Skippere under Navn af Føring i smaa Partier udsolgte
norsk Salt, Tømmer, Fisk og andre baade inden- og udenlandske
Varer.
- 5) At Klarering af Skibe og Besørgelsen af Kommissioner med Op-
lagsgods næsten ganske var i Hænderne paa de fremmede Kon-
suler, og at disse desuagtet og trods Reskriptet af 8. April 1771
vægrede sig ved at tage Borgerskab og ved at deltage i Byens
Udgifter.
- 6) At der saaes gennem Fingre med, at saavel inden- som uden-
landske Jøder, Kniplingskræmmere og andre strejfede omkring og
forhandlede deres dels tilladelige og dels utilladelige Varer og
derimellem de saakaldte engelske Frakker, hvis Salg skadede baa-
de Fabrikker, Kræmmere og Skræddere.
- 7) Toldens Bortforpagtning og dens Forhøjelse paa adskillige Varer,
hvilket sidste dels havde indskrænket, dels næsten ganske ophævet
den forhen saa levende Handel mellem Helsingør og Skaane.

Da den Del af Betænkningen, der udførligt omhandlede Midler til
Handelens Opkomst og „Restauration“ kun synes at have faaet ringe
praktisk Betydning, skal kun nogle af de 10 Punkter kort gengives:

- 1) At det ikke tillodes nogen paa Landet boende at falholde eller
sælge nogen Slags Købmandsvarer, og at ingen andre Haandvær-
kere end de, hvorom Loven meldte, maatte nedsætte sig paa Landet.
- 2) At den høje Kommerce-Deputation vilde forebygge, at Handels-
privilegier gaves til saadanne, som ikke havde lært Handelen, men

kun ved deres Bekendtskab og Forbindelse med Skippere hemmeligt søgte at tilvende sig Afsætning.

- 4) At det nærmere overvejedes, hvorledes de herværende fremmede Konsulers Næringsbrug skulde betragtes, og om de kunde drive dette uden at være Borgere i Byen.
- 5) At det ikke tillodes nogen enten her bosiddende eller tilrejsende Jøde at findes paa Gaden med nogen Slags Kram.
- 6) At de, der handlede med Silke-, Uld- og Klædevarer tilholdtes til at forsyne sig med disse fra Fabrikkerne i Holsten i Stedet for at tage dem fra Omløbere, „idet det vilde være tjenligere, at de til de omstrefjende Kniplingskræmmere allernaadigst givne Frihedsbreve blev tilbagekaldte, og at de mange store, voksne Mennesker, der nu strøg Landet rundt med Kniplinger, blev employerte til at rekrutere Armeen“.
- 8) At der for Hans Majestæts Regning byggedes et Pakhus i Nærheden af Toldboden.
- 9) At Toldbetjentene beordredes til nøje at paase, at kun de Personer, som virkelig havde Ret til at drive Handel og var Købmænd og Borgere, indlagde Varer paa det bevilgede Oplag.
- 10) En større Havn, der kunde modtage Skibe til Vinterleje, men denne vilde vel finde for stor Modsigelse.

Blandt flere mindre betydende Forandringer i Laugsartiklerne foresloges der endelig som en Tilføjelse til disses § 8, at den hidindtil her paa Stedet brugte meget skadelige Sædvane med den saakaldte Tilgift afskaffedes og blev forbudt under en Bøde af 10 Rdl. for hver Gang, nogen Laugsbroder overbevistes om at have handlet herimod.

Magistraten har aabenbart holdt Sommerferie; først knap 2 Maaneder efter indsendte den Laugets Betænkning ledsaget af sin egen, der stort set sluttede sig til Kræmmerlaugets Udtalelser og navnlig varmt anbefalede Punkterne 8 og 10: Pakhuset og Havneudvidelsen.

Magistraten benyttede den gunstige Lejlighed til at oplyse Regeringen om, at Helsingørs Købmænds Næring og Forretninger henfaldt under tre Klasser, idet de dels 1) bestod i at klarere og proviantere Skibe, dels 2) i tilsøs at modtage Fremmedes Gods for igen at besørge det bortsendt med andre Skibe, og dels 3) endelig i Forhandling af egne Varer. Den gjorde derfor opmærksom paa den heraf følgende Forskel mellem det saakaldte bevilgede Oplag, hvor sidstnævnte Sort Varer

Øresunds Toldkammer

Maleri af Hans Andreasen. Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg

indlagdes, og det saakaldte kommissionære Oplag for andet Gods. Til de to første Klassers Forretninger foreslog dernæst Magistraten, at der skulde indrømmes de fremmede Konsulers Ret, imod at der kun svaredes Næringsskat, og det uagtet disse Forretninger egentlig aldeles ikke var knyttede til Konsulernes Stilling som saadanne, hvorimod den tredie Klasses Forretninger kun skulde kunne drives af dem, som foruden at svare Næringsskat tillige tog Borgerskab. Sluttelig fandt Magistraten det passende, at Benævnelsen „Kræmmerlauget“ blev forandret til „Kjøbmandslauget“. Foreningens Arkiv melder intet om, naar Navneskiftet har fundet Sted, men højst sandsynligt er det, at denne Ændring, der ikke rørte ved noget principielt, og som ingen Penge kostede, er gennemført paa dette Tidspunkt. Det eneste, der efter de kongelige Forordninger og Reskripter fra denne Periode ses at være gjort fra Statens Side er, at man imødekom et Andragende fra Byens 16 Formænd om Oprettelse af en særlig Gældskommission ligesom i København.

En af de interessanteste Sider af Laugets Liv i disse Tider var *Eksamensvæsenet*. Som Adgangsbetingelse for Optagelse krævedes det, at Ansøgeren havde tilegnet sig de fornødne Kundskaber og den praktiske Færdighed for at kunne kendes for „virkelig“ Købmand. Efter Laugsartiklernes § 6 krævedes der Eksamination i Bogholderi, Kendskab til Handelens Natur, Vekselret, til Forholdet mellem inden- og udenlandsk Mønt, Maal og Vægt samt Varekundskab. Eksaminationen, der foregik i Oldermandens Hjem, overværedes af Magistraten, de to Bisiddere og to Laugsmedlemmer, der fungerede som Censorer. Hvilken Eksamenspraksis der i Begyndelsen har været fulgt, fremgaar ikke af Protokollerne. Først 1821 blev der indført Karakterer, og først i 1823 tænkte man paa at ansætte en Manuduktør. Den første Kandidat, der fik Karakter, *Phillip Schreiber*, blev den eneste, der opnaaede Første Karakter. Alle de andre fik, indtil Prøven ophævedes, „godt“ og „temmelig godt“ i Hovedkarakter, nogenlunde ligeligt fordelt. Ud fra disse Karakterers Anvendelse i vore Dage maa man dog ikke uden videre slutte, at Kandidaterne gennemgaaende har været Middelmaadigheder eller Undermaalere. Derimod taler Navnene paa de Købmænd, der bestod med disse Karakterer. Man har sikkert holdt sig mere til Ordenes egentlige Betydning end i vore Dage, hvor godt betegner det jævne, tg det ringe. Der var to Slags Eksamen, den ene omfattede „aaben Butikforretning“, den anden „Skibsklarering og Kommissionsforretning“, i begge gaves Karakter baade for Teori og Praksis. Som Regel gik der nogen Tid mellem de to Prøver. Adskillige dumpede første Gang og bestod tit efter flere Aars Forløb i anden eller tredie Omgang. Nogle slap aldrig gennem Skærsilden.

Haardest holdt det for *Alexander Gulstad*. I April 1834 blev han rejiceret paa Grund af Ufuldkommenhed i Tysk og Vekselregning. Som en særlig Gunst blev det ham tilstaaet kun at skulle eksamineres i disse to Fag, naar han paany indstillede sig. 5. December sad han fra 3 1/2—9 Aften, men fik kun indført eet Stykke! Prøven blev udsat til 8. Februar, først sad han fra 10 1/2—2, Kl. 4 fik han et nyt Sæt Opgaver, som han paa et vist Tidspunkt fik tilbage til Omarbejdelse. Trods denne meget humane Fremgangsmaade blev Resultatet dog, at han fik 6 Nuller og 1 tg, hvorefter han erklæredes reject. Først to Aar efter, da Prøven varede i 3 1/2 Time, bestod han med tg.

En anden Kandidat led aabenbart af kronisk Uoplagthed. Under den første Prøve forlangte han at fratræde for senere igen at indstille sig. To Maaneder senere gik det ikke bedre med Arbejdsmodet: „Under

*Sundklarerer K. F. MARSTRAND
Efter Fotografi paa Helsingør Bymuseum*

*Sundklarerer ALEXANDER GULSTAD
Efter Fotografi fra Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg*

Regneprøven, hvormed Eksamen tog sin Begyndelse, erklærede Handelsbetjent A., at han følte sig mindre vel disponeret, og begærede han paa Grund deraf, at Eksamen for hans Vedkommende maatte ud-sættes indtil videre“. — Han kom aldrig igen.

Mærkeligt ser det unægtelig ud, at man til Censor beskikkede en Mand, der først efter tre mislykkede Forsøg i Løbet af seks Aar havde bestaaet med tg. Han viste saa megen Selvkritik, at han blev borte fra Censuren, hvorfor han blev mulkteret med 1 Rigsdaler for ikke at have anmeldt lovligt Forfald!

Vi vil nu vende os til de første Trin paa Handelsløbebanen: *Dren-gene* og *Svendene*. Mellem Handelslærlingens Paarørende og Principalen skulde der oprettes en skriftlig Kontrakt, der ordret skulde ind-føres i den af Oldermænden førte „Drengesprotokol“. Undladelse af dette medførte tit klækkelige Bøder for den forsømmelige Principal. Lære-tiden var lang — 7 Aar — og Lærlingen blev kørt i stramme Tøjler. Han maatte ikke uden sin Husbonds Vidende og Vilje gaa ud af Huset ved Dag eller Nat, „ej heller søge Omgængelse med saadanne Folk, hvorved min Principal kunde have Tab og Skade, og jeg selv ingen Opbyggelse, men stedse beflicte mig paa saadan Opførsel som en ret-skaffen Købmandsdreng kan sømme og anstaa“. Til Gengæld havde

Principalen ogsaa sine Forpligtelser: „ Udi saadanne hans Læreaar lover og tilsiger jeg at holde og forsyne bemeldte Dreng med nødvendige Klæder af Uldet og Linnet, samt derhos en kristelig Lærdom og Education med videre, som til hans Gavn og Fremtarv maatte behøves. Og efter saadan sin ærlige og tro udstandne Drengetjeneste tilsiger jeg at promovere ham til Karl og Kræmmersvend udi Lauget til Nytaar udi Aaret Eet Tuusind Syv Hundrede Halvtredsindstve og Syv skriver 1757. Samt til sin Løsgivelse at skænke ham en Svende- eller Ære-Klædning med Tilbehør samt Kaarde, som en Kræmmersvend hos andre Kræmmere plejer at nyde“.

I de ældre Kontrakter findes der almindeligvis en Bestemmelse som følgende:

„Ikke uden min Husbonds Vilje at gaa ud fra Huset, langt mindre søge liderlige eller skadelige Selskaber, foruden at jeg ikke i mine Læreaar haver nogen Penge hos mig, hvilket om saa skulde findes, skal anses som jeg samme paa utilladelig Maade havde tilvendt mig“. Nutidens Ungdom vilde sikkert have betragtet saadanne Kaar som en ren Slavetilværelse!

Naar han efter 7—9 Aars Læretid var udlært, blev han en hel Stadskarl.

Det var et saare anseligt Udstyr, han fik. Som et Eksempel skal det anføres, hvor rigt Købmand *Chr. Siverts* udstyrede sin Lærling, *Adam Gottlob Salling*, da han 1. Januar 1790 „promoverede ham til Karl og Købmands-Svend i Lauget“: En Svende- eller Ære-Klædning, 6 nye Skjorter, 6 Kraver, 6 Par Manchetter, 6 Klude, en Hat, Sko, Silkestrømper, 1 Par Sølv-Sko- og Knæ-Spænder, 1 Sølv-Kaarde — eller om forlanges i Steden for Kaarden — 16 Rigsdaler til et Sølv-Uhr“. Antagelig er det Købmandens „Madamme“ og Husets Døtre, der har sørget for Tøjet. Ophøjelsen til Svend fejredes med et lille Gilde i Familiens Skød. Hvis Lærlingen ikke blev optaget i Principalens Hjem og der fik fuld Forplejning, fik han et aarligt Pengebidrag, der kunde stige til 300 Rigsdaler; i Almindelighed var det Skibsklarerernes Lærlinge, der lønnedes paa denne Maade.

De 7 Aars Læretid, som Laugsartiklernes § 13 krævede, blev efterhaanden nedsat til 6, senere til 5 Aar. Oprindeligt krævedes der ingen Eksamensprøve af Drengene efter udstaaet Læretid, men en saadan indførtes ved Forordning af 23. April 1817.

De to første Elever, der i 1819 gik op til Prøven, klarede den udmærket og maatte derpaa underskrive følgende Erklæring:

*Kgl. Agent, Købmand I. V. TEGNER
Efter Maleri paa Handels- og Søfartsmuseet
paa Kronborg*

*Købmand KNUD GAD
Efter Litografi paa Handels- og Søfartsmuseet
paa Kronborg*

„Jeg N. N., som her under Helsingørs Kjøbmands-Laug har lært Handelen, og nu som lovligen udlært Svend og efter udstandne lovbefalede Examen er indskreven, lover og hermed forpligter mig til, herefter med vedbørlig Flid og Troskab at tjene den eller dem, som min Tjeneste maatte behøve og forlange, saa sandt som jeg haaber selv i Tiden at nyde godt af de af Kjøbmands-Lauget allernaadigst forundte Privilegier og Rettigheder“.

Det skete til Forskel for Købmandsprøven kun meget sjældent, at nogen blev rejiceret til Svendeeksamen. De tre Kandidater, der gik op, da den i 1859 afholdtes for sidste Gang, bestod alle med første Karakter.

Man har Eksempler paa, at Personer i Alderen 23—28 blev indskrevet som Kontor- og Handelslærlinge, ja, man træffer endog en Krigsassessor. Dennes Principal forbeholder sig dog, at Assessoren efter to Aars Tjenestetid skal vinde Rettighed lige med udlærte og udskrevne Svende i Lauget. En Svigersøn paa 26 Aar, der havde forladt en andens Tjeneste, blev antaget som „Dreng“ i 5 Aar hos sin Svigermor. Denne skulde i Læretiden forsyne ham med alt fornødent. Han maatte til Gengæld skrive under paa at tjene hende med Iver og Troskab og i alle Dele at paase hendes Bedste. Senere blev han en af Spidserne i Helsingør baade som Købmand og som Frimurer.

Det vil ikke undre, at en saa højærværdig og højkonservativ Institution som Købmands-Lauget nu og da var Genstand for skarp Kritik, og at der kunde opstaa Spænding mellem Skibsklarerere, Kræmmere og Købmænd. Derom har vi et morsomt Vidnesbyrd i den Sag, som Lauget anlagde mod *Joseph Curiel* i 1804, fordi han uden for de i hans Borgerskab som Galanterihandler nævnte Varer ogsaa handlede med engelsk Stentøj og Glasvarer. Man fik ham ved to Instanser idømt en Bøde paa 50 Rdl. at dele mellem Helsingør Byret og Købmandslauget. Af Forsvarerens Indlæg skal anføres en meget talende Passage:

„At Kjøbmands- og Kræmmerlauget her i Byen skulde være eet og det samme, er urigtigt og tillige stridende imod Kræmmernes Laugs-Artikler, da heller ikke nogen Kjøbmand vil nedlade sig til at indfinde sig i Kræmmernes Laugsforsamlinger, men ganske lade samme være dem uvedkommende, hvorfor og Kræmmerne betjene dem af Kjøbmændenes Contoir-Betjentere, til at forskaffe dem Varer udenrigs fra, som ikke eengang Kjøbmændene selv ville have med at bestille, og den vigtigste Correspondance og Handel, disse Kræmmere have, er egentlig at forskrive fra Kjøbenhavn de Varer i smaa Quantiteter, som de saa sælge ud i deres Boutiquer fra den ene Uge til den anden, at Bønderne paa Vogne bringe samme fra Kjøbenhavn. Disse Kræmmere eller maaske rigtigere sagt: Kjøbmændenes Contoir-Betjentere er det, der ville forbyde Citanten *Joseph Curiel* at afbenytte sig sin Borgerskabs Ret som Galanteriehandler her i Byen“.

En Menneskealder senere sætter Angrebene paa Laugsvæsenet ind med stigende Kraft, til Næringsfriheden gennemføres i 1857. Et af Helsingørs skarpeste Hoveder, Procurator *J. D. Jacobi* skrev en Række Artikler i „Helsingørs Avis“ og udgav dem i Foraaret 1837 i Form af en Piece paa 31 Sider med Titlen: „Helsingørs Laugsvæsen i Handelsfaget“. Det mentes almindeligt, at den til Bagmand havde en anden af Byens førende Borgere, Skibsklarerer *N. P. Kirck*. Paa samme Linie stod Skibsklarerer *Knud Gad*, Forfatter til den i sin Tid saa kendte Piece: „Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole“ (1834), der krævede Oprettelse af videnskabelige Realskoler med Undervisning i praktiske Handelsfag.

Jacobi begrunder Udsendelsen af Piecen med, at han „ifølge sin Stilling som Sagfører oftere har haft Lejlighed til at erfare det Inconsequente og Ubillige, der flyder af, at Helsingør har et Købmandslaug, hvorfra næsten lige saa mange af Skibsklarererne eller den egentlige Handelsstand er udelukkede som deri indlemmede“.

Købmand og Kaptajn A. F. STRICKER

Købmand og Oberstløjtn. G. A. GRADMANN

Efter Fotografier i Helsingør Bymuseum

Efter at have skildret, hvorledes Helsingør skylder Sundtolden sin Opkomst og Eksistens, fremhæver han, „at Skibsklarererne — den egentlige Stamme for Handelsstanden i Helsingør — er mere end blotte Skibsmæglere, de er foruden tillige Speditører, et Slags General-Agenter i Danmark og omliggende Lande for udenrigske Rederier, og deres Etablissements kaldes Handelshuse, selv om Varehandel for egen Regning ikke dermed er forbunden. Provianteringen til de Søfarende hidkalder Omegnens Landmænd med deres Produkter. Heraf opstaar Kramhandel, og de, der befatter sig med denne, kaldes vel i daglig Tale Købmænd, men er i Reglen og efter Lovsproget ikkun Kræmmere“. — I en Fodnote bemærker Jacobi, at denne for nogle maaske stødende Benævnelse i Piecen nærmest er brugt som Modsætning til Skibsklarerings- eller Handelshusene.

Som ivrig Tilhænger af den liberale Økonomi, der med England som Udgangspunkt i disse Aartier gik sin Sejrsgang gennem de fleste Lande, mener han, „at Aarsagen til, at Helsingør ikke er blevet det, den kunde og burde være, er, at næppe dygtige, driftige og bemidlede Handlende vil tage stadigt Ophold der, saa længe merkantilske Laugsbaand eksisterer, saa længe Købmanden her maa stedse have aarhundredgammel Commerce-Anordning og Laugsartikler opslaaet for sig. Er Handel den af alle borgerlige Næringsveje, som gør mest Krav paa Frihed, saa er Helsingør vistnok ikke den Plads, som taaler det modsatte.

Medens Skibsklarereren er den, som giver den første Impuls til al merkantilsk Rørelse i Helsingør, medens ingen vil nægte os, at Skibsklarereren, vel ogsaa ifølge det højere Dannelsesstrin, hvorpaa han i

Almindelighed staa og efter sin Stilling maa staa, snarest fortjener Navn af Købmand, maa han, ifald der ikke i Ungdommen er sørgt for hans Indskrivning i Lauget eller i det mindste et betinget Laugsdiplom har været paa hans Vugge, finde sig udelukket fra al anden Handelsret end den Grosserer- eller Kommissionær-Borgerskab kan give; hvorimod den, som uden særdeles Forkundskaber har mekanisk lært Butikshandelen og siden ved Hjælp af en Manuduktør er bibragt en hel tarvelig Handelsteori, kan, naar han i saa Henseende ikke har Eksamenskollegiet imod sig, erhverve Ret til at handle i de største Partier som i de mindste Dele med alle mulige Vareartikler, lige fra de kostbareste Farvestoffer til de simpleste Høkervarer, hvorhos han ydermere har Vejen aaben for sig til at blive Skibsklarerer og Skipperhusholder. Paa Grund af dette Misforhold har helsingørske Handels-huse, som ikke er meget yngre end Laugsartiklerne af 1744, men hvis Skibsklareringsforretninger netop tidligere faldt i den Klasse af Skippere, som køber deres Fornødenheder i de særskilte Skipperhuse, senere, da Konkurrence i Faget bragte dem til at ønske udvidet Handelsret, ansøgt derom, men faaet Afslag“. Han vender derefter sit Skyts mod Handelseksamen, „denne examen rigorosum (streng Eks.). Skal man nemlig bedømme en Eksamens Vanskelighed i Forhold til deres Antal, som bestaar i samme, saa er Interessent-Eksamen ved Helsingørs Købmandslaug vist den vanskeligste. I de sidste 5 Aar er næppe ved alle Embedseksamina ved Københavns Universitet bleven rejcerede saa mange, som Tilfældet har været ved hin. Mænd, som har tilbragt næsten en hel Menneskealder paa et Skibsklareringskontor, som er erkendt dygtige Bogholdere og Korrespondenter, ej heller er blottede for almindelig Varekundskab, maa, naar der bliver Spørgsmaal om Handelsret, staa tilbage for mangan en, der, om han end har bestaaet Eksamen ved Købmandslauget, ikke kender saa meget til selve Handelsfaget, som hine alt i Drengaaarene! Søger saadanne Optagelse, mødes de som Regel med Afslag. Ansøgeren burde som ungt Menneske have betænkt sin Fremtid, Lauget bør ej undgælde for hans Forsømmelse. Desuden kan han jo blive Grosserer og Skibsklarerer“.

Megen Vilkaarlighed raader: „Vel ramte Laugets Bandstraale iblandt andet nogle fattige Enker, som søgte Fordele ved at lade andre benytte deres Handelsprivilegium, vel lod man ved Personer, som kan formaas til saadan Færd, udspionere adskillige Kroholderses Handels- trafik i det smaa for derefter at sagsøge disse; men til andre Tider oversaa man gerne, at en eller anden Laugsinteressent tjente ved sin Handelsret til Couvert (som Dæksmand) for en Ikke-Handelsberettigets Omsætninger . . . Her synes snarere et vist Konfusionsmageri, en Art af borgerligt Bureaukrati at have faaet Indpas“¹⁾. „Det er let nok at hen-

¹⁾ Købmandslavet var og blev en kompakt Masse, der hverken var til at hugge eller stikke i. Lavet styredes egenmægtig fra 1829—45 af Konsul *I. C. Dreyer*, der sad paa Lavskassen, som var det hans egen, og ellers sad Lavartiklerne overhørig, men dog nøjagtig paasaa, at ingen kom ind i Lavet, der ikke havde tjent sine 5 Aar som Dreng hos et Lavsmlem og derefter mindst 3 Aar som Svend i Lavet. (*M. Galschiøt: Helsingør. S. 179*).

Helsingør Havn 1859

Tegning af C. F. Sørensen paa Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg

vide Folk til at drive en gros Handel, men for en saadan er der kun ringe Basis i Helsingør. Ifølge sin Beliggenhed og sit eget Forbrug har Byen intet af Betydning af eksportere, hvisaarsag Grossererens Omsetninger fornemmeligen maatte angaa Indførselsartikler og Salget deraf til Detailhandlerne. Istedet for at Detailhandlerne efter Laugsartiklernes § 8 lægger Vind paa at faa deres Varer fra første Haand og Sted, køber de disse i Almindelighed fra anden og tredie i København, hvorfor ogsaa fire Jagter og lige saa mange Fragtvoerne er bestandig i Fart mellem Hovedstaden og Helsingør. Detailhandlerne staar i Reglen i saadanne Forhold til de københavnske Handlende, at de enten ikke kan eller vil løse sig fra disse Forbindelser, og man har derfor flere Eksempler paa, at herværende Købmænds Forsøg med en gros at sælge her i Byen til samme Priser som de københavnske har, uagtet Fragten m. m. derved blev sparet, kun yderst vanskelig ladet sig realisere. Hvormeget fordyres ved denne Slendrian Priserne for Forbrugerne?

Har han Skibe i Søen, hvormed han driver Fragthandel, er hans Stilling ikke meget bedre. Det nytter heller ikke at give Ansøgeren Anvisning paa den blotte Skibsklarering, hvormed Detailhandel ikke kan forenes. — Man kan skaffe Helsingør en udvidet Handel, men ikke en udvidet Skibsklarering. Tidsalderens indgribende Opfindelser giver endog Grund til at antage, at Sundpassagen vil blive formindsket“.

Derefter gennemgaar *Jacobi* polemisk Laugsartiklerne. „Da disse blev til, havde de nærmest til Hensigt at tilvejebringe en vis Orden blandt de Handlende, at sikre disse mod Indgreb af Folk, som hverken var opdragne dertil eller efter deres øvrige Stilling i Livet havde det rigtige Begreb derom, men ingenlunde at monopolisere Handelen i enkeltes Hænder. Dette kan umulig have været den Lovgivers Mening, som paa den ene Side tillagde Købmandsstanden i Helsingør en næsten ubegrænset Handelsret, men paa den anden Side ogsaa tillod deri indlemmet enhver, som havde lært eller drevet Handelen *udenfor* Helsingør. . . . Laugsartiklernes Tendens har aldrig været at opstille som en ufravigelig Regel, at Vedkommende skal have været indskrevet som Dreng og Svende i Lauget, *medens* de erhvervede disse Kundskaaber. Enhver derimod stridende Maxime er følgelig en Forvanskning af Artiklerne, og hvad der er fornuft- og lovstridigt, kan vel for en Tid usurperet et Herredømme, men maa tidligt eller sildigt gaa til Grunde. At dette Tidspunkt ikke er fjernt, at Helsingørs Handel snart befries fra de Baand, der hindrer Talent, Kundskaaber og Formue fra at virke paa den, saaledes som Kommunens og Landets Tarv kræver, det vil vi ønske og haabe“.

Selvom Forfatteren ikke ser sig i Stand til at modbevise, at liberale Principer ved Meddelelse af Handelsret er fordærlige for de nuværende Laugsinteresser, — for Stat og Kommune er Sagen helt anderledes — tør han dog „med Vished sige, at Laugstvangen er just ikke det, som forebygger uforholdsmæssig Konkurrence, ja tror endog at kunne antage, at hin Tvang netop ikke er fri for selv at lede til det Onde, man saa gerne vilde undgaa. Jo fastere man nemlig knytter Laugbaandet, jo mere Værd sætter man paa at komme inden for samme, og jo vanskeligere man gør Interessenteksamen, for desto større Gode betragter man det at have gennemgaaet denne merkantilske Skærsild. At have bestaaet denne haarde Prøve betragtes af den unge Mand som en Kapital, der ikke bør henligge frugtesløst. I Stedet for at vente med at etablere sig, til han er blevet f. Eks. 30 Aar eller har vundet større Erfaring, iler han med, saa snart han er blevet myndig (25 Aar), at udtænke et af Detaillister mindre besat Punkt, hvor han paa Lykke og Fromme aabner en Butik, i hvis Kasse Borgerskabsbrevet nedlægges som den væsentligste Driftskapital for Handelen. Om han end har haft nok saa dygtig Manuduktør til Svende- og Interessenteksamen, bliver han dog højst sjældent Købmand i dette Ords ædlere Betydning. Alt, hvad saadanne Personer kan virke i selvstændig Stilling, er til Nød at oplægge noget for sig selv, deres Virksomhed skænker hverken Stat eller Kommune nogen Gavn. Betegnende er det, at man i vore 30 Butikker næppe finder 5 her hjemmehørende Betjente. Medens man i Skibsklareringshusene fortrinsvis antager unge Mænd, der er født og opdragne i Helsingør, har man i Handelsbutikkerne gjort det til et Princip ikke at antage unge Mennesker herfra til Dreng og Svende. Jo færre Slægt og Bekendte saadanne har blandt Indvaanerne, des mere anser man sig sikret deres Troskab“.

*Strandgades Udløb ved Havnen. I Forgrunden Øresunds Toldkammer.
Skydeskive i Helsingørs kongelig privilegerede Skydeselskab.*

Tilsidst imødegaar *Jacobi* to Indvendinger, som han ved vil komme. „Naar Handelsretten bliver friere, vil Byen opfyldes af saa mange Detailister, at en Del af de ældre maa bukke under. Noget er der om det. Men den kloge og forsigtige Mand vil forstaa, at der skal være et vist Forhold i alting og paa en hensigtsmæssig Maade søge at forene Groshandel med Detailhandel og kun benytte den sidste, hvor den første ikke er tilstrækkelig. Han vil gøre enkelte Handelsgrene til Genstand for sin Virksomhed, vil afveksle dermed efter Tid og Omstændigheder, men ingenlunde tænke paa at kunne paa engang forsyne sig med alt og afsætte alt. Han vil ikke letsindigt aabne Butik idag for at lukke den imorgen“.

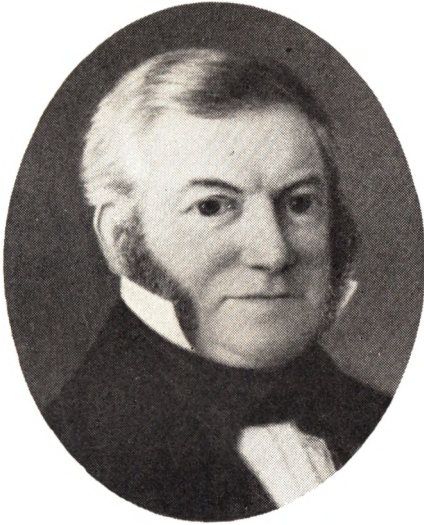
Den anden Indvending: „Naar man løser de strenge Laugsbaand indenfor Handelen, maa man gøre det samme indenfor Haandværkerlaugene, har ikke noget paa sig. Forholdene kan ikke uden videre side-stilles. Efter Regeringsplakaten af November 1832 har Adgangen til Haandværkslaugene faaet en fri og human Retning. At lade den vedblive at være saa trang til Handelslaugene, at lade Kundskaber og Erfaring aldeles staa tilside for ældgamle og derhos forvanskede Former, er noget, som strider ligesaa meget imod sund Fornuft, som mod det nittende Aarhundredes kæmpeagtige Fremskridt paa Kulturens og Oplysningens Bane. . . . Helsingør har overvejende Krav paa Frihed i Handel og Vandel, enhver Indskrænkning deri taaler den mindre end nogen anden dansk Købstad, og Laugstvang tjener fremfor alt til i Handelsfaget at lamme Virksomhed, at mindske Omsætning“.

Af det udførlige Referat af *Jacobis* Piece, der baade direkte og indirekte kaster mere Lys over Handelsforholdene i Helsingør for godt Hundrede Aar siden end Snesevis af Dokumenter i Købmandslaugets Arkiv, vil man se, at der var lagt godt i Kakkelovnen til Købmandslauget. Faa Dage før Valgkampen til Stænderne i Efteraaret 1840 skulde tage sin Begyndelse, døde den højtbegavede, jødiske Prokurator, kun 43 Aar gammel. Ellers var han sikkert kommet paa Tale som Borgmester *Stenfeldts* Afløser som Stænderdeputeret.

Ved Valget, hvor *Stenfeldt* trods tidligere Erklæringer om at trække sig tilbage alligevel stillede sig som „maadeholden liberal“, faldt han for *Jacobis* nære Ven, den yderliggaaende liberale Skibsklarerer *N. P. Kirck*, en af Byens betydeligste Handelsmænd. Som et Plaster paa Saa-ret blev *Stenfeldt* kongevalgt Medlem, og ved Valget 1847 fældede han *Kirck* med 4 Stemmers Flertal. I første Række kunde *Stenfeldt* tilskrive sit Standpunkt i Værnepligtssagen, hvor han var mod at udvide Værnepligten fra Bondestanden til Bybefolkningen, at han fik Haandværkernes og de mindre Handlendes Stemmer. I anden Række, at han modsat *Kirck* holdt paa de gældende Handels- og Haandværker-Laugs Privilegier. I Spørgsmaalet om Ophævelse af Øresundstolden havde *Kirck* ikke haft nogen nem Stilling, idet de Liberales Fører *Orla Lehmann*, der tillige var Borgerrepræsentant i København, ligesom den københavnske Handelsstand var Tilhænger af Ophævelsen. Overhovedet var det en Tid, hvor det gærede og groede. Øksen laa ved Roden af Træerne baade med Hensyn til Øresundstold og Laugstvang, selvom det først faldt i 1850'ernes Lod at løse disse Spørgsmaal, ovenikøbet samme Aar.

Den vigtigste Nydannelse paa Erhvervslivets Omraade blev det af *Poul Abraham Barfoed* i 1843 oprettede Træskibsværft, som han

1856 overdrog til sin Broder *Magnus*. Denne gik senere i Kompagniskab med Skibsbygmestrene *Rohmann* og *Løve*. Senere blev Værftet en Del af det i 1881 oprettede A/S Helsingørs Jernskibs- og Maskinbyggeri. 1854 aabnedes den første danske Telegraflinie fra Hamborg til Helsingør, navnlig med det Formaal at skaffe udenlandske Redere lettere Forbindelse med deres Skibe, mens de laa ved Helsingør for at betale Sundtold. Den kom i den tolvte Time.

Sundklarerer, Landstingsmand N. P. KIRCK
Efter Maleri i Helsingør Bymuseum

Købmand SIMON UNNA
Efter Litografi paa Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg

1857—1862

Aaret 1857 blev et Skæbneaar i Helsingørs Historie. Dels ophævedes Øresundstolden, dels blev der vedtaget en ny Næringslov. Middelalderen ophørte i Danmark med Aaret 1857, har en Historiker sagt. Den økonomiske Liberalisme holdt sit Indtog.

Fra Københavns Side havde man længe haft et godt Øje til Øresundstolden, som var til Skade for Hovedstadens Handel. Det stærke, nationale Røre, Trearskrigen, Grundlovens Givelse m. m. havde faaet

Faren til at drive over, men kun for en Tid. Kravet om Ophævelsen kom denne Gang ude fra, idet Nordamerikas Forenede Stater i en Note 14. April 1855 erklærede, at de efter et Aars Forløb ikke vilde føle sig bundet af tidligere indgaaede Overenskomster. Den danske Regering traadte straks i Forhandling ogsaa med de andre interesserede Stater, og det lykkedes forbavsende hurtigt Regeringens særlige Befuldmægtigede, den tidligere Konsejlspræsident og Udenrigsminister, Direktør ved Øresunds Toldkammer *C. A. Bluhme* ved sit diplomatiske Snilde at skabe en Overenskomst, hvorved de fremmede Magter, ogsaa U. S. A., gik ind paa at betale en Afløsningssum paa 30 Millioner Rdl. For Statskassen kom dette Beløb — omtrent hvad Trearskrigen nylig havde kostet — paa et tørt Sted, for Helsingørs Handel og Skibsfart blev Ophævelsen for en Tid et dræbende Slag. Et talende Tidens Tegn var det, at nogle Skibsklarere i deres Kontrakter med Lærlinge forbeholdt sig at kunne hæve dem, dersom de maatte standse deres Forretninger paa Grund af Sundtoldens Ophævelse.

31. Marts 1857 klarerede de sidste Skibe Øresundstold, næste Dag var der fri Passage.

Men en Ulykke kommer sjældent alene. Kravet om Ophævelse af Laugstvungen havde lige fra 1840'erne vokset sig stærkere og stærkere. Det havde sig givet kraftige Udslag baade ved Stændervalg og Folketingsvalg og havde givet de konservative Tilhængere af Laugsvæsenet politiske Konjunkturgevinst, navnlig i København, men de Nationalliberale og Bondevennerne havde et saa solidt Flertal, baade i Folke- og Landsting, at Resultatet blev Loven om Næringsfrihed af 29. December 1857.

I Januar 1856 afholdt Købmandslauget Samling for at tage Stilling til det indbragte Forslag om Næringsforholdene. Det vedtoges at anmode Bestyrelsen om snarest muligt at tilskrive Indenrigsministeriet og selv tage til København for at sørge for, at Købstædernes Tarv blev varetaget i Landstinget.

I et Møde faa Uger senere, hvor Oldermænd *E. B. Hilligsø* gjorde Rede for, hvad Bestyrelsen havde foretaget i Anledning af det af Folketinget vedtagne Forslag om Høkerhandel paa Landet, sluttede man sig til en Opfordring, der var udgaaet fra Slagelse Handelsstand, om ved Delegerede at tage Del i et Møde af Handlende, der skulde finde Sted i København nogle Dage senere. Delegerede blev Oldermænd, Raadmand *Knud Gad* og Købmand *W. Ellermann*. Paa et større Møde 9. Juni drøftede man Nødvendigheden af en Købstadsfor-

Købmand T. F. KIERBOE

Købmand, Konsul W. THALBITZER

Efter Fotografier paa Helsingør Bymuseum

ening for Østifterne. Der var ogsaa Tale om et Borgermøde paa Raadhuset, men ingen af vore Kilder melder om, at det blev til noget.

Al Stritten imod Tidens Strøm var forgæves. Den Paragraf i den nye Næringslov, som særlig berørte Købmandslauget, var § 43: „Handelslaugene blive herved ophævede saa vel i som udenfor København“. Ifølge en Overgangsbestemmelse havde de dog Lov til at bestaa til 1. Januar 1862. Handelslaugenes Interessenter blev derefter berettiget til i Provinserne at drive *Købmandshandel*, d. v. s. al Slags Handel i Stort og Smaat.

Medens Tilgangen til Lauget i de foregaaende Aar kun havde været minimal: 1846 1, 1847 0, 1848 1, 1849 3, 1850 2, 1851 3, 1852 5, 1853 3, 1854 4, 1855 3, 1856 1, blev der 1857 „run“ for at slippe ind, inden Portene blev lukket. Navnlig Skibsklarererne med Landstingsmand *N. P. Kirck* i Spidsen søgte at komme ind uden Eksamen.

Lauget var formelt ikke stemt for at give Dispensation, da det følte sig bundet til ikke at gøre Forskel af Hensyn til en enkelt Person, selvom *Kirck* fuldkommen kunde sættes i Klasse med dem, der er optaget efter Købmandseksamen, men henskød Afgørelsen til Byraad og højere Myndigheder. I 1857 blev der optaget 15 Interessenter, *Kirck* og 5 andre uden Eksamen ifølge kongelig Bevilling.

At den gamle Laugsaaend holdt sig til det sidste fremgaar, af den Medfart, en Ansøgning fra den 55-aarige Syerske, Jomfru *Charlotte Thorsen* fik, da hun søgte om Tilladelse til at handle med Traad og andre til Syning henhørende Artikler. I 3½ Aar havde hun hjulpet Kniplingshandler N. Jensens fraskilte Hustru i dennes Kniplingsudsalg, men fremlagde i sin Ansøgning intet Vidnesbyrd fra denne.

„Selv med et Vidnesbyrd . . . forekommer det dog Lauget, at hun maa have megen Tiltro til sin egen Person, naar hun virkelig venter efter ikkun 3½ Aars Ophold i Helsingør i Madame Jensens Hus, hvad enten hendes Tjeneste har været Husgjerning eller Handelsegjerning, at erholde Bevilling til heri Byen at handle med Traad og andre til Syning henhørende Artikler, thi i saa Fald maatte jo ethvert midaldrende Menneske i hele Landet have samme Adgang som hun.

Skulde hun imidlertid alligevel findes værdig til Begunstigelse i den nævnte Retning, synes det os mere uomtvisteligt, at Bevillingen bør gives hende til at nedsætte sig i Kjøbenhavn, hvor hun efter det i Ansøgningen anførte har levet og virket i 28 à 29 Aar.

Helsingør er allerede overfyldt af Personer med slige Bevillinger, og der er vistnok for Tiden mere Grund nu end nogensinde til at paasee, at Helsingørs Kjøbmandslaug ikke ad Bevillingsvejen yderligere trykkes, men derimod haandhæves i dets lovlige Ret, overensstemmende med Laugsartiklerne.

Lauget maa derfor paa de ovenanførte Grunde paa det bestemteste modsætte sig, at Ansøgningen bevilges“.

8. December 1856.

Hilligsøe - Høyrup - Pontoppidan.

Derimod har Lauget 3 Maaneder senere intet imod, at den omtalte Madame Jensens Kæreste faar Tilladelse til Handel med Bobinet og Kniplinger, naar Ægteskabsattest er produceret og hendes Bevilingsret selvfølgelig derved ophører.

De 4 sidste Aar af Laugets Saga er en død Tid, Deliberationsprotokollen er stum, og Hovedprotokollen siger ikke ret meget.

I 1858 optoges der kun 4 Medlemmer, 1859 2, 1860 1, 1861 1, den 24-aarige *August Hilligsøe*, der fik Lov til at gaa op til Eksamen, selvom han ikke paa befalet Maade havde tjent paa Handelslauget.

Købmand J. F. JOELSSON

Købmand W. ELLERMANN

Efter Fotografier paa Helsingørs Raadhus

Den sidste Lærekontrakt blev udstedt i November 1861 for den 17-aarige Lodssøn *Fr. Emil Larsen*, der maatte love „at være tro, lydlig, flittig og agtpaagivende og ved alle Lejligheder passe min Principals Bedste . . . Ikke aabenbare noget om hans Handel eller Brevvexling, ikke sælge af hans Varer under den mig foreskrevne Pris“. Han maa love „ikke at være i Besiddelse af Penge uden min Principals Tilladelse og det under Straf af at blive behandlet som en utro Lærling, men love stedse at opføre mig som en retskaffen, ærlig og ærekjær Kjøbmandslærling“.

Principalen skal i Læretiden give ham Kost, Klæder og Linned og efter de 5 Aars Forløb „en anstændig Svendeklædning og Svendebevis, hvis han har værdiget sig dertil“.

I September 1861 blev der nedsat en Komité — Oldermændene *J. S. Pontoppidan, J. F. Joelsson, F. Stilling, W. Ellermann og M. Jørgensen* — til at fremkomme med Forslag om Ordningen af de Anliggender, der stod i Forbindelse med Købmandslaugets Ophævelse. I Oktober diskuteredes Komitéens Betænkning paa et Møde. Det vedtoges, at det fra 31. December 1861 ophævede Laug fra 1. Januar 1862 skulde fortsætte som: „Helsingørs Handelsforening“.

Den 8. Marts 1862 afholdtes et for Lauget afsluttende og for Handelsforeningen konstituerende Møde. En Række Købmænd fik eftergivet Restancer til et Beløb af 190 Rdl. Aktiverne, 1000 Rdl. i Obligationer og 155 Rdl. 4 Mark og 13 Skilling i Kontanter blev overgivet til den nye Bestyrelse, der kom til at bestaa af den afgaaede Oldermænd *Pontoppidan* som Formand og de gamle Bisiddere *Ellermann* og *Stilling* som Medbestyrere. Da *Stilling* bad sig fritaget for Valget, valgtes *C. F. Unna*. De 25 Tilstedeværende erkendte ved deres Underskrift i Protokollen at have indmeldt sig i Handelsforeningen.

Købmandslaugets 117-aarige Saga var slut.

Helsingørs Handelsforening.

Som et Minde om den afsluttede Periode og en Optakt til en ny skænkede 4 af Overgangstidens betydeligste Købmænd *J. S. Pontopidan*, *M. P. Høyrup*, der faa Aar før var flyttet til København, hvor han drev Vinhandel en gros, *W. Ellermann* og *J. F. Joelsson* Handelsforeningen 1000 Rigsdaler til Oprettelsen af et Legat, der 26. Juni 1862 fik kongelig Konfirmation under Navnet „De fire Købmænds Legat“. Renterne skulde fortrinsvis uddeles til tre Søstre Holm saalænge de levede. Senere skulde de efter Vedtægternes § 11 uddeles til afdøde Medlemmers værdige og trængende Enker og ugifte Døtre, hvilke sidste for at komme i Betragtning tillige maa have fyldt det 40de Aar.

De kommende 20 Aar til Skibsværftets Oprettelse blev nogle af de sørgeligste og mest døde i Helsingørs og ikke mindst i Handelsstandens Historie. Adskillige kendte Handelsmænd gik Konkurs, andre flyttede til København. Byen var kun en Skygge af, hvad den havde været i de gyldne Tider. I Aarene efter Øresundstoldens Afløsning havde man drømt om, at Staten vilde gøre noget særligt for den haardt ramte By. De lokale Rigsdagsmænd sparede sig ikke, men udover at Nordbanen fik Endestation i Helsingør og en mindre Havneudvidelse 1863, skete der praktisk talt intet. Da den nye frihandelsvenlige Toldlov 1863 var paa Trapperne, søgte en særlig Komité med Landstingsmand *Kirck* som bærende Kraft at opnaa størst mulig Begunstigelse for Helsingør.

I Skæbneaaret 1857 købte Helsingør Kommune af Staten Marienlyst, som udlejedes til det Aaret efter stiftede A/S Marienlyst Søbade-

anstalt. Veksellerer *I. S. Nathanson* satte mange Penge i Foretagendet. Det ældste nordlige Badehotel blev opført, men Foretagendet blev i første Omgang en Fiasko.

Ved Formandsvalget 1864 faldt *Pontoppidan* uvist af hvilke Grunde for *I. A. Unna* og rykkede ned paa Pladsen som den ene Medbestyrer. For de kommende Aar er Forhandlingsprotokollen ualmindelig tavs. For Aarene 1866—68 melder den kun om de aarlige Generalforsamlinger, hvor intet særligt blev bragt paa Bane.

Løvrigt synes Unna i sin 8-aarige Formandsperiode til 1872 at have været paa Udkig efter nye Opgaver for Foreningen. Man ønskede flere Markeder afholdt, 3 Gange aarlig Heste- og Kvægmarkeder paa Grønnehave, 5 Gange Krammarkeder paa Axeltorvet. Man protesterer mod Byraadets Planer om at forhøje Brændevinsafgiften, som ønskes holdt nede paa Lovens Minimum, et Punkt, der Gang paa Gang vender tilbage i de kommende Aartier. Man protesterer ligeledes mod forhøjede Gaspriser. Man deltager i Forhandlinger om det nye Møntsystems Indførelse 1873. Man søger Toggangen forbedret om Eftermiddagen, men uden Held. Man faar et Afslag „støttet paa aldeles intetsigende Grunde — Hensyn til Hillerød og navnlig Lyngby samt Kongehuset“.

En af de faa interessante Episoder fra denne Tid indtraf, da det franske Marineministerium i et Cirkulære af 29. Januar 1869 fraraadede Redere og Kaptajner Forbindelse med Helsingør. I en lang Skrivelse med Tekst baade paa Fransk og Dansk, som Byraadet anmodes om at tiltræde og fremsende gennem Udenrigsministeriet, gendriver Bestyrelsen paa en meget temperamentsfuld Maade Franskmændenes Fejltagelser.

Den franske Advarsel begrundes med, at Rheden kun er lidet sikker. De franske og engelske Skibe standser kun af gammel Vane fra før 1857 eller for at søge Adspredelse. Bestyrelsen fremhæver herimod, at det er en vidunderlig Mængde Skibe, der undertiden ses paa Rheden, der benyttes som Nødhavn, 15000 aarlige Skibe. Grunden til det franske Konsulats Indberetning er, at tre franske Skibe: *L'Alerte*, *L'Alouette* og tildels *L'Abeille* 21. November 1868 havde mistet deres Ankere paa Helsingørs Rhed. Den Dag rasede en orkanagtig Storm. Saavel i Kattegat som i Østersøen forliste usædvanlig mange Skibe, ogsaa paa svenske og engelske Kyster. Den Dag skete der ikke et eneste Forlis paa Helsingørs Rhed. Uheldet med de franske Skibe maatte fornøftigvis alene tilskrives de mindre gode Anker-

Købmand, Skibsreder I. S. PONTOPPIDAN

Købmand I. A. UNNA

kettinger og ikke Rhedens Usikkerhed. Endvidere er der fra fransk Side fremsat den Paastand, at der i Helsingør er foretaget Reparationer paa gamle Skibe, som ikke er disse værd. Bestyrelsen godtgør, at Reparationer aldrig foretages, før Assurandør, Rhederi og andre er adspurgte og har givet deres Instruktioner . . “. En saadan Beskyldning som den, at helsingørske Leverandører giver Besætningerne ombord gærende Drikke, medens Kaptajnerne er i Land og derved fremkalder Uordener, tilbageviser vi paa det bestemteste som aldeles ubeføjet. I 1866 var der ganske vist opstaaet Uorden, men den var fremkaldt ved, at en engelsk Kaptajn selv sendte en Baad ombord med Spiritus. En Henvisning til en Annonce i et engelsk Blad fra den engelske Vicekonsul uden at et eneste Tilfælde nærmere opgives, som kan begrunde en slig Insinuation, er ikke det franske Konsulat værdigt.

„Forretningerne her drives efter redelige Principper, og naar kun de fremmede Magters Repræsentanter aabent og ærligt paa selve Stedet undersøger og paataler de Tilfælde, som forekommer dem mislige, vil de snart komme til den Overbevisning, at de aldrig i Helsingør støder paa Vanskeligheder, naar de vil fremme det, som er ret og billigt. Man behøver ikke at unddrage sig Samkvem med Byen af Frygt for Uorden. Rheden er god, Havnen er meget god, der er ypperlige Bjergningsdampskibe, en fortrinlig Ophalingsbedding, gode Værfter, hvor Skibe repareres godt, hurtigt og billigt. Næppe noget andet Sted kan Skibe proviantere hurtigere og bedre.

Der havde snarere været Anledning til at anbefale Helsingør som Anløbssted.

Vi højagter Frankrig og haaber, at den franske Marineminister vil fjerne den Skygge, som er kastet over Helsingørs Forhold til Skibsfarten i de Kredse, hvor man er blevet vildledt ved Misforstaaelserne“.

Fra alle Sider føler man sig truet og angrebet. Mistænksomheden vækkes let.

En anden Gang ligger man i Polemik med det norske „Morgenbladet“, som hævder, at Skibsproviant sælges billigere til danske end andre. Bladet er saa loyalt paa en fremtrædende Plads at bringe en Berigtigelse.

En tredie Gang er det galt, fordi man i Cadix holdt Skibe i 3 Dages Karantæne, fordi man paa Grund af Kolera i Haderslev — der siden 1864 hørte til Tyskland — ansaa Danmark for mistænkt, mens svensk-norske Skibe gik fri. En Notits var sendt fra Cadix til „Morgenbladet“, hvorefter norske Skibsrhedere gav deres Skibe Ordre til ikke at anløbe Helsingør. *Vigo Kirck* telegraferede til Cadix, den spanske Konsul telegraferede straks til Regeringen i Madrid for at oplyse om Fejltagelsen. Bestyrelsen skrev til Udenrigsministeriet og havde en Samtale med dets Direktør *P. Vedel*. Det lykkedes da ogsaa ret hurtigt at faa Karantænebestemmelsen hævet.

Hvad gamle Helsingoranere fortæller.

Fra gammel Tid var der i Konsulernes By Tradition for, at kun den Næring, der kom fra Søen, for Alvor regnedes for noget. Der var Spænding og Profit, Liv og Lystighed forbundet med den. Handelen udfoldede sig særlig i Strandgade og paa Stengade. Beværtninger og Skænkestuer var fulde. Ogsaa efter 1857 kom i Hundredvis af Sejlskibe for at proviantere i Helsingør. De forskellige gamle Skibsprovianteringsforretninger havde deres faste Publikum. Svenskerne søgte til *K. F. Marstrand*; kom der en Nordmand ind her, sagde man meget uegennyttigt, at det var længere henne i Gaden hos *Vigo Kirck*, som til Tider kunde ekspedere 70 Skibe paa een Dag. I Unionstiden var Forholdet ikke det bedste mellem svenske og norske Sømænd, saa det var bedst at have dem hver for sig. Tyskerne søgte til *Sophus Rasmussen*, Russerne til *Schierbeck*. Ved Vindstille kunde der samle sig i Hundredvis af Sejlskibe i Sundet, for at vente paa gunstig Vind, og der kunde ligge 150 Baade nede ved Havnen, som var saa kompakt, at man maatte entre over tre Rækker Baade. Til Tider kunde man ikke se Sverige for lutter Sejl. Om Aftenen var Sundet næsten helt illumineret af Skibslanterner. Firmaerne benyttede Færgemændene som Brokapere, „clerks“. Til Tider var en 3-4 Mand ude for at kapre en udenlandsk Kaptajn. Mange Ankre Brændevin kom ombord fra Toldboden ufortoldet.

„I Havnehjørnet, hvor nu Dampfærgelejet er anbragt, laa nogle Smuglerbaade, lange Robaade af en lignende Type som vore Kaproningsbaade, men bredere og dybere. De kaldtes „Sniper“ eller „Sniver“. Smugleri var nemlig opsaa en Gren af Helsingørs „Sønæring“. Endnu

i mine Drengaar blev det rent organisationsmæssigt drevet mellem Helsingør og Helsingborg. Men efterhaanden som dansk og svensk Toldvæsen pr. Telegraf kom i nærmere Korrespondance, kunde det ikke betale sig. Den sidste organiserede Smugler blev begravet paa Helsingør Kirkegaard som en meget gammel Mand. Det var navnlig Spiritus, der blev indsmuglet fra Helsingør til Sverige. Danmark var jo i lange Tider Hjemlandet for den da fra Lovgivningsmagtens Side ukrænkelige „fattige Mands Snaps“. Nu har Piben faaet en anden Lyd, og Smugleriet foregaar som bekendt atter kraftigt, men det er under andre Former og Forhold end Datidens Smuglerfærder“. (Georg Donatzky: Minder 1936).

Men ifølge samme Forfatter begyndte det ved 1870'ernes Slutning at gaa tilbage med Skibsproviaaneringen. Det skyldtes imidlertid ikke Sundtoldens Bortfald, men at Sejlskibene mere og mere blev slaaet ud af Dampskibene. Flere af de store Skibsproviaaneringsforretninger sygnede hen. Kun *K. F. Marstrand* holdt Stillingen og er der den Dag idag.

Kort før forrige Verdenskrig lagde man ud paany og startede et Skibsproviaaneringsdepot. Dansk-russisk Dampskibsselskab stod bag ved. Skibsrheder *Carls* Baade skulde stoppe paa Helsingørs Rhed og proviantere. Depotet blev en Overgang en skarp Konkurrent til *Marstrand*, men gik istykker under Krigen. Dets Afløser, et Manufaktur-lager, gik ogsaa ned paa Grund af for udstrakt Kreditgivning.

I Aartierne før Verdenskrigen var det de store Konsuler og Købmænd, der satte deres Præg paa Byen. Der var *Vigo Kirck*, „en gammel Knark, der gik med Diplomatfrakke og høj Hat og havde Haanden paa Ryggen“. Der var den engelske Konsul *Major Wright*, der majestætisk gik hen ad Gaden, hvor alle hilste paa ham. Der var hans langt yngre Broder *Albert Wright*, den sidste engelske Konsul i Helsingør, hvis statelige og smukke Ydre endnu vil huskes af mange nulevende Helsingoranere. Der var Konsul *van Aller* med de store Whiskers, og Medejeren af *K. F. Marstrand* Konsul *Razga*, der var Ungarer af Fødsel. Der var den rare, noget pudsige Konsul *Dreyer*. Der var den intelligente, jødisk prægede *Simon Unna*, Morfar til den livlige Konsul *Frisenberg Monrad*, der er omtalt andetsteds. Der var *Otto Jørgensen*, der oprindeligt var Købmand og endte som Direktør for Laane- og Diskontokassen i København. Der var de tre Brødre *Brammer* og Konsul *Th. Lund* ved Havnen. Op over de andre ragede *Pontoppidan*, den eneste, efter hvem en Vej er opkaldt, Farbror til *Henrik* og *Morten Pontoppidan*, der begge har skildret Onklen. En høj, mager

*Gammel Købmandsbod
i den Galschiøt-Kierboeske Købmandsgaard, Strandgade Nr. 91
Efter Fotografi i Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg*

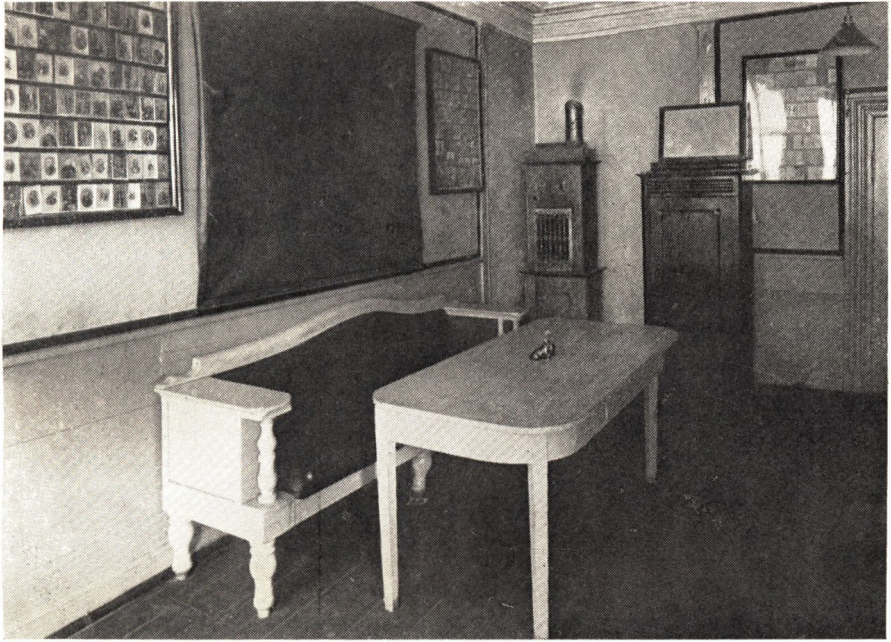
Mand, glatbarberet med store Brillor og hvidt Halstørklæde. Han blev Danmarks største Sejlskibsrheder paa den Tid. Dels købte han udenlandske Skibe, dels var han en god Kunde paa de helsingørske Træskibsbyggerier. Forretningsmand var han om en Hals. I Pakhuset i Bramstræde laa adskilligt Tovværk, som han købte af Kadrejerne. (Donatzky).

Efter hvad gamle Helsingørkøbmænd fortæller, var der et skarpt socialt Skel mellem Skydebrødrene, Klubmedlemmerne blandt Købmændene paa Stengade, for hvem Søhandelen og Handelen med Svenskerne, som i de senere Aartier mest tilfaldt *Jul. Meincke, Harald Hansen* og *J. S. Rasch*, var afgørende, og Købmændene paa Torvet, i Sudergade og Kongensgade, hvor man havde en Del Handel med Landboerne, der kom saa vestligt fra som fra Tisvilde, Ramløse og Søborg. De kom regelmæssigt til Byen med Landbrugsprodukter og solgte deres Smør og Æg paa Torvet og leverede Sæd til Vognmænd og Brændevinsbrændere. Dengang var der kun faa Landhandlende, ingen Brugsforeninger og ingen Andelsforetagender. Der var aabent i Butikkerne baade Søndag Morgen inden Kirketid og hele Søndag Eftermiddag.

Bønderne havde gennemgaaende ikke mange rede Penge, og dog kunde det ske, at en Bonde bad om at faa opbevaret 800 Kr. i Pengeskabet hos Købmanden. Det var før Bankernes Tid. Arbejderne fra Omegnen kom og gjorde deres Indkøb Søndag Formiddag eller Eftermiddag. Det var før Cyklernes Tid, og de maatte gaa paa deres Ben. Om en Arbejder fra Søborg fortælles det, at han, naar Bønderne tilbød ham at køre med noget af Hjemvejen, raabte: „Nej Tak, jeg skal skynde mig hjem og bestille noget“. De, der handlede med Bønderne og Arbejderne, regnedes af de store Købmænd for anden Klasses Købmænd. For 1880'ernes Vedkommende nævnes *Engelbrecht Hilligsøe, Joachim Brammer* og *P. L. Nielsen* som de Købmænd, der havde størst Omsætning. Efter Skattelisten for 1893, som en gammel Købmand trækker frem af Chatollet, laa i Indtægt *Nichum* i Spidsen med Kr. 18000; derfra var der et langt Spring ned til *Vigo Kirck* med Kr. 13300, *Harder* og *Stilling* med Kr. 9220, *Hilligsøe* med Kr. 8520.

Efterhaanden som Lønningerne steg, bedredes Tiderne ogsaa for Købmændene. Oprindeligt handlede de fleste Købmænd med Kul i mindre Partier, et Forhold, der efterhaanden helt forsvandt.

Særlig veltalende bliver de ældre Købmænd, naar de fortæller om de berømte Isvintre 1887—88, 1892—93, 1894—95 og 1897, hvor mange af de Skibe, der søgte til Helsingør som Nød- og Tilflugtshavn, maatte afvises, for en Del som Følge af, at københavnske Fragtdampere maatte

*Skipperstuen i den Galschiøt-Kierboeske Købmandsgaard, Strandgade Nr. 91
Efter Fotografi i Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg*

søge deres midlertidige Lade- og Losseplads i Helsingør Havn for at kunne vedligeholde deres uhindrede Forbindelse med det vestlige Udland (*Hilligsøe* S. 55). Sundet lagde til, man kunde gaa over Isen til Helsingborg og løbe paa Skøjter helt til Hven og Landskrona. Der foregik en livlig Trafik over Isen. Mange Svenskere kom til Helsingør og forsynede sig rigeligt med den billige Brændevin, tit saa rigeligt, at de maatte kravle det sidste Stykke i Land. Der var rejst Telte paa Isen, hvor man kunde faa Kaffepuncher. Meget populære var ogsaa de danske Kommenskringler, som Svenskerne transporterede hjem paa en Sejlgarnssnor i en Krans om Halsen eller over Skulderen. En Dag i 1895 skal der være blevet solgt 10000 Kommenskringler i Helsingør. Svenskerne betalte punktligt, hvad de skulde, somme Tider skrev de bag paa Pengesedlerne, hvad de havde faaet, men de var tit uskikkelige og kom i Slagsmaal paa Isen med ligesaa uskikkelige Helsingoranere.

1870'erne.

I 1872 frabad *Unna* sig Genvalg som Formand, og samtidig traadte *Pontoppidan* tilbage som Medbestyrer. De nye Mænd i Bestyrelsen blev *Wilh. Høyrup*, der sad som Formand, til han i Efteraaret 1878 fraflyttede Byen, og *J. Brammer*, gennem mange Aar en af Byens førende Købmænd. Der blev gjort et roligt og støt Arbejde for Handelsstandens Interesser, men noget større Initiativ synes der ikke at være blevet udfoldet. Des mere Liv i Foreningen kom der under den følgende Formand, Konsul *Regner Ulstrup*, en meget impulsiv og virksom Natur.

Han var meget talende, diskuterende og skrivende, men stak ifølge *Galschiøt* og andre ikke særlig dybt. En kort Tid var han Folketingsmand for Helsingør 1871—72, valgt af det yderste Højre. Ved det følgende Valg blev han ikke engang genopstillet og erstattet, først af Borgmester *Hother Hage*, Stege, og ved dennes Død faa Maaneder efter af General, Krigsminister *Thomsen*, der holdt Kredsen til sin Død i 1896. Det har aabenbart været *Ulstrup* en ren Svir at udarbejde og afsende Skrivelser. Derom vidner det righoldige Arkiv fra hans Formandsperiode til 1887. Han synes at have styret Foreningen ret diktatorisk, i hvert Fald i de første Aar.

I de Tider holdt Bestyrelsen som Regel 3 Møder om Aaret, et for at tilrettelægge Dagsordenen for Foraarsgeneralforsamlingen, 2 i December for at foretage Uddelingen af Legater og Understøttelser.

Overhovedet synes man i den første Snes Aar efter 1862 fortrinsvis at have tænkt sig Handelsforeningen som en Understøttelsesforening, medens de øvrige Opgaver har været sekundære. De sociale Opgaver blev imidlertid ogsaa taget op af den den 1. Januar 1874 stiftede „Hjælpeforening for Helsingørske Handlende, Fabrikanter m. fl.“, hvis Love blev vedtaget 27. Januar 1875. Foreningens Formaal er at understøtte de af dens Medlemmer, som formedelst Alderdom eller Svaghed og forøvrigt uden egen Skyld er blevne trængende, ligesom ogsaa Enker efter Medlemmer af Foreningen, deres ukonfirmerede Børn og ugifte Døtre, forsaavidt de anses værdige og trængende.

Rammerne var rummelige. Adgang til Optagelse i Foreningen staa aaben for:

- a) enhver uberygtet Mand og Kvinde, som ifølge Borgerskab eller Næringsbevis i Helsingørs Jurisdiktion driver eller har drevet Næ-

Købmand *WILH. HØYRUP*

Konsul *REGNER L. ULSTRUP*

ringsvej som Grosserer, Købmand, Detaillist, Vinhandler, Bog- og Papirhandler, Tømmerhandler, Materialist, Apoteker, Brygger, Brændevinsbrænder, Jernstøber, Mekanikus, Maskin- eller Skibsbygger, Teglbænder, Graver, Fabrikant.

- b) Handelskommiser og Handelskontorister, der som saadanne har Tjeneste i Helsingørs Jurisdiktion.
- c) korresponderende Skibsrhedere i Helsingørs Jurisdiktion.

Medlemsbidraget blev sat til 10 Kr. aarlig. Først naar der gennem Medlemsbidragene, indvundne Renter og frivillige Gaver var opsamlet en Kapital af mindst 20000 Kroner, skulde Foreningens Virksomhed som Understøttelsesforening tage sin Begyndelse, dels ved Uddeling af vedvarende Understøttelser paa 200—400 Kr. aarlig, dels midlertidige Understøttelser. Foreningen har nu gennem Aartier været til stor Hjælp for mange Helsingoranere.

Gang paa Gang gik *Ulstrup* og hans Bestyrelse angrebsvis til Værks mod Helsingørs Færgelav, som man mente havde overlevet sig selv¹⁾. Medlemmerne var i Gennemsnit 67 Aar gamle og lidet egnede til deres Hverv. Indenrigsministeriet var af samme Opfattelse, og ved Lov af 12. Maj 1882 ophævedes Lauget fra 1. Juli samme Aar. Hvert Medlem fik 500 Kr. i aarlig Pension, Enkerne 300 Kr. og Færgekarle

¹⁾ Jfr. *Knud Klems* Afhandling om Helsingørs Færgelav. (Fra Frederiksborg Amt 1935, S. 4—114).

Skibe i Helsingørs Havn under Isdrift i Sundet 1866
Efter Tegning af Carl Baagøe i Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg

med over 20 Aars Tjenestetid i Lauget 100 Kr. Ministeriet fik samtidig Bemyndigelse til at træffe Aftale med de Personer, der fremtidig vilde paatage sig det nødvendige Færgeri.

Et andet Fortidslevn var *Kadrejeriet*. Handelsmænd sejlede ud med deres Kadrejerbaade til forbigasserende Skibe for at falbyde Varer, der ikke fandtes ombord, som Drikkevarer, Tobak m. m. Til Gengæld fik man gammelt Tovværk, Sejldug eller lignende. *Ulstrup* henviste til „officielle Møder, i hvilke Kadrejeriet paa det skarpeste havde været angrebet, og da han personlig under Overbevisning om dette Væsens demoraliserende Karakter og skadelige Indflydelse paa Byens Renommé og Interesser gentagne Gange havde henvendt sig til Justitsministeriet med motiverede Andragender om dets Afskaffelse uden at have erholdt Svar, henstillede han til Bestyrelsens Overvejelser at tage Sagen op gennem en Indstilling om Sagen fra selve Handelsforeningen til Justitsministeriet“. Det lykkedes da ogsaa i Løbet af nogle Aar at komme Kadrejeriet tillivs.

Tommerhandler C. STÜRUP

Købmand MAJOR WRIGHT

Industrielle Foretagender i Helsingør.

Fra 1840'erne havde Sundtoldsbyen haft sine Træskibsbyggerier, hvis førende Navne er *Barfoed, Rohmann og Løve*.

Ved Sundtoldens Bortfald maatte man se sig om efter nye Erhvervsmuligheder, og man fik Blik for, at Helsingør Havn gennem sin Beliggenhed maatte være velegnet som Reparationshavn for de Tusinder af Skibe, som passerede Sundet.

Som nævnt blev der i 1863 anlagt en Ophalingsbedding i Forbindelse med Reparationsværksted. Det første Skridt var taget. Faa Aar efter førtes der Forhandlinger mellem den store Skibsrheder *H. P. Prior* og *Tietgens* nyoprettede Det Forenede Dampskibsselskab (1866), hvorefter *Prior* skulde være Direktør for den indenlandske Afdeling, ligesom der lovedes Sønnen *Johannes* Stillingen som Leder af en Ophalingsbedding, Kedel- og Reparationsværksteder, som man bl. a. kunde tænke sig at indrette i Helsingør.

Tietgens Modstand bevirkede, at der, hvad Helsingør angik, ikke naaedes et Resultat i denne Omgang. Meget vilde sikkert ellers have formet sig anderledes og bedre for Helsingør, og 70'ernes Dødvande muligvis have været undgaaet.

Ligeledes strandede Ingeniør *Carlé's* Projekt om en stor Havn Nord for Kronborg, der skulde gøre Helsingør til Stapelplads for Handelen paa Østersøen (gengivet i *Fr. Hilligsøes* Festskrift S. 58).

I April 1871 nedsatte Indenrigsministeriet en Kommission angaaende Havneforholdene i Helsingør, og allerede to Maaneder efter afgav denne sin Betænkning, ledsaget af et Forslag til Anlæg af en ny Havn Nord for Kronborg, som i alt væsentligt byggede paa det *Carle'ske* Projekt. Kun en Nordhavn vilde kunne opfylde de Fordringer, som Tidens Udvikling maatte forudsættes at kræve i Retning af en isfri Havn. Ej heller denne Gang gennemførtes Nordhavnen. Som et Plaster paa Saaret kom der som en Indrømmelse til de mere og mere dybtgaaende Dampskibe 1878—82 en Række omfattende Havnearbejder med en ret stor Udvidelse ved Udgravninger paa Kronborgs Terræn, saa at Indsejlingsforholdene blev forbedret og Dybden i Havnen forøget. Søndre Mole ombyggedes.

Bestyrelsen for Handelsforeningen med *Ulstrup* i Spidsen traadte efter Samraad med større Næringsdrivende i Staden i Underhandlinger med Entreprenører i Udlandet om at overtage og gennemføre Anlægget af et Maskinværksted i Havnen til Bygning og Reparation af Jerndampskibe. Paa Raadhuset fandt et offentligt Møde om Sagen Sted 8. Marts 1880. Først i Morsingboen *Mads Holm* fandt man Manden, der „magtede Udførelsens vanskelige Kunst“. Forholdet mellem ham og *Tietgen* var ikke det bedste, Temperamenterne var for forskellige, *Tietgen* sleben og behersket, *Mads Holm* det diametralt modsatte. Indenrigsminister *Skeel* var glad ved at faa en Lejlighed til at krydse *Tietgens* Planer og overvandt den Modstand, der i Begyndelsen rejste sig fra Krigsministeriets Side med Hensynet til Kronborgterrænet. *Mads Holm* fik Koncessionen, og fra 1882 var *Jernskibsværftet* en Realitet.

Medens helsingoranske Skribenter som *M. Galschiøt* og *G. Donatzky* mest har haft Blik for *Ulstrups* Fejl og Pudsigheder, svinger Politikeren og Nationaløkonomen *Jul. Schovelin* sig op til store Højder i sit Festskrift ved Værftets 25 Aars Jubilæum i 1907, S. 55: „*Ulstrup* har lige fra den første Begyndelse, da Tanken om Værftet kom frem, været forrest i Arbejdet for dets Virkeliggørelse.

Ulstrup repræsenterede da ogsaa siden i Bestyrelsen, efter at Værftet endelig var traadt i Virksomhed, mere end nogen anden det gode, gamle Helsingør. Selv havde han været Skibsklarerer i Øresundstoldens Dage og hannoveransk Konsul, og stod saaledes i mange Maader som et levende Vidnesbyrd om svunden Magt og Glans. Men ligesom han havde været med og nydt godt af de gode Dages Kaar, saaledes svigtede han heller ikke sin By, da de onde Dage kom, men

Direktør **M. C. HOLM**
Grundlæggeren af Helsingør Skibsværft
Efter Fotografi paa Helsingør Bymuseum

Brygger **CARL WIIBROE**
Efter Fotografi paa Helsingør Raadhus

tog uførtroden fat paa at virke for sin Hjemstads Genoprejsning. Han havde et aabent Blik for, at den Jernvejsforbindelse med Hovedstaden, som Helsingør fik i Nordbanen i 1864, mere var en nødvendig Indrømmelse til Tidens og Trafikens Udvikling end et Middel til Byens Opkomst, ja snarest vilde berøve Helsingør endnu mere af dens Op-land. Nej, *Byens Fremtid maatte ligge i Havnen*, det saa han klart, og han har ubestridelig *sin* Andel i dette Programs Gennemførelse. Men han har da ogsaa haft den Glæde af sine Bestræbelser, at han har oplevet at se, hvor meget af det, han har været med til at kæmpe for, der efterhaanden er blevet virkeliggjort til Held og Hæder for hans gamle By“.

I Værftets første Bestyrelse var Helsingørs Handelsstand repræsenteret gennem *Ulstrup*, Købmændene *C. v. Mehren* og *J. A. Unna*, ligesom Byens førende Industrimand, Kaptajn *J. L. Tvede* havde Sæde i den. Senere blev Byens kongevalgte Borgmester *Rosenstand* Medlem. *Ulstrup* blev længst paa Skansen. Ved hans Død 1903 blev hans Plads besat med Konsul *P. L. Fisker*, der var Direktør for 5 københavnske Dampskibsselskaber. Helsingørs Handelsstand er helt gledet ud. Den eneste Helsingoraner, som har Sæde i Bestyrelsen, er Værft-

tets administrerende Direktør. Værftets Oprettelse fik fra første Færd enorm Betydning for Helsingør, dens Folketal og Næringsliv. Gader eller Dele af Gader, der før havde været „døde“ købmandsmæssigt set, blomstrede nu op. Selvom Værftet i mange Retninger har været en „Stat i Staden“, har det direkte eller indirekte i høj Grad sat sit Præg paa Byen. Op- og Nedgangstider for Værftet har ogsaa været Op- og Nedgangstider for Helsingør. At Brugsforeningen og andre kooperative Foretagender i væsentlig Grad har været baseret paa Værftets Arbejdere, er en Sag for sig.

Medens *Mads Holm* kun i det sidste Tiaar af sit Liv var knyttet til Helsingør, var førnævnte *J. L. Tvede* gennem Aartier en af Forgrundsfugerne. Det af Faderen grundlagte lille Brænderi drev han frem til en stor Virksomhed. Stadig fulgte han med i tekniske Fremskridt, udvidede 1877 Virksomheden med et Hvidtølsbryggeri og 1887 med en Gærfabrik. Ogsaa udenfor sin egen Virksomhed var *J. L. Tvede* blandt de faa, der i de døde Aartier efter 1857 søgte at skabe Liv og Virksomhed i og om Helsingør. Han var saaledes medvirkende ved Dannelsen af Hellebæk Klædefabrik 1873 og Helsingør Telefonselskab 1883. At han sad i Byraadet i 34 Aar og i sine sidste Leveaar som konservativ Landstingsmand, var et naturligt Udtryk for den enestaaende Anseelse, han nød blandt sine Bysbørn. Ved hans Død 1891 tog Sønnen *Charles Tvede* Arven op efter ham, baade som Industrimand, til Virksomheden 1919 gik ind under De Danske Spritfabrikker, og i Landstinget, hvor han i en lang Aarrække var en solid og energisk Forkæmper for Byerhvervene.

Blandt Forgrundsfugerne i Byens Erhvervsliv i disse Aartier vil der ogsaa være Grund til at fremhæve *Carl Wiibroe*, der i Aarene fra sin Overtagelse af *Jeppesens* Bryggeri 1840 til sin Død 1888 drev sit Bryggeri frem til en landskendt Virksomhed, i Øjeblikket Helsingørs trediestørste industrielle Foretagende, samt Købmand og Teglværksejer *I. C. Brammer*.

Det i 1883 oprettede Glasværk sygnede hen efter en kortvarig Glansperiode. Derimod blev den i 1892 startede Fiskenetfabrik en af Byens førende og mest blomstrende industrielle Virksomheder.

Blandt Byens øvrige Industriforetagender maa nævnes Helsingør Væveri A/S og Tekstilfabrikken, begge solide og levedygtige Virksomheder, samt det i 1934 stiftede Gummifabrikken Tretorn A/S, der hurtigt voksede til at blive Helsingørs næststørste Virksomhed.

*Helsingør Havneplass omkring 1890
 Til venstre det gamle Havnekontor, Toldbodpakhuss og Toldbod,
 der nedreves 1891. Tilhøjre „Skibet“.
 Efter Fotografi paa Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg*

Centralforeningen og Provinshandelskammeret.

I 1880'ernes Begyndelse opstod Tanken om en *Sammenslutning af Handelsorganisationerne i hele Landet*. Initiativet udgik fra Gros-serer-Societetet, der i 1881 anmodede Indenrigsministeriet om dets Medvirkning til ad Lovgivningens Vej at faa skabt et Centralorgan for Handel, Skibsfart og Industri — altsaa et Erhvervsministerium. Indenrigsminister *Skeel* vilde imidlertid kun medvirke til ad administrativ Vej at ordne Handelsstandens Repræsentation. Sagen debatteredes i de enkelte Foreninger, indtil der i 1883 paa Foranledning af Odense Handelsforening rejstes en Bevægelse, som førte til en Sammenslutning: „*Den danske Handelsstands Føllesrepræsentation*“, der oprindelig faldt i 5 Underafdelinger: 1. Københavns Handelsstand. 2. Sjællands, 3. Lollands-Falsters, 4. Fyns, 5. Jyllands Handelsforenin-

ger. Fællesrepræsentationen skulde virke gennem 50 Delegerede, saaledes at Grosserer-Societetets Komité valgte 20, Sjælland 7, Lolland-Falster 3, Fyn 6 og Jylland 14. De Delegerede skulde igen vælge et Forretningsudvalg paa 9 Medlemmer, saaledes at København valgte 3, Jylland ligeledes 3 og Øernes Afdelinger hver 1.

Følgen af Fællesrepræsentationens Dannelse blev, at de enkelte Landsdeles Handelsforeninger maatte slutte sig sammen. Jyderne kom først 1883, og næste Aar fulgte Stiftelsen af „Sjællands Stifts Handelsforeningers Centralforening“. Helsingør indmeldte sig i Marts 1884 i Centralforeningen og var 1884—86 repræsenteret i den første Bestyrelse af Købmand *Fr. Hilligsøe*.

Begejstringen var dog ikke stor de første Aar; man mente, at København var alt for paagaende i sin Konkurrence overfor de sjællandske Provinsbyer, navnlig Roskilde, og at de økonomiske Ofre ved at staa i Fællesforeningen ikke svarede Regning, og indenfor Bestyrelsen i Helsingør Handelsforening var der Flertal for Udmeldelse fra Udgangen af 1886. Man ønskede dog en Udtalelse fra Generalforsamlingen, der 31. Marts 1886 tiltraadte Flertallets Forslag, „dog med Forbehold atter at indtræde i nævnte Fællesskab, naar Bestyrelsen finder Lejlighed dertil“. Afbrydelsen af Samarbejdet synes kun at have været af kort Varighed for Helsingørs Vedkommende. En Række af Helsingørs ledende Handelsmænd gik med Liv og Sjæl op i Arbejdet i Centralforeningen. Cigarfabrikant *H. P. Lumbye*, der sad i Bestyrelsen fra 1893—1900, indledede i 1895, da Aarsmødet holdtes i Helsingør, en Diskussion om, „Hvad kan der gøres for at opnaa hurtigere Afslutning af Konkursboer?“

C. Stürup indledede Diskussion om Emnet „Bør Embeds- og Bestillingsmænd kunne løse Adkomst til „bunden Næring“, medens de endnu er i Embede og drive dette samtidig med Embedet?“ — et Spørgsmaal, der Gang paa Gang skulde komme til at staa paa Dagsordenen gennem Aartier.

Deltagere i Diskussionerne var fra Helsingør *Emil Eriksen*, *Jens Møller* og *Vejby-Nielsen*, der meget betegnende for den energiske, unge Købmand talte om „den gamle Historie om at vente og vente og aldrig komme videre“ — medens *Lumbye* takkede „for den rolige og udmærket smukke Maade, paa hvilken dette „brændende“ Spørgsmaal var blevet behandlet“.

Den Helsingoraner, der i denne Periode kom til at nyde det største Ry udadtil, blev dog Konsul *E. Frijsenbergs-Monrad* (1864—1910). I

Brændevinsbrænder, Kaptajn J. L. TVEDE
Efter Fotografi i Helsingør Bymuseum

Købmand VIGO KIRCK

Kraft af sine Talegaver, sine repræsentative og selskabelige Evner kom han i en forbavsende ung Alder til at spille en stor Rolle. I 1897 indledede han om Statsbanernes nye Godstakster. Han kom ind i Skoleudvalget, hvor han gjorde et mægtigt Arbejde. Da *Lumbye* i 1900 flyttede sin Virksomhed til Kolding og derfor maatte nedlægge sine sjællandske Tillidshverv, indvalgte *Frijsenberg-Monrad* i Bestyrelsen for Centralforeningen, da han var kendt som en „arbejdsdygtig, arbejdskraftig og arbejdslysten Mand“. I 1907 avancerede han til Næstformand. Stadig staar han som Indleder paa Talerstolen om vidt forskellige Emner: „Forslag til Samarbejde med de respektive Centralforeninger“, „Statssubvention til Eksport af Landbrugsprodukter“, „Kontrol med Oprettelsen af Detailsalg fra en gros-Virksomheder“, „Assuranceforhold“, „Illoyal Konkurrence“, „Ændringer i Nationalbankens Oktroj“, „Statens Tilskud til Foredrag for Handelsmænd“, „Told-domstol“, „Udenlandske Afladeres Krav paa Godtgørelse hos Ladningsmodtagerne af Udgifter til Konossementstempel“ o. s. v.

I 1901 oprettedes *Provinshandelsforeningernes Fællesudvalg*, hvis Navn senere ændredes til *Provinshandelskammeret*, som til at begynde med skulde optræde overfor Staten ved Lovgivning o. s. v., medens Centralforeningerne nøje overvagede deres hidtidige Arbejdsomraade. Ogsaa

her kom *Frijsenberg-Monrad* hurtigt til at spille en Rolle, 1907—08 Næstformand, 1908—09 Formand. Hans pludselige Død 1910 satte et Punktum for hans straalende Karrière.

Ved Centralforeningens Aarsmøder mødte som Regel 2-3 Mand fra Helsingør. De behøvede absolut ikke altid at være enige. Ved Aarsmødet i Slagelse 1912 tog *Jens Møller* og *Harald Hansen* sig saaledes en rask lille Holmgang i det evige Stridsspørgsmaal om Læbælterne.

Jens Møller mente, at Udviklingen var løbet fra Bestemmelserne om Læbælter. Læbæltet ydede ikke længere Byerne noget Læ, — tværtimod, hvilket han søgte at belyse ved en Brugsforeningshistorie fra Espergærde. Han vidste godt, at han i Helsingør stod ret ene med sin Opfattelse.

Harald Hansen: I Helsingør holder man fast ved Læbæltet, fordi man ikke har andet Opland end det, Læbæltet giver.

Jens Møller forstod saa meget mindre Modstanden mod Læbæltets Ophævelse, som det jo vilde give Afløb for en hel Del af de unge, som nu var henvist til at tage Konkurrencen op i Byerne.

Overhovedet var *Jens Møller* ikke bange for at fremsætte sine Synspunkter paa en original og morsom Maade. Da der var Diskussion om Haandværkernes Adgang til at faa Borgerskab paa Handel, hævdede han med Styrke, „at det langt bedre lod sig forsvare at give en Købmand Lov til at drive Haandværk, end at tillade en Haandværker at drive Handel, idet Borgerskabet i første Tilfælde gav en bestemt begrænset Beføjelse, medens Borgerskabet paa Handel var ganske ubegrænset“. Da Centralforeningen havde faaet en ny juridisk Sekretær, anbefalede han denne at affatte Foreningens Skrivelser i lidt mindre bureaukratiske og i mere merkantile Vendinger end Forgængeren. Bestyrelsen fandt dog, at den juridiske Klarhed burde være Nr. 1. I sin Formandstid har han af og til i Aarsberetningerne anbragt Randbemærkninger med Blyant som: Altfor mange Ord, hvorved Tanken spredes. — Au! Au! den Tale var for lang. — Overflødigt! o. s. v.

Ogsaa i den standende Strid om tidligere Butikslukning stod *Jens Møller*, støttet af *Bodelsen*, paa et mere liberalt Standpunkt end *Harald Hansen*, der fremhævede, „at der i Helsingør paa Grund af de Forretningsmænd, der daglig tog ind til deres Virksomhed i København og kom hjem med sene Eftermiddagstog, var en Aftenforretning, som man aldeles ikke kunde undvære“.

*Købmand Engelbrecht Hilligsøes Ejendom paa Hjørnet af Fisketorvet og Stengade
Efter Fotografi i Helsingør Bymuseum*

1880'erne og 90'erne.

Som et lille oplivende Moment fra 1880'erne kan anføres det Svar, *Ulstrup* afgav, da Firmaerne *Kaas & Sørensen* og *E. v. Mehren* havde klaget over, at Kaptajn *J. L. Tvede* handlede med Stenkul.

„Næsteften at bemærke: at denne Deres Fremstilling ikke er correct, eftersom Bestyrelsen ved Medundertegnede *Regner L. Ulstrup* Dagen efter, at den citerede Skrivelse var modtagen, mundtlig gav Dem et bestemt Svar, skal man ikke destomindre yderligere skriftlig betone Captajn *J. L. Tvedes* Berettigelse til at handle med Stenkul i den af Dem paaankede Udstrækning, da han her i Byen har erhvervet Borgerskab som Grosserer, hvilket Begreb man tør forudsætte maa være d'Hrr. saa vel bekjendt, at en fyldig Motivering over Samme er ganske overflødig. . . .

Helsingør, 13. December 1881.

Dette er kun een af de Snesevis af Klager over illoyal Konkurrence, som Bestyrelserne gennem Tiderne har maattet tage Stilling til og oftest afvise.

I disse Aar førte Helsingørs Handelsforening alt i alt en hensygnende Tilværelse. Medlemstallet gik tilbage, dels paa Grund af Dødsfald, dels paa Grund af en Række Udmeldelser, der skyldtes Konkurs og Fraflytning.

En Kreds af de yngre mente, at der trængtes til en Reorganisation. Foreningen var i for høj Grad en Understøttelsesforening. Føreren var den meget virkelystne og idérige Købmand *C. Stürup*. Han blev Formand for et Udvalg, der skulde udarbejde nye Love, der fik kongelig Konfirmation 1885. En af de vigtigste Ændringer var, at Antallet af Bestyrelsesmedlemmer forhøjedes fra 3 til 7. Større Interesse for Ændringerne har der aabenbart ikke været, idet der i første Omgang mødte for faa til at vedtage disse Lovændringer. Samtidig indtraadte der en ejendommelig Formandskrise. Ved Generalforsamlingen 27. April 1885 valgtes Grosserer *C. v. Mehren* til Formand i Stedet for *Ulstrup* og Grosserer *Heinrich Schröder* i Stedet for *J. Brammer*. *Mehren* nægtede imidlertid at modtage Valget. En ny Generalforsamling med 48 Deltagere valgte en ny 7 Mands Bestyrelse med Stemmetal fra 45: *Stürup* til 27: *Kaas*. *Ulstrup* laa lige i Midten med 36 Stemmer og genvalgtes til Formand. Man kom ind paa at holde hyppigere Bestyrelsesmøder, men iøvrigt hindrede *Ulstrups* vaklende Helbred ham til Tider i maanedsviis i at indkalde til saadanne. Han gik af i 1887.

Ved Bestyrelsesvalgene var Valglykken i disse Aar lunefuld. 1886 faldt *Stürup* og to af de andre nyvalgte fra Aaret før: *Obel* og *E. Hilligsøe*. I Stedet for valgtes Konsul *L. Dreyer*, Konsul *Rázga* og Boghandler *Jens Møller*, der kom til at sidde længere i Bestyrelsen end nogen anden i den Tid af Foreningens Historie, hvor det er muligt at fastslaa det. 1887 indvalgtes atter *Stürup* og *E. Hilligsøe*. *Stürup* var aabenbart et Stridens Tegn. 1887 blev han enstemmigt valgt til Formand, 1888 genvalgtes han med 3 Stemmer mod 2 paa *Hilligsøe*, og 1 paa *H. Jørgensen*, og i 1889 faldt han for *Major Wright*, der sad som Formand til 1894. I de sidste 50 Aar er Formandsvalgene gaaet mere stille af.

Et Problem, der var egnet til at fylde Handelsforeningen og dens Bestyrelse med Bekymringer, var *Helsingborgs rivende Vækst*, medens Helsingør nærmest stod stille, og den ugenerte svenske Handel i dansk Farvand ud for Helsingør. Paa selve Helsingørs Rhed prajede svenske

*Interiør fra Engelbrecht Hilligsøes Gaard
Efter Skydeskive i Helsingørs kongelig privilegerede Skydeselskab*

Baade Skibene og tilbød at handle om Proviant og Skibsfornødenheder. Fra danske Myndigheders Side blev der ikke skredet ind, medens danske Skibe, der gjorde noget tilsvarende udfør Helsingborg blev opbragt af svenske Kontrolbaade og fik Varerne konfiskeret. En anden Gang klager Bestyrelsen over, at svenske Dampskibe i Kattegat prajer franske Skibe og gør disse opmærksomme paa, at Frekventsen med de svenske Sundhavne ikke hæmmes ved Foranstaltninger fra Karantænevæsenets Side. . . For ikke at blive slaaet ud af „Helsingborg, denne i stærk Opkomst værende Plads, hvis rige Opland og Ressourcer tilbyder Fordele, vi ej ere i Besiddelse af, bør man fra dansk Side hurtigst muligt ophæve det stedfindende Lægetilsyn for Skibe fra Frankrig“. Det danske Marineministeriums Svar blev et Afslag.

Noget for os saa dagligdags og selvfølgelig som en Telefon, var

for 60 Aar siden et stort Problem. Først ansøgte en Kreds af private om Installering af en Telefon paa Banegaarden, men fik Afslag. Saa tog Handelsforeningens Bestyrelse Affære, havde Held med sig og takker i ærbødige Vendinger den administrerende Direktør for de sjællandske Jernbaner, *Etatsraad V. Rothe*, „for velvillig Imødekommenhed m. H. t. Anbringelsen af et Telefonapparat paa herværende Jernbanestation, af hvilken Foranstaltning man forventer sig megen Nytte“. Kort Tid efter besværer man sig dog over, at Banegaardens Personale var saa optaget af andet Arbejde, at det ikke havde Tid til at tage Telefonen.

Begyndelsen af 1890'erne var atter en meget stille Tid. Foreningens Status i 1894 betegnes som „særdeles slet“, og der synes slet ikke at have været Tale om at fejre Foreningens 150 Aars Jubilæum. Dette Aar blev *Engelbrecht Hilligsøe* Formand og sad til 1899. Som Præmier ved Dyrskuet i Helsingør i Juni d. A., udsattes 2 smukke Sølvbægre til en Værdi af 105 Kr., hvilket Beløb kom ind ved en Indsamling blandt Medlemmerne.

Een Sag satte dog Sindene i Bevægelse. „I Juni 1893 opskræmmedes den danske Handelsstand ved Rygter om, at der med Regeringens Billigelse i al Hemmelighed i København var stiftet et Aktieselskab „Nordisk Husholdnings Stores“, der skulde fungere som en Slags Brugsforening for de mere velstillede Klasser i hele Landet. Det fremstilledes som bygget paa filantropisk Baggrund, og da det paa- vistes, at 2 Medlemmer af Grosserer-Societetet støttede det, og at Privatbanken (*Tietgen*) stod bagved, hvad der turde være uforeneligt med *Tietgens* Stilling som Formand i „Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation“, mødte det en saa energisk Modstand fra Handelens og Industriens Side og lidt nølende ogsaa fra Pressens, at det store Foretagende, der offentlig kom for Dagen den 20. Juni, allerede den 7. Juli blev skrinlagt“. (*Fr. Hilligsøe*, S. 64—65).

Den sjællandske Centralforening sagde sig løs fra Fællesrepræsentationen og blev rekonstrueret med det Formaal at komme i nærmere Forbindelse med de andre Landsdelsforeninger og optog en mere selvstændig Virksomhed under Navnet „Centralforeningen for Sjællands Stifts Handelsforeninger“. Næppe var „Nordisk Husholdnings Stores“ stedt til Hvile, før et nyt Uhyre viste sig i Form af det københavnske Andelselskab „Freyr“, der udstrakte sine Fangarme mod Helsingør.

Paa et stort Protestmøde i Marts 1895, der samlede 130 Deltagere, vendte man sig mod det fordærlige Foretagende, der vilde hindre Bevarelsen af en levedygtig Middelstand. Ogsaa dette Foretagende strandede.

*Interiør fra Engelbrecht Hilligsøes Manufakturhandel
Efter Skydeskive i Helsingørs kongelig privilegerede Skydeselskab*

Fremgang 1897 ff.

Oplandets Struktur ændredes stærkt i disse Aar, flere og flere Sommergæster slog sig ned i Snekkersten, Skotterup og Espergærde. Marienlyst fik internationalt Ry. Bebyggelsen ud ad Nordre Strandvej tog fat. De mange Sommergæster og Turister satte i Sommermaanederne deres Præg paa det helsingørske Gade- og Forretningsliv. Da Kystbanen aabnedes 1897, tog denne Udvikling yderligere Fart. Mange Penge kom i Omløb, men Sæsonen var kun kort. Fra Handelsstandens Side befrygtede man, at Toggangen paa Nordbanen skulde blive ind-

skrænket efter Kystbanens Aabning, fra Statsbanernes Side maatte man ikke gøre det nemmere for Folk fra Fredensborg og Kvistgaard at komme til Hillerød end til Helsingør. Endvidere hæftede man sig ved det Misforhold, at Taksterne i Begyndelsen var højere paa den kortere Kystbane end forhen paa Nordbanen. Senere tilvejebragtes der rimeligere Forhold.

En ny Konkurrence paaførtes der i 1897 fra Hovedstadens Side, idet et københavnsk Kulfirma udlagde et Fregatskib paa Helsingørs Rhed, en saakaldt Hulk, der skulde forsyne forbifarende Dampere med Kul. Fra Handelsstandens Side var man bestemt paa at lægge saa mange Hindringer i Vejen som muligt for „denne lidt mærkelige Fremgangsmaade, dette nærgaaende Indgreb i denne Bys i Forvejen tilstrækkeligt uheldigt stillede Erhverv. Man frygter for at miste den sidste Chance i sin fortvivlede Kamp for den stedse hidsigere Konkurrence fra københavnsk og svensk Side, om hvis Natur nærværende Sag bærer det bedste Vidnesbyrd“. Der blev i 1898 rejst Sagsanlæg i Anledning af Kulhulken, man ansøgte om fri Proces, hvad der blev afslaaet. Allerede ved Underretten i Helsingør gik Dommen de i Helsingør interesserede Parter imod. „Man samledes paa Havnebroen og truede ad Hulken og lod det regne med Forbandelser over det frække Forehavende“.

Efter nogen Tids Forløb fortrak Hulken imidlertid paa Grund af manglende Paaskønnelse fra de søfarendes Side.

De strenge Isvintre 1892—93, 1894—95 og 1897, hvor Havnen af mange Skibe benyttedes som Nød- og Tilflugtshavn, viste paany hvor utilstrækkelig Bolværkspladsen var, selv efter den i 1879—82 stedfundne, ret store Udvidelse. Planer om en Nordhavn dukkede paany op. Ønsket om at faa et Pakhus i umiddelbar Nærhed af Havnen rejstes for første Gang i Midten af 1890'erne, men denne Sag, der tog meget af Bestyrelsernes Tid og Kræfter med Skrivelser, Forhandlinger i Trafikministeriet m. m., blev ved at staa paa Dagsordenen i en Snes Aar.

Det Liv, der var i Byen i disse Aar, og de mange nye Sager der fremkom, satte sig ogsaa Spor indenfor Handelsforeningen. Medlems-tallet steg. Generalforsamlingerne var velbesøgte. *Stürup* m. fl. gik ud af Bestyrelsen. Af de nye, der kom ind, er der Grund til at nævne *Louis Svendsen*, der ønskede afholdt maanedlige Bestyrelsesmøder, hvad der forsøgtes en Overgang, men blev opgivet af Mangel paa Arbejdsstof. Fremdeles Konsul *Frijsenberg-Monrad* og Konsul *N. F. Bo-*

*W. Brammers Købmandsgaard ved Svingelport
Efter Fotografi paa Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg*

delsen. Tobaksfabrikant *H. P. Lumbye* var Formand fra 1899—1900. Derefter fulgte i nogle Maaneder *Emil Eriksen*, der kun midlertidigt havde modtaget Valget, og fra Efteraaret 1900 *Frijsenberg-Monrad*, der til sin Død 1910, kun 45 Aar gammel, var Foreningen en meget initiativrig, dygtig og kultiveret Formand og tillige et virksomt Medlem af Centralforeningens Bestyrelse.

Et mangeaarigt Kampspørgsmaal: Afskaffelsen af Julerenten, d. v. s. forskellige Gaver til Kunderne, Rom, Kirsebærvin, Chokolade m. m., fandt omsider sin Løsning paa et Møde i 1899, hvor Afskaffelsen vedtoges; dog var det tilladt ved Juletid at give sædvanlig Lørdagstilgift, et Stykke Sæbe, Brystsukker eller en anden Bagatel. Før var det til Tider saadan, at Gaverne oversteg Fortjenesten paa Decembersalget. Overtrædere skulde betale en Bøde paa 500 Kr. til Hjælpeforeningen. Samme Aar vedtoges det at etablere en „sort“ Bog over usolide Kunder. Som det saa tit gaar, tog man kraftigt fat i Begyndelsen; senere

klagedes der over, at den kun blev lidet benyttet. Fremdeles vedtoges der forskellige Lovændringer, der fik kongelig Konfirmation paa Betingelse af et Par Tilføjelser til §§ 19 og 22, hvori der stod, at den Kapital, Foreningen da ejede (5000 Kr. foruden de fire Købmænds Legatkapital) skulde betragtes som Foreningens Grundfond, som ikke maatte formindskes. Man fandt, at Vægten hidtil havde været lagt for meget paa Understøttelse; nu fik man Midler frigjort til Foreningens Handelsformaal.

Efterhaanden som Socialdemokratiet fik Fodfæste indenfor Byraadet i 1893 og arbejdede sig frem mod Flertallet, som det besad fra 1913—43, opstod Tanken om, at Handelsforeningen ved Rigsdags- og navnlig kommunale Valg skulde virke for Valg af særlige Repræsentanter for Handelsstanden. De ivrigste indenfor Bestyrelsen for en mere aktiv Optræden synes *Stürup* og *Jens Møller* at have været, hvorimod Flertallet indenfor de skiftende Bestyrelser har ment, at en saadan laa udenfor Foreningens Formaal. Noget andet er det, at man uofficielt ved Sættelsen af borgerlige, navnlig konservative Lister har gjort sin Indflydelse gældende.

Unægtelig har Handelsstandens politiske Indflydelse været dalende. I 1861 var de 11 af Byraadets 19 Medlemmer Købmænd, hvortil kom et Par Fabrikanter, der nærmest kunde regnes med til Handelsstanden. I de sidste to Byraad, valgt 1937 og 1943, sidder der ikke nogen direkte Repræsentant for Handelsstanden.

Fabrikant H. P. LUMBYE

Købmand E. HILLIGSØE

Bane, Bank og Skibsfart.

Aarene omkring Aarhundredskiftet var jo Banernes Guldalder. Efter Kystbanens Gennemførelse begyndte man at spejde ud i Oplandet efter Muligheder for ved Baner at knytte det nærmere til Byen. Forskellige Forslag drøftedes, bl. a. en Esrumbane, men det blev dog Hornbæk, der blev det attraaværdige Endepunkt for det endelige Projekt. Besværlighederne var mange, Koncessionen var ved at udløbe, inden man fik tegnet Kapitalen. Gennem en energisk Agitation, hvori navnlig Købmand *Vejby-Nielsen* — en sejt, udholdende, maalbevidst Vesttjyde med humørfyldte Talegaver — tog Del, lykkedes det at tegne en Kapital paa 770 000 Kr., hvoraf Staten havde skudt Halvdelen ind. Kommunen tegnede sig for 85 000 Kr., medens Resten tegnedes af private. Anlægget var projekteret til 720 000 Kr., men kom til at koste 950 000, og saa maatte man spytte i Bøssen igen. Hornbækbanen aabnedes 1906.

Fra Handelsstandens Side var der fra første Færd Betænkeligheder ved, at Kommunen engagerede sig saa stærkt økonomisk set. Dette gjaldt ogsaa, da man i 1916 forlængede Banen til Gilleleje. Anlagt i den dyre Tid kom Strækningen til at koste det dobbelte af det beregnede, hvorfor Aktionærene igen maatte skyde til.

I 1924 var man som saa mange andre Privatbaner kørt fast, og Kommunen forpagtede da Driften af Banen. Dette lidet overvejede Forslag mødte meget skarp Modstand og maatte da ogsaa efter nogle Aars Forløb ændres, efter Forpagtningstidens Udløb i 1943 ændredes det igen paa en saadan Maade, at det kunde samle alle.

En gammel Spøgefuldhed siger: „Naar man i Europa skal bruge Penge, henvender man sig til en Bank; i Amerika derimod *starter* man en Bank“. Om det var saadanne Motiver, der laa til Grund for de Bestræbelser, der i 1906—07 udfoldedes for at oprette en Bank i Helsingør, skal være usagt, snarere maa man vist sige tværtimod. En Kreds af velstaaende Næringsdrivende hvoriblandt Teglværksejer *J. C. Brammer*, Købmand *L. P. Larsen* og Blikkenslagermester *Chr. Nielsen* agiterede for Oprettelsen af en Lokalbank, der bedre end en københavnsk Filial skulde kunne hjælpe det lokale Næringsliv, og samtidig byde Erhvervslivets ledige Kapitaler en god Anbringelsesmulighed. „Ledige Kapitaler“ — ja, for Helsingør er, saa mærkeligt det lyder, en Kreditorby, mindre tør man tro paa Grund af Borgernes Velstaaenhed, som paa Grund af den relative Mangel paa Aktivitet, som i en Aarrække prægede Byen.

Helsingør og Omegns Bank begyndte altsaa i 1907 sin Virksomhed og naaede under Direktør *Behrends* Ledelse en vis Position. Hans tidlige Død berøvede Banken en energisk Arbejdskraft, og Banken kom under Krigen 1914—18 ind i en Række uheldige Forhold, der i Forbindelse med udygtige Spekulationer, bragte den i en saadan Afhængighed af Privatbanken, at den, efter først at have sat Egenkapitalen til, endte som Filial af denne.

Som saadan har den, hvad der ogsaa gælder *Landmandsbankens* Filial, under den senere Ledelse virket saaledes, at Savnet af en lokal Bank næppe har været føleligt.

I 1890'erne oprettedes der i Sommermaanederne daglig Dampskibsforbindelse mellem København og Helsingør, saaledes at den sidste Baad kom til Helsingør Kl. 8 Aften og gik retur næste Morgen Kl. 6. Adskillige, navnlig unge Mennesker, der havde deres Virksomhed i Hovedstaden, benyttede denne Rute. Trafiken besørgedes af Baadene *Øresund*, *Gylfe*, *Gefion* og *Gedser*, engelske Hjulbaade, der ikke var videre dybtgaaende. I Længden kunde Forbindelsen dog ikke betale sig efter Kystbanens Aabning, og Forbindelsen nedlagdes helt i Midten af Halvfemserne. *D. F. D. S.* oprettede senere i 1906 regelmæssig daglig Fragtforbindelse, København—Helsingør, som indtil 1917

besørgedes af *Nakskov*. Efterhaanden blev den slaet ud af Bilerne. De store Vognmænd havde Returladninger med hjem fra København. Ogsaa Mejeriernes Lastbiler havde Varer med hjem til Købmændene. Dampskibsselskabet *Øresund* etablerede derefter Passager- og Gods- trafik i Sommermaanederne. Godstrafiken ophørte imidlertid efter faa Aars Forløb, medens Passagertrafiken fortsattes, omend med indskrænket Fart, indtil Krigens Udbrud.

Foruden Statsfærgerne har der periodisk været private Forbindelser mellem de to Genbobyer. Navnene „*Laertes*“ fra 1890'erne og „*Asathor*“ fra 1930'erne vil vække glade Minder hos mange Helsing- oranere.

1900—1914.

Fra omkring Aarhundredskiftet havde der været Opgangstider for Helsingør, som i stigende Grad blev Turistby. Villabyer voksede som før nævnt op baade mod Syd og mod Nordvest. Købmænd, Bagere, Slagtere og Grønthandlere flokkedes om de nye Kunder. Sommetider kunde der være et helt „run“ af Vogne, naar en ny Landliggerfamilie ankom. Mange foretrak dog at cykle eller bile ind og gøre deres Indkøb i selve Helsingør. Mange Forretninger var ikke til at kende igen i de tre Sommermaaneder.

Anders Jensen paabegyndte 1899 Opførelsen af det ny Marienlyst, som stod færdigt 1901 og hurtigt fik internationalt Ry som Danmarks fornemste Badehotel. Verdenskrigen 1914 kom som Lyn fra solklar Himmel. De udenlandske Gæster maatte rejse over Hals og Hoved. Efter Krigen blev Marienlyst aldrig helt, hvad det før havde været. Kongressernes og Fyrstebesøgenes Tid var forbi.

Efterhaanden opstod der forskellige Foreninger, med hvilke Handelsforeningen har staaet i et hjerteligt Samarbejde. Flest Berøringspunkter har der været med „*Foreningen af Kolonial- og Victualiehandlende i Helsingør og Omegn*“, der senere antog Navnet „*Handelsforeningen af 1905 for Helsingør og Omegn*“. Den dannedes som et Modtræk mod illegitim Handel, Undersalg, Tilgift og Forløbere for de senere opdukkende Koloniallagre, som havde holdt deres Indtog i Byen. Ved det stiftende Møde førtes der ogsaa Debat om Lukkespørgsmaal, Omkørsel med Petroleum til Private, Rabatsystemer og meget andet. Desuden valgtes der samme Dag — 14. Februar 1905 — et 5 Mands Prisnoteringsudvalg. Foreningens Formænd har som oftest i de for-

løbne Aar haft Sæde i Handelsforeningens Bestyrelse. Af disse er der særlig Grund til at fremhæve de to første Formænd *Harald Hansen* og *A. S. H. Jeppesen*. „1905“ har vist Handelsskolen sin Interesse ved aarlig at stille 2 Flidspræmier til dens Raadighed. Af de andre Brancheforeninger bør ogsaa nævnes „*Manufakturhandlerforeningen for Helsingør og Omegn*“ (af 1908), hvis mangeaarige Formand, Købmand *Martin Petersen*, i en lang Aarrække tillige har været Næstformand i Handelsstandsforeningen.

I 1907 kom der paany Liv i *Havnesagen*. Grosserer-Societetet rettede 8. Marts en stærk Opfordring til Regeringen om at fremme de gamle Planer om en Nordhavn.

Handelsforeningen og Industriforeningen gik kraftigt ind for Sagen og lod 18. November afholde et stort Borgermøde med Landstingsmand, Birkedommer *Høst*, der tidligere havde været Byfoged i Helsingør og usvækket havde bevaret sin Interesse for Sundbyen, Folketingsmand, Etatsraad *Hammerich* og Kredsens socialdemokratiske Folketingsmand 1896—1916, *Chr. Rasmussen* som Talere. Der blev vedtaget en Resolution til Regering og Rigsdag, som førte til, at der paa den følgende Finanslov blev optaget en Bevilling til Udarbejdelse af nye Planer og Overslag. Arbejdet blev overdraget Havneingeniør *Bech*, Helsingør, Forventningerne var højstemte. Det i 1908 oprettede Handelsministeriums første Indehaver, den nylig afdøde Generalkonsul *Johan Hansen*, interesserede sig varmt for Planen og blev ved Folketingsvalget 1909 opstillet som Samlingskandidat for Venstre og Højre, men manglede dog 132 Stemmer i at slaa *Chr. Rasmussen*. I August 1910 indsendte Havneingeniør *Beck* en fuldt udarbejdet Plan til en Nordhavn. *Johan Hansen* var i Mellemtiden gaaet af, og hans Efterfølgere lod Planen ligge. Helsingør maatte finde sig i mere og mere at se sig distanceret af Helsingborg¹⁾, hvor ogsaa Havneafgiften for Skibe i Vinterleje var langt lavere end i Helsingør.

Fra omkring 1907—08 var der allerede kommet mørke Skyer paa Himlen. Paa Grund af en længere Depressionsperiode for Skibsfarten havde Værftet en Række daarlige Aar. Der indløb ingen Ordre. Man byggede for egen Regning for overhovedet at holde Arbejdet i Gang. I 1910 kunde der for første Gang siden 1886 ikke udbetales Aktionærerne Udbytte. Fra 1911 indtraadte der heldigvis atter en Bedring. Efter at det første Chock var overstaet i 1914 fulgte atter et Par

¹⁾ Omkring 1890 stod de to Sundbyer lige med ca. 9000 Indbyggere hver. Fra da af voksede Helsingborg med rivende Hast, mens Helsingør stod i Stampe.

gode Aar, indtil Materiale manglen fra 1916 lagde en død Haand over Arbejdet, saalænge Krigen varede.

Den alvorligste Trusel mod Byens Næringsliv kom dog, da det ved Forelæggelsen af Forsvarslovene i 1909 viste sig, at Helsingør i Løbet af nogle Aar skulde ophøre med at være Garnisonsby, idet den militære Sagkundskab fremhævede det farlige i at have større Garnisoner i Kystbyerne. Helsingør vilde derved komme til at dele Skæbne med Fredericia og Nyborg, der ogsaa havde rige Minder som Fæstningsbyer. Det Tab, der derved vilde blive tilføjet Byens Næringsliv, vilde være uopretteligt, selv om forskellige af de militære Skoler, Kornetskole og Korporalskole, skulde knyttes til Kronborg. Den 15. December 1911 kom Forsvarsminister *Klaus Berntsens* Meddelelse om Garnisonens Flytning som et Tordenslag, umiddelbart før Byraadmødet. Kgl. Borgmester *Lyngbye* skildrede i faa, velvalgte Ord Situationens Alvor, og efter at de mere presserende Sager paa Dagsordenen var ekspederet, hævdede han Mødet. „I stilfærdige, samtalende Grupper forlod Byraadsmedlemmerne den Eftermiddag Raadhuset“. (*Donatzky*).

Alle Byraadsgrupper og Organisationer i Byen gjorde deres Bedste for Garnisonens Bevarelse, og ved Henvendelser til Forsvarsministeren og Finansminister *Neergaard* opnaaede man en Galgenfrist, der paa Grund af Verdenskrigens Komme blev forlænget med flere Aar.

Bestyrelsen havde i disse Aar ogsaa meget at tage Vare paa i Anledning af den nye Toldlov af 1908. I 1909 holdt Centralforeningen sit 25 Aars Jubilæum i Helsingør med Festmiddag paa Marienlyst til 12 Kr. Kuverten. At der til Æren kom et Underskud for Helsingør Handelsforening paa 96 Kr., vil ikke undre.

Foreningens Medlemstal daledede atter og var i 1910 nede paa 73. Dette Aar døde Konsul *Frijsenberg-Monrad* og efterfulgtes som Formand af Boghandler *Jens Møller*, der her som andetsteds viste sig som en dygtig og levende interesseret Organisationsmand. De første Aars Opgaver hørte ikke til de epokegørende. Protest mod forhøjede Elektricitetspriser, Forhandling om Brændevinsafgiften, om Smaaskibes Liggeplads, Nyordning af Torveforholdene, navnlig Æggehandelen, Toggangen, Forhandling med Handels- og Kontormedhjælperforeningen, der ønskede 7-Lukning, hvad *Jens Møller* var afgjort imod, Misfornøjelse med Lærerne paa Handelsskolen, hvori Formanden delvis gav Klagerne Ret, de staaende Forhandlinger om Læbæltets Ophævelse, for-gæves Protest mod Byfoged *Gads* Krav om, at Markisernes Afstand

Købmand EMIL ERIKSEN

Konsul FRIJSENBORG-MONRAD

fra Jorden skulde være $3\frac{1}{2}$ Alen, hvad man ansaa for uigennemførligt ved de gamle Huse. Ældre Helsingoranere vil sikkert smile ved et Par Citater fra Protokollen fra disse Aar: *Harald Hansen* anmodede Bestyrelsen om at „forpurre den lidt daarlige Fremstilling, lokale Blade gav af Helligdage, tilbragte her af Svenskerne“. Bestyrelsen indgiver Klage til Underfoged *Ørsted* over „Gadesælger *Petersen*, der gaar rundt og sælger røget Laks og Aal, som han paa en ret paa-trængende Maade søger afsat i mindre og større Vægt“.

I Forsommeren 1914 medvirkede Handelsforeningen ved Afholdelsen af en „Dansk Uge“ som særlig Agitation for dansk Arbejde.

1914—1920.

Krigen i 1914 kom midt i en af de hedeste Somre, man længe havde oplevet.

Endnu i Juni havde alt syntes fredeligt, den internationale Journalistkongres havde netop i de Dage været Byens Gæster under det obligate Kronborgbesøg. I Juli indtraf Katastrofen. En af de første Augustdage blev Sikringsstyrken indkaldt, og II. Regiment marcherede gennem Byens Gader paa Vej til sit Kantonnement, medens Folk paa Fortovet vinkede til det og indbyrdes sagde: „Gudskelov, at det er vore egne.“ Samtidig begyndte Hamstringen baade af Varer og Penge. Da der imidlertid hurtigt viste sig grundet Haab om, at Danmark kunde bevare sin Neutralitet, holdt Panikken snart op, og Pengeinstitutterne kunde snart ophæve den indførte Begrænsning af Udtrækkene.

Ved Nedsættelsen af *Den overordentlige Kommission* og gennem den meget vidtgaaende Bemyndigelse, som Indenrigsministeren fik, greb Regeringen ind paa en lang Række Omraader paa en Maade, som maatte virke chokerende paa mange.

Men iøvrigt maa man sige, at Krigstidens mange Forordninger giver sig forbavsende faa Udtryk i Foreningens Arkiv. Hvad det fortæller herom, er nogle Bagateller om Klager over de høje Fedt- og Flæskepriser. Forklaringen maa nok være den, at Handelens Organisationer ikke var indstillet paa at deltage i Administrationen; deres Arbejdsomraade var det erhvervsretlige, Trafikspørgsmaal, offentlige Takster og lignende.

Det er da ogsaa herigennem Krigen afspejler sig i Arkivet: Klager over Toggangen, Ønsker om flere belæssede Vogne, navnlig efter at Rutesejladsen København—Helsingør var ophørt, Klager over Toldbod-

Boghandler JENS MØLLER

Købmand HARALD HANSEN

dragernes Takster, der imidlertid afvistes under Henviisning til „urgammel Hævd“, man har vel set stort paa Drikkepengene i Sundtoldens Helsingør. Men unægteligt, det hele gør et noget smaat Indtryk paa den dystre Baggrund, som Verdenskrigen 1914—18 danner.

Mon det er Ønsker om at benytte Foreningen paa mere aktiv Maade, som er Baggrund for de Brydninger, der var indenfor Foreningen?

15. Marts 1915 meddelte Formanden *Jens Møller* den øvrige Bestyrelse, at han ønskede at trække sig tilbage. „Jeg har villet det før, men har ladet mig overtale. Da jeg imidlertid nu indser, at jeg ikke er i Kontakt med den unge Handelsstand, der sikkert finder mine Principper gammeldags, saa føler jeg ingen Lyst til eller Tilfredsstillelse ved mit Arbejde for Foreningen, idet jeg er for gammel til at ændre mine Synspunkter og ligeledes for gammel til at optage en agitatorisk Kamp. Jeg tillader mig derfor herved at nedlægge mit Mandat som Bestyrelsesmedlem med Tilføje, at jeg skal være villig til — om det maatte ønskes — vedblivende at virke paa neutralt Gebet, f. Eks. som Censor ved Eksamen eller som Delegeret ved Centralmøderne“.

Generalforsamlingen kort efter vedtog imidlertid efter de bedste parlamentariske Mønstre et eenstemmigt Tillidsvotum til *Jens Møller*

og bevægede ham til at blive. Nu vilde Næstformanden *Harald Hansen* ikke genvælges, men ogsaa han faar sin eenstemmige Opfordring, hvorefter der falder Ro over Lejren.

Overfyldningen af Københavns Frihavn i Forbindelse med en mere imødekommende Indstilling fra Ministeriets Side gjorde, at det i 1916 endelig lykkedes at faa opført et lukket Pakhus ved Havnen paa Kronborgs Terræn ved Nordre Arm.

Man er stadig meget ømtaalig overfor alle Forandringer, der skal gøre Helsingør mindre attraaværdig som Turist- og Landliggerby. Toggangen dukker stadig op, Lukketiden ligesaa, og hør, hvorledes et Andragende fra en Barber i Espergærde om Dispensation fra Næringslovens Bestemmelser om Læbælter og Tilladelse til at forhandle forskellige Toiletartikler besvares: „Foreningen er principielt mod Forretninger, hvori selv Varer, der just ikke hører til Livsfornødenhederne forhandles. Det vil let bevirke, at det Sommerliv, der pulserer her i Byens Gader og giver Byen det karakteristiske Præg, der adskiller Helsingør fra de fleste andre Provinsbyer og i høj Grad bidrager til at gøre Byen til et yndet Turist- og Sommeropholdssted, delvis vil forsvinde til ubodelig Skade for de Næringsdrivende, ja for hele Byen“.

Læbæltespørgsmaalet kommer iøvrigt frem flere Gange, der stemmes og forhandles, men der er stadig en lille Majoritet for Bevarelsen indenfor Kolonialbranchen, medens de øvrige Brancher nærmest er uinteresserede.

Endelig i 1920 faldt Læbælterne bort, idet der gennemførtes en Lovgivning herom. De 4—5 Brugsforeninger og 2—3 Veteraner fra Krigen 1864, der som Belønning havde faaet hver en Høkerbevilling i Læbæltet, maatte nu til at konkurrere med Købmænd, hvoraf der straks nedsatte sig en Del i Oplandet. Og uden at Helsingørs Særpræg skadedes derved, — tør man sige tværtimod?

Foreningen gjorde Byraadet opmærksom paa, at der ved Loven var givet Lejlighed for By-Kommunerne til at faa en Del af Læbæltet indlemmet, uden at Byen dog gjorde Forsøg herpaa.

Et betegnende Tidens Træk er det, at Foreningen beder Amts-Kornnævnet om omgaaende at skaffe Korntilførsler til Byen, fordi Hestene lider Nød, „de fleste har i flere Døgn fuldstændig manglet Kærnefoder“. Det hjalp. Der kom Kornoplæg hos *L. P. Larsen*, *Quistgaard* og *E. Wibroe*.

Indskrækningen af Butiksbelysningen i Vintermaanederne hørte ogsaa til Gænerne, selvom Byraadet stillede sig forstaaende med Hen-

Købmand FR. HILLIGSØE

Konsul N. F. BODELSEN

syn til Lempelserne i Julemaaned, i hvilken man havde en Omsætning svarende til tre andre Vintermaaned.

Da Vaabenstilstanden indtraadte 11. November 1918, havde mange vel ventet, at normale Forhold ret hurtigt vilde vende tilbage. Men man blev skuffet. I Marts 1919 indsendte man f. Eks. gennem Centralforeningen en Klage til Justitsministeriet „over at de rigoristiske Forbud mod at forsyne udenlandske Skibe med Proviant opretholdes med stor Streghed efter Vaabenstilstanden“. Et Skib til Finland har saaledes maattet spille ni kostbare Dage, inden det fik Proviant. „Et beklageligt Afslag fra Justits- og Udenrigsministeriet“ fulgte en Maaned senere.

Afslaget maatte dengang paa Baggrund af de rigelige Levnedsmiddellagre forekomme uforstaaeligt, men var naturligvis et Led i Ententens ogsaa efter Vaabenstilstanden opretholdt Blokade af Centralmagterne.

Under Krigen var Lukning Kl. 7 blevet gennemført; fra Handels- og Kontormedhjælperforeningen blev der yderligere stillet Forslag om Lukning Kl. 6, men det blev afvist under Henviisning til Landliggermændene og de Erhvervsdrivende, der havde deres Virksomhed i Sverige, og som først kom hjem efter Kl. 6.

Paa Generalforsamlingen i 1919 indledede Købmand A. S. H. Jepsen en Diskussion om en Sammenslutning af alle danske Handels-

foreninger. Det overdroges Bestyrelsen at virke i den anførte Retning, uden at det dog ses at have bragt Resultater.

Aaret bragte først og fremmest Freden i Versailles og derigen- nem Løftet om Sønderjyllands Genforening med Danmark. Den nationale Løftelse, som var en Følge heraf, gik Side om Side med en livligere Omsætning og et stigende Prisniveau, altsaa tilsyneladende gode Tider for Handelen.

Man var saaledes i høj Grad i Humør til at fejre Foreningens 175 Aars Jubilæum. Medens man i 1844 havde holdt paa den 10. December — den Dag, hvor Protokollen er autoriseret — som Laugets Stiftelsesdag, blev man nu enige om at betragte den 11. November — Aarsdagen for Laugsartiklernes Udstedelse — som Jubilæumsdag. Maaske med en lille Skelen til Begivenhederne nøjagtig eet Aar tidligere, men i alt Fald synes det med fuld Ret.

Købmand *Fr. Hilligsøe* udarbejdede et udmærket og fornøjeligt Festskrift, som han meget beskedent gav Undertitlen „Smaapluk af Protokollerne, foretaget af en gammel Helsingørs-Købmand“. Selvom *Hilligsøe* ikke vilde have sit Navn paa Titelbladet, tog han dog med Glæde mod Udnævnelsen til Foreningens Æresmedlem. Derimod havde han en Gang i 1880'erne nægtet at indtræde i Bestyrelsen, da Valget var faldet paa ham ved Generalforsamlingen. Et Eksempel af Festskriftet blev indsendt til Hans Majestæt Kongen, ligesom hver af de 77 Deltagere i Jubilæumsmiddagen 11. November 1919 fik overrakt et Eksempel.

Takket være en Række frivillige Bidrag var det muligt at gennemføre en straalende Fest. *Jens Møller* formede Hovedtalen som et historisk Tilbageblik paa de 175 Aar. Tiderne var daarlige i 1743, da man henvendte sig til Christian VI. Kadrejere, Søfolk og Omløbere kunde undersøge de faste Købmænd. Medgang og Modgang havde vekslet. 100 og 150 Aars Jubilæerne var blevet negligerede. Mændene efter 1857 havde forsømt at faa Landoplandet forøget, mens Tid var.

Helsingørs Drøm om en Nordhavn var endnu ikke gaaet i Opfyldelse. Havneingeniør *Bech's* Plan havde nu ligget i $9\frac{1}{2}$ Aar. Det lukkede Pakhus havde det kostet 20 Aars Kampe at faa gennemført. *Jens Møller* sluttede sin Tale med lys Fortrøstning til Fremtiden for Danmark og Helsingørs Handelsstand under Devisen: *ærlig Handel-ærlig Handeln* — de Ord, hvormed ogsaa *Hilligsøes* Festskrift slutter.

Det var en Skuffelse, at Handelsminister *C. Hage* ikke var tilstede, men hans Departementchef *Busck-Nielsen* talte smukt for Helsingørs

Den af Købmand Späth i 1760 opførte smukke Ejendom paa Sdr. Strandvej, nu Svingelport. Späth indrettede her et Saltværk. Ejendommen indehaves i vore Dage af Firmaet Lund & Rasmussen.

Handel og Skibsfart og overbragte de bedste Fremtidsønsker for Byen og dens Handelsstand.

Foreningen, der i Jubilæumsaaret af Hensyn til Indregistreringsloven havde ændret Navnet til *Helsingør Handelsstandsforening*, modtog i Anledning af Jubilæet en Række Gaver til et Beløb af 5400 Kr., hvoraf en Del uddeltes til veldædige Formaal.

En af de mest beklagelige Følger af Krigen var, at den meget nære Forbindelse mellem Helsingborg og Helsingør afbrødes helt eller til Tider delvis. Betegnende for Tiden før Krigen er det, at man i 1900 paa Generalforsamlingen havde klaget over Telefonforbindelsen Helsingør-Helsingborg, der var ganske utidssvarende. Mange Danske havde før Krigen deres Virksomhed i Sverige, ligesom mange Svenske gjorde deres Indkøb i Helsingør. Dette skyldtes for en Del, at Skaane, indtil Krigen kom, forretningsmæssigt set stod langt tilbage. Butikkerne i Helsingborg var udstyret som her 30 Aar tidligere, og Vareudvalget svarede dertil. Færdigsyede Klæder fandtes eksempelvis ikke.

Den lange Afbrydelse i Trafikken, Pastvangen og Ophævelsen af

Møntunionen gjorde hver sit til at gøre Afstanden større mellem Landene, og trods de store Anstrengelser, der gjordes paa idemæssigt Grundlag i Efterkrigstiden for at mindske den igen, blev Forbindelsen aldrig saa intim som før Krigen.

Hertil kom nu, at Sverige undergik en mægtig økonomisk Udvikling, saa da Forholdene endelig tillod en mere uhindret Trafik, var det Helsingoranerne, der tog til Helsingborg for at købe Varer, medens Svenskerne fortrinsvis kom til Helsingør som Turister og Restaurationsbesøgende.

Dette passede ikke rigtig de helsingørske Handlende, saa disse, der havde tjent Tusinder paa vore svenske Venner, nu med Bekymring saa paa, at det var tilladt at medføre 10 Kr. til Køb af Varer i Sverige, ja fandt, „at 3 Kr. var rigeligt.“

Fremmende paa Handelen virkede det jo heller ikke, at det lykkedes de af de Handlende, der ikke havde Frilager, at faa standset den toldfri Udførsel af Tobaksvarer som Rejsegods.

Alt i alt var Begyndelsen af 20'erne en trykket Tid for Helsingør.

Tiden omkring Jubilæet bragte vel en Stigning i Foreningens Medlemstal, men i Foraaret 1920 led den det Tab, at Formanden *Jens Møller* afgik ved Døden.

Konsul PETER SVENDSEN

Konsul V. E. A. LUND

1920—1944.

Som Formand valgtes efter *Jens Møllers Død* Konsul *N. F. Bodelsen*, en fin og stilfærdig Mand, der undgik skarpe Standpunkter og gik Forhandlingens Vej. I 34 Aar havde han Sæde i Bestyrelsen og kom til at beklæde Formandsposten længere end nogen anden siden 1857, 11 Aar. Formanden fra „1905“, *Harald Hansen* blev Næstformand til sin tidlige Død i 1923. Han var livlig og repræsentativ og havde et udmærket Greb paa at tale med alle Slags Mennesker.

Iøvrigt begyndte 1920 med mørke Skyer paa Himlen: Telefonstrejke i Januar, Havnestrejke i København og Aarhus, Generalstrejketruslen, som Modvægt Organisationen af „Samfundshjælpen“, af hvilken Grosserer *Georg Olsen* foreslog en Afdeling oprettet i Helsingør.

Iøvrigt blev 1920'erne som Helhed en stille Tid for Foreningen. Opsvinget i Provianteringshandelen var forbi, og Værftet havde kun jævnt gode Kaar. Bestyrelsen gjorde i Samarbejde med Byens andre Organisationer sit Bedste for Garnisonens Bevarelse i Helsingør, men denne Gang forgæves. Det eneste, der opnaedes, var, at Forsvarsminister *Klaus Berntsen* gav et Aars Respit til 1922.

Indadtil blev der arbejdet solidt og grundigt. Man mærker den større Rolle, Hovedorganisationen spiller gennem det store Antal

Skrivelser fra og til den, der er behandlet i Bestyrelsen, og som der paa de aarlige Generalforsamlinger blev gjort nøje Rede for.

Ved sin Død skænkede *Fr. Hilligsøe* testamentarisk 2000 Kr. til en Enke efter eller Datter af en Købmand i Helsingør. Legatet bar, som naturligt er, Navnet: „*Købmand Fr. Hilligsøes Legat.*“

Ved Retsplejeloven af 1919 blev der givet Lejlighed til Oprettelsen af særlige Handelsretter og Søretter, og Foreningen tog først Initiativ til Oprettelsen og afgav senere Indstilling om Besættelsen af Lægdommerpladserne.

I Byens politiske Historie var 20'erne urolige Aar. Midt i 20'erne blev Havnesagen det alt overskyggende kommunalpolitiske Problem. Da der ikke i Byraadet kunde skabes en eenstemmig Indstilling om en Nordhavn, nægtede Indenrigsministeriet at give sit Samtykke til, at Kommunen paa egen Haand gennemførte et 5 Millioners Projekt, hvorefter Borgmester *Peder Christensen* henlagde Havnesagen.

Handelsstandsforeningen havde paa et Møde den 11. December 1924 eenstemmigt taget det Standpunkt, at man vel ønskede en Forbedring af Havneforholdene, men ikke kunde acceptere det fremsatte Projekt. Derimod vilde man anbefale, at Kommunen til en Udvidelse af Havnen ydede et Tilskud paa 2 Mill. Kr. Overtagelsen af Hornbæk-Gilleleje-Banen gav ligeledes Anledning til stærke Brydninger.

Overhovedet var Spændingen mellem de forskellige Byraadsgrupper i disse Aar af en saa voldsom og personlig Art, at det savner Sidestykke i Byens Historie.

I 1928 dukker Spørgsmaalet om „sorte Lister“ op igen. Købmand *A. S. H. Jeppesen* foreslaar indrettet et Kardex-System med usolide Kunder. Der nedsattes et Udvalg, og i Samarbejde med „1905“ og Manufakturhandlerforeningen, hvilken sidste i et Par Aar havde ført en sort Liste, lykkedes det at bringe Sagen til en lykkelig Afslutning. Listen levede en halv Snes Aar, men blev i 1937 omdannet til en selvstændig Forening under det saakaldte Silkeborgsystem, der endnu trives i bedste Velgaaende med Fabrikant *Holger Petersen* som Formand.

I 1929 rettedes der en Henvendelse til Skibsværftet, paa hvis Marketenderi der formentlig blev drevet Handel i større Stil, ikke alene med Drikkevarer, men ogsaa med Sæbe, Tændstikker, Snørebaand, Arbejdssko og Arbejdstøj, hvad der var til Skade for Byens Handlende. Værftets Ledelse indbød Medlemmer af Bestyrelsen til et Besøg paa Værftet. Under dette mente Konsul *Bodelsen* og en anden

Fabrikant *HOLGER PETERSEN*

Grosserer *HANS LUND*

endog at have set Luksusfodtøj til Damer og Børn i Udstillingsskabet. En paafølgende Korrespondance mellem Værftets Ledelse og Handelsstandsforeningens Bestyrelse bragte Konflikten ud af Verden paa en for Foreningen tilfredsstillende Maade.

Trods Kontingentnedsættelse sank Medlemstallet og naaede i 1930 Lavmaalet: 65 Medlemmer. Undgaas kunde det jo heller ikke, at det maatte præge Formandens Syn paa Sagerne, at han ikke siden 1920 havde været aktiv Købmand. I 1931 ønskede han at trække sig tilbage, og Konsul *Peter Svendsen* (K. F. Marstrands Eftf.) valgtes i hans Sted. Konsul *Svendsen* var født og opvokset i Helsingør, havde lært hos Marstrands, ja havde aldrig været andre Steder. Nu sad han som Chef, Belønningen for et langt og arbejdsomt Liv; faa kendte som han Forholdene, som de havde været tidligere, og den joviale og vennesæle *Peter Svendsen* følte sig sikkert ogsaa i sin Formandstid som en Traditionernes Bevarer. Hans gode Hjerte var uomtvisteligt.

Paa sit Firmas 100 Aars Jubilæumsdag 1. Maj 1933 skænkede han Foreningen et Legat paa 1000 Kr., og senere bekostede han sammen med Konsul *V. E. A. Lund* Ombygningen af den Eckardtske Stiftelses Bygning paa Bjerget, hvorved der indrettedes en Række fuldt moderne Legatboliger.

I 1934 følte han sig svag og ønskede at træde tilbage som Formand, hvortil valgtes Konsul *V. E. A. Lund*.

Den Forværring, der i Aarene 1929—31 var indtraadt i vor økonomiske Situation, og navnlig de i Januar 1932 indførte Indførselsrestriktioner, bevirkede, at Organisationernes Arbejdsomraade blev betydeligt udvidet, og at Handelen i højere Grad end nogensinde følte Nødvendigheden af at staa sammen. Dette som meget andet havde Konsul *Lund* Blikket aabent for, og ved en energisk Agitation lykkedes det Aar for Aar at drive Medlemstallet i Vejret til godt 150. Dette styrkede naturligvis Foreningens Anseelse.

Men først og fremmest lykkedes det at gøre Foreningen aktiv og initiativrig. Indadtil ved at Arbejdet, som hidtil fortrinsvis var blevet udført af Formanden, nu fordeltes mellem alle Bestyrelsesmedlemmerne, og udadtil ved at Foreningen, adspurgt eller ikke, ved enhver Lejlighed, hvor man mente det nødvendigt, fremsatte sine Synspunkter og Ønsker.

Saaledes lykkedes det efter nogen Korrespondance igen at opnaa den Plads i Havneraadet, som efter Konsul *Bodellsens* Tilbagetræden var tilfaldet en anden Organisation. Ogsaa i en lang Række andre Organer og Bestyrelser blev Foreningen repræsenteret, saaledes f. Eks. i A/S Den nationale Friluftscene, Turistforeningen o. s. v.

Til Stadighed har der været ført Forhandlinger med Statsbanerne om Toggangen og Takster. Efter mange Aars forgæves Bestræbelser lykkedes det omsider 1938 at faa gennemført, at Postkontoret ogsaa holdt aabent mellem Kl. 12 og 14. Man er skredet ind mod ukollegial Optræden, mod ulovlig Omløben med Varer, mod ulovlige Udsalg, etc.

Et Minde om gamle Dage fik man, da „*The Baltic and International Maritime Conference*“ forespurgte, hvorfor der ikke fandtes autoriserede Skibsmæglere i Helsingør. Man svarede, at Skibsklareringen i Helsingør fra gammel Tid udførtes af et stort Antal Firmaer, som drev denne Virksomhed ved Siden af anden Virksomhed, f. Eks. Skibsrapportering, Skibsprovantering, Importhandel eller lignende. Disse havde stedse udført Klareringen til alles Tilfredshed, og man fandt derfor ingen Anledning til at indføre et Privilegium for autoriserede Skibsmæglere.

Allerede i 1933 var Konsul *Lund* blevet indvalgt i Bestyrelsen for Centralforeningen, og derigennem kom han ind i et Arbejde af mere end lokal Rækkevidde. Som Provinshandelskammerets Repræsentant havde han Sæde i en lang Række af de Valutanævn og Valutaraad — Navnet skiftede hvert Aar —, der var knyttet til 30'ernes

Indførselsbegrænsning. Ogsaa i Ankenævnet virkede han ofte som Stedfortræder.

Paa Centralforeningens Aarsmøder indledede Konsul *Lund* jævnlig om Valutaspørgsmaalet og undertiden ogsaa om andre Sager, f. Eks. om Embedsmænds Ret til at drive Handel, hvilken Sag man vil erindre fra Side 68. Nu bragtes den til Ende ved, at det blev bestemt, at Ministeriets Tilladelse i hvert enkelt Tilfælde skal foreligge.

Gennem Konsul *Lunds* Arbejde og gennem den nærmere Kontakt, man derigennem opnaaede med Provinshandelskammerets og Centralforeningens Arbejde, naaede Foreningen igen Føling med de essentielle Handelsspørgsmaal. Det mærkes paa Korrespondancen, paa Aarsberetningerne og paa den Strøm af Meddelelser, som i disse Aar gaar fra Bestyrelsen til Medlemmerne.

Formandens Aarsberetninger er i 30'erne præget af stigende Pessimisme. Valutacentralen lagde sine snærende Baand om Handelen, tit maatte der føres endeløse Forhandlinger, ofte om Bagateller. Ganske vist lempedes Restriktionerne noget i 1937—38, men nu kastede Krigen sin Slagskygge foran sig. Hvilke Vilkaar ventede Handelen?

Den anden Verdenskrig fra 1939 kaldte en Række Problemer fra 1914—18 tillive igen. Takket være en forudseende Handelsstand var Danmark langt bedre forsynet med Varer end under forrige Krig. Men Vanskelighederne taarnede sig snart op i Form af svimlende Krigsforsikringer, tiltagende Vareknaphed paa mange Omraader m.m. Prisudvalg, Kornnævn og Brændselsnævn nedsattes i hver Kommune. Mørklægning, indskrænket Butiksbelysning og tidligere Lukketid vanskeliggjorde Omsætningen.

Besættelsen den 9. April 1940 stillede igen Erhvervslivet over for en Række nye Problemer, hvis Karakter ikke kan berøres her.

Paa Generalforsamlingen i 1940 nedsattes et særligt Udvalg, „Initiativudvalget“, der fik det Hverv at paatage sig særlige Opgaver. Det har derefter hvert Aar arrangeret Foredrag og Møder med mere eller mindre god Tilslutning. Dette Udvalg tog ogsaa Initiativet til Opretelsen af et Erhvervsraad, hvori alle Grene af Erhvervslivet var repræsenteret. Nogen Sukces blev det dog ikke, om af Mangel paa Dristighed eller Erfaring skal være usagt.

I 1942 nedlagde Konsul *Lund* Hvervet som Formand for Foreningen og efterfulgtes af Fabrikant *Holger Petersen*, som fra forskellige Foreninger havde godt Kendskab til Organisationsarbejde, og som videreførte Arbejdet paa bedste Maade.

Fra 1943 har Grosserer *Hans Lund* været Formand.

Bestyrelsen bestaar for Tiden af følgende: Direktør *Erik Bang* (Sekretær), Bankdirektør *K. Bertramsen*, Købmand *Ewald Hansen*, Købmand *Nic. Larsen*, Grosserer *Hans Lund* (Formand), Fabrikant *Holger Petersen* (Kasserer) og Købmand *Martin Petersen* (Næstformand).

Forstander P. J. PALMARK

Forstander T. H. RATNER

Helsingørs Handelsskole.

1882, samme Aar som Skibsværftet grundlagdes, rejstes som tidligere nævnt for første Gang Spørgsmaalet om en Handelsskole i Helsingør, men Tiden var endnu ikke moden til Virkeliggørelsen. Da Planen paany kom frem faa Aar efter, henlagde Bestyrelsen den atter. Købmand C. *Stürup* oprettede da 1886 privat et Kursus for Handelselever. Det krævede imidlertid saa meget af hans private Offervillighed, at han efter nogen Tids Forløb søgte Bestyrelsen om Tilskud, men fik Afslag under Henvisning til Foreningens svage Status og Understøttelsesopgaver. Efter at *Stürups* Skole var gaaet ind, havde man i 1890'erne den Ordning med Teknisk Skole, at der i dennes Vinterkursus var optaget en Handelsskole med Undervisning i Dansk, Bogholderi og Handelsregning med Kaptajn *Volkersen* som Leder. 1895 fik Skolen sit første Tilskud fra Staten — 400 Kr. *Frijsenberg-Monrad*, der var stærkt interesseret i Skolespørgsmaalet og som nævnt Medlem af Centralforeningens Skoleudvalg, foreslog, at man skulde bryde med Teknisk Skole og oprette sin egen Handelsskole. 1899 blev Spørgsmaalet endelig løst. Skolen fik 200 — senere 500 Kr. i aarligt

Tilskud fra Helsingør Kommune og fra 1944 fra Tikøb Kommune 100 Kr. foruden et betydeligt Statstilskud. Tillige gratis Lokaler med Lys og Varme i den højere Almenskoles Bygning.

Skolens Forstandere har gennem de 45 Aar været: Adjunkt *E. Plesner* (1899—1917), Adjunkt *Gustav Weile* (1917—21), Lærer *P. J. Palmark* (1921—40), under hvis dygtige Ledelse Skolen blomstrede stærkt op, en Udvikling, der er fortsat under hans Efterfølger, Lærer *Th. Ratner*.

Undervisningen har altid fundet Sted i Vintermaanederne hver Mandag, Tirsdag, Onsdag og Torsdag Aften, i mange Aar Kl. 20—22, senere efter den nye Lærlingelovs Krav 19—21, nu 18²⁰—20. Længe stod Skolen kun aaben for unge Mænd, senere blev der ogsaa Adgang for unge Piger, der nu er i Flertal. Elevtallet var i Begyndelsen kun beskedent, kun en Snes ialt; det er i Tidens Løb jævnt og gradvis vokset til ca. 180. Siden 1899 er Fagkredsen gentagne Gange blevet udvidet, og Fordringerne i flere Fag, navnlig Bogføring og Kontorarbejder, blevet skærpet.

Indtil ca. 1930 var Handelsskoleundervisningen nærmest lagt til Rette for Kontorelever, mindre for Butikslærlinge.

En Nyordning af Handelsmedhjælpereksamen førte til, at Helsingørs Handelsskole indførte Linie A, særlig beregnet for Butikslærlinge, med Undervisningsfagene: Dansk, Regning, Skrivning, Skilteskrivning, Bogføring, Handelslære, Salgslære samt Varekundskab og Kontorarbejder. Denne Retning er beregnet for Elever, der ikke har modtaget højere Undervisning end Folkeskolens, medens Elever med Realeksamen siden Skoleaaret 1941—42 undervises efter Linie C, der omfatter Regning, Bogføring, Engelsk, Tysk, Maskinskrivning eller Skilteskrivning, Kontorarbejder, Stenografi og Handels- og Vekselret.

For Undervisningen betales 7 Kr. pr. Maaned. Samtlige Bøger og andet Materiel udlaanes af Skolen mod en Betaling af 2 Kr. pr. Maaned. Undervisningen afsluttes efter 3 Vintres Skolegang med Handelsmedhjælpereksamen.

I Bedømmelsen af skriftlige Eksamensarbejder er ifølge Ministeriets Bestemmelse sket den Forandring, at hverken stedlige Købmænd eller Skolens Lærere fremtidig deltager i Censuren, men at denne udøves af Censurudvalget alene. I mundtlige Fag er det som hidtil enten en beskikket Censor eller en af Skolen tilkaldt stedlig Købmand, der sammen med Eksaminator foretager Bedømmelsen af Elevens Præstation.

Indtil 1942 var Skolen udelukkende beregnet for Handelslærlinge, men man besluttede da at udvide Rammerne for Undervisningen. I 1942—43 afholdtes saaledes et Kursus i Markedsøkonomi, og i 1943 paa-begyndtes et 2-aarigt Kursus til Handelsskolernes statskontrollerede Prøve i Engelsk, i 1944 et tilsvarende Kursus i Tysk og et Kursus i Stenografi. Skolen har i dette Skoleaar 12 Lærere og ca. 180 Elever.

Helsingør Handelsstandsforening 1944.

Af Grosserer *Hans Lund.*

Paa de foregaaende Blade er beskrevet nogle Sider af Handelsstandens Historie i Helsingør. Men hvad der er beskrevet her, maa naturligvis være det usædvanlige fremfor det regelmæssige, Festdagene fremfor Arbejdsdagene. Derfor vil man have vanskeligere ved at danne sig et Billede af Hverdagen. Lad der nu ogsaa have været Fest af og til, i ældre Tider nok lidt hyppigere end i Nutiden, tilbage bliver dog de mange Hverdage, hvor Arbejdet blev gjort.

En mærkelig Skæbne har Købmændene fristet her i Sundbyen, snart, synes det, med lidt for megen Medgang, snart atter med en næsten urimelig Modgang. Mange har sat deres jordiske Ejendele til, en og anden har vel tabt Modet undervejs, men det store Flertal har fortsat deres Gerning til Vejs Ende og har vel ogsaa i Reglen haft Udkommet derved.

At Handelen og Handelsstanden ikke spiller samme Rolle i Helsingør som tidligere, behøver vel næppe siges. Men for hvilken By og for hvilket Land spiller Verdenshandelen samme Rolle nu som før? Og Helsingørs Handel var netop, om ikke en Del af, saa i alt Fald baseret paa en blomstrende Verdenshandel. For os var Søen, om for nogen, baade *via* og *vita*. *Vejen* ud til den store Verden, *Vejen* til vort Broderfolk blot nogle Kilometer borte. Og *Livet*, ikke alene det daglige Brød, men *Livet* og *Lystigheden*. „Ingen Sømand er fuld-befaren, som ikke en Gang har faaet Bank paa Helsingørs Skibsbro,“ siger et gammelt Ord.

Men alt dette er nu forbi. Vi kan nogle Øjeblikke fortabe os i Minderne, men saa kræver Livet idag sin Ret, Opgaverne kræver at blive løst. Og Opgaverne er større, end man i Tiden umiddelbart efter 1857 syntes at tro, selv om Vanskelighederne ikke er mindre. Naar man i tidligere Tid stirrede sig blind paa de daarlige Havneforhold og det manglende Opland, glemte man, at Havnens Plads var optaget af et Værft, der gav Arbejde til Tusinder af Arbejdere, og at Oplandet, omend fattigt paa Agerjord, ved sin Skønhed lokkede Turister og Sommergæster til i stedse stigende Antal.

Som Motto for sit Festskrift satte *Fr. Hilligsø* Ordene: „Ærlig Handel — Ærlig Handlen“, som fortrinligt skildrer en betydningsfuld Side af Handelens Væsen.

Skal Handelen imidlertid i Fremtiden hævde sig og bidrage sit til Byens og Landets Trivsel og Udvikling paa lige Fod med andre Samfundslag, skal der en Indsats til ogsaa af andre Egenskaber. Foruden af den faglige *Dygtighed*, som er et nødvendigt Grundlag for ethvert Erhverv, maa man ønske Standen i Besiddelse af Initiativ, eller lad os kalde det paa dansk *Iver* efter at finde nye Veje, efter altid at gøre Arbejdet bedre, og *Mod* til at gennemføre Planerne.

Lad os da sætte det til Motto, ikke for Tiden, der er gaaet, men for Tiden, der kommer

kyndig — ivrig — dristig.

Laugets Oldermænd og Foreningens Formænd.

- 1744—1748. *Brøde Poulsen.*
1748—1750. *Daniel W. Neuhaus.*
1750—1752. *Knud Gylden.*
1752—1754. *Daniel Knoph.*
1754—1762. *Johan Adam Späth.*
1762—1769. *Erik Lyche.*
1769—1785. *Carl Fred. Godenius.*
1785—1787. *C. Meulengracht.*
1787—1789. *C. Holm.*
1789—1799. *Interregnum.*
1799—1803. *I. H. Leerbeck.*
1803—1813. *Niels Ulrick.*
1813—1816. *I. H. Permin.*
1816—1823. *Chr. F. Eckardt.*
1823. *Troels Lund.*
1823—1826. *G. A. Gradman.*
1827—1829. *Chr. F. Eckardt.*
1829—1845. *I. C. Dreyer.*
1845—1856. *A. C. v. Mehren.*
1856—1858. *E. B. Hilligsøe.*
1858—1864. *I. S. Pontoppidan.*
1864—1872. *I. A. Unna.*
1872—1878. *Wilh. Høyrup.*
1878—1887. *Regner L. Ulstrup.*
1887—1889. *C. Stürup.*
1889—1894. *Major Wright.*
1894—1899. *Engelbrecht Hilligsøe.*
1899—1900. *H. P. Lumbye.*
1900. *Emil Eriksen.*
1900—1910. *E. Frijsenberg-Monrad.*
1910—1920. *Jens Møller.*
1920—1931. *N. F. Bodelsen.*
1931—1935. *Peter Svendsen.*
1935—1942. *V. E. A. Lund.*
1942—1943. *Holger Petersen.*
1943—. *Hans Lund.*

Medlemsfortegnelse pr. 11. Novbr. 1944.

- A**ndersen, Fru A., Skotøjshandler, Skotøjshuset, Stjernegade 11.
— Allan E., Købmand, Nygade 2.
— Arvid S., Konsul, statsaut. Vejer & Maaler, Stengade 42.
— Carl P., Forretningsfører, Skotøjshuset, Stjernegade 11.
— Chr., Ingeniør, Helsingør Støbegodslager, Stjernegade 16.
— Jørgine, Boghandler, Stjernegade 19.
— Volmer, Bogtrykker, L. H. Andersens Bogtrykkeri, Steng. 41.
Assens, Helge V., Kontorchef, Turistbureauet.

- B**aagø, Jens, Viktualiehandler, Bjergegade 3.
Bang, Erik, Direktør, Stürup & Co.s Eftfl. A/S, Munkegade.
Bendtsen, Edv., Skotøjshandler, Nordisk Skotøjsmagasin, Stengade 53.
Bengtsson, Erik, Købmand, Kolonialvarelageret, Stjernegade 16.
Bertramsen, K., Bankdirektør, Helsingør & Omegns Bank, Stengade 52.
— P., statsaut. Revisor, Stengade 11.
Birkholm, C., Købmand, Stengade 9.
Brammer, Kaj, Boghandler, Stengade 10.
— Ove, Købmand, Stengade 14.
Bretow, E. V., Sølvsmed, Stjernegade 5.
Bruun, Einar, Manufakturhandler, Stengade 54.
Burgwaldt, V., Manufakturhandler, Pariser-Bazaren, Bjergegade 3.

Christensen, H. P., Direktør, Helsingørs Jernskibs- & Maskinbyggeri.
— P. M., Manufakturhandler, Bjergegade 6.
Christiansen, I. W., Handelsgartner, Stengade 47.
Christophersen, O., Landsretssagfører, St. Olaigade 53.
Christrup, H., Ostehandler, Stjernegade 19.

Dalgaard, A., Boghandler, Jens Møllers Boghandel, Stengade 51.

Ebbesen, Riis, Farvehandler, Ankerhus Farvehandel, Stengade 8.
Eiberg, P., Trikotagehandler, Stjernegade 17.
Enevoldsen, C. R., Manufakturhandler, Det gode Køb, Stengade 55.
Erntgaard, K., Direktør, Gummifabrikken Tretorn A/S.

Frederiksen, N. F., Købmand, Gurrevej 60.
Friis, Georg, Papirhandler, Stengade 34.

Granholm, I. C., Ingeniør, Automobilhandler, Helsingør Motor Co. A/S.
Gregersen, Aage, Kontorchef, Helsingørs Jernskibs & Maskinbyggeri.
Grue, Alfred, Automobilhandler, Grue & Co., Kongevej 33.

Hansen, Ditlev, Købmand, Kongensgade 15.
— Evald, Købmand, Alléen 6.
— Niels Fr., Landsretssagfører, Stengade 70.
— Otto, Købmand, Rosenkildevej 22.
— Sv. Aa., Optiker, Bjergegade 9.

Heinricy, O., Isenkræmmer, Stengade 60.
Helbøg, H., Fabrikant, Nordisk Rammefabrik, Bjergegade 8.
Henriksen, H. H., Manufakturhandler, Magasin du Nord, Stengade 63.
Herskind, Emil, Købmand, Stengade 27.
Hincheli, Chr., Isenkræmmer, Bjergegade 18.
Høite, Ole, Urmager, Stengade 48.

- J**acobsen, Fru E. V., Handelsgartner, I. L. Tvedesvej.
— Gunnar, Ostehandler, Stengade 10.
- Jensen, Aage, Købmand, Crome & Goldschmidt, Stengade 62.
— Guido Bruun, Cigarhandler, Astoria, Stengade 34.
— Harald, Radioforhandler, Bjerpegade 31.
-- John Dalsborg, Svend Mortensens Eftfl., Stjernegade 30.
— Wald., Købmand, Skyttenstræde 2.
- Jeppesen, A. S. H., Købmand, Repræsentant for K. T. A. S., Akseltorvet.
- Jørgensen, Aug., Herreekviperingshandler, Stjernegade 13.
— Max, Depotindehaver, Fiolgade 11.
-- Vald., Underdirektør, Helsingørs Jernskibs- & Maskinbyggeri.

- K**allenbach, C. J., Konsul, Dampmøller, Hollandske Mølle.
- Kisbye, F., Boghandler, Bjerpegade 8.
- Kiær, Erling, Bogbindermester, P. P. Nørregaards Eftfl., Stengade 68.
- Kopp, Julius, Købmand, K. F. Marstrands Eftfl., Strandgade 71.
— Nils Erland, Prokurist, K. F. Marstrands Eftfl., Strandgade 71.
- Krog, Anker, Repræsentant, Skydebaneallé 5.
- Krog, M. S., Apoteker, Stengades Apotek, Stengade 26.
- Krøier, Thor, Cykelhandler, Stengade 8.

- L**arsen, H., Svend Mortensens Eftfl., Stjernegade 30.
— H. A., Vildt- og Fiskehandler, Stubbedamsvej 13.
— Jens, Landsretssagfører, Bramstræde 7.
— Kai, Revisor, St. Olaiegade 23.
— L. P., Købmand, Bjerpegade 9.
— Martin, Konsul, Dampskibsekspeditor, Major Wright & Co. A/S,
Sofiegade 2.
— Nicolai, Købmand, Jul. Meinckes Eftfl., Stengade 66.
— Paul E., Købmand, L. P. Larsens Eftfl., Bjerpegade 9.
— Sophus, Vinhandler, Helsingør Vin-Kompagni, Strandgade 93.
— Viggo, Antikvitetshandler, Bramstræde 4.
— Volmer, Repræsentant, Lund & Rasmussen A/S., Svingelport.
- Legarth, Johs., Købmand, Emil Eriksen, Torvegade 3.

Lerche, B. J., Bogholder, Helsingør Væveri A/S, Gl. Banegaardsvej 28.
Lilleballe, A., Fabrikant, Cementvarefabrikken Helsingør, Stengade 2.
Linde, H., Landsretsagfører, Stengade 70.
Lund, Hans, Grosserer, Lund & Rasmussen A/S, Svingelport 7.
— V. E. A., Konsul, Købmand, Møllevænget 8.
— W., Kaffehandler, Stengade 31.
Lynhjem, M. I. J., Købmand, Stengade 19.

Madsen, A. Forsberg, Cykelhandler, Kongensgade 2.
— J. F., Købmand, Madsen & Petersen, St. Annegade 23.
— Fru K., Grosserer, Wright & Svendsen, Stengade 79.
— Niels Nygaard, Helsingør Trikotagelager, Bjergegade 8.
Martensen, Tage, Fiske- og Vildthandler, Stjernegade 9.
Mathiesen, Fru I., Vinhandler, Simon Unna & Co.s Eftfl., Strandgade 75.
Mikkelsen, S. P., Cigarhandler, Stengade 20.
Mowitz, Frk. A. E., Blomsterhandler, Bramstræde 4.
Møller, Alf., Prokurist, Stürup & Co.s Eftfl. A/S, Munkegade.

Nichum, E., Fabrikant, Helsingør Papirposefabrik A/S., Strandgade 45.
Nicolaisen, Jørgen, Herreekviperingshandler, Tip-Top, Bjergegade 15.
Nielsen, Aage, Cykelhandler, Stengade 25.
— Alex, Herreekviperingshandler, Stengade 21.
— Fru A. S., Helsingørs Læderhandel, St. Olaiegade 40.
— C. V., Direktør, Helsingør Væveri A/S, Gl. Banegaardsvej 28.
— G. Vilholm, Mejeriejer, Helsingør Mælkekompagni, Steng. 15.
— Hakon, Manufakturhandler, Kontanten, Stengade 44.
— L. P., Isenkræmmer, Stjernegade 20.

Olsen, Axel, Cigarhandler, Sudergade 20.
— Einer, Købmand, Stengade 58.
— Ejnar Nørgaard, Bogholder, Fiolgade 18.
— G. E., Konsul, Grosserer, Kaas & Sørensen, Sofiegade 6.
— H. F. V., Sparekassedirektør, Sparekassen for Helsingør og Omegn, Stengade 43.

Olsen, O. H., Underdirektør, Gummifabrikken Tretorn A/S.
— Poul, Bogholder, Kaas & Sørensen, Sofiegade 6.
— Svend, Musikhandler, Musik-Centralen, Stjernegade 19.
— Vilh., Kaffehandler, Bjerpegade 14.
Otzen, Otto, Isenkræmmer, Bjerpegade 11.
Overgaard, F., Blomsterhandler, Acacia, Stengade 23.

Palmark, P. J., fhv. Handelsskoleforstander, Mads Holmsvej 3.
Parkov, K., Direktør, C. Wiibroes Bryggeri A/S, Hestemøllestr. 12.
Pedersen, G., Fabrikant, Textilfabrikken, Badevej 2.
— H. E., Cigarhandler, Stengade 8.
— Johs., Herreekviperingshandler, Monopol, Bjerpegade 7.
Peetz, Chr., Mejeriejer, Helsingør Mælkeforsyning, St. Olaigade 41.
Petersen, Chr., Grosserer, Edv. Petersen Stengade 40.
— Edwin, Urmager, Niels Petersen, Akseltorvet 26.
— Harald, Købmand, Sundborg Kolonilager, Stubbedamsvej 4.
— Hartmann, Lædervareforretningen Jason, Stengade 43.
— Henry C., Speditør, Brygger Heisevej 28.
— Holger, Fabrikant, Varelageret, Stengade 75.
— J. Chr., Købmand, St. Annægade 47.
— Martin, Manufakturhandler, Kontanten, Stengade 44.
— N. E., Fabrikant, Magnific, I. L. Tvedesvej.
— O., Købmand, Bazaren, Stjernegade 4.
— Palle, Grosserer, Edv. Petersen, Stengade 40.
— P. Joh., Fabrikant, A. Tvede A/S., I. L. Tvedesvej 3.

Qvistgaard, Vilh., Dampmøller, Hollandske Mølle.

Rasch, H. B., Købmand, I. S. Rasch, Stengade 45.
Rasmussen, C. J., Fabrikant, Helsingør Rammelstefabrik A/S., Kongevej.
— F. Aagaard, Farvehandler, Stjernegade 4.
— G., Konsul, Grosserer, Lund & Rasmussen A/S, Svingelport.
— N., Automobilhandler, Auto Shop, Marienlyst Allé 3.
— P. A., Cigar- og Vinhandler, City, Bjerpegade 24.
Ratner, Th., Handelsskoleforstander, Stjernegade 4.

Rendal, H., Landsretssagfører, Bjergegade 4.
Riff, I. P. Fabrikant, Karosserifabrikken Kronborg, Murergade 8.
Rink, G., Apoteker, Svaneapoteket, Strandgade 77.
Rütt, O., Radioforhandler, Stengade 40.

Schmidt, H. Staal, Assurandør, Pontoppidansvej 8.
Seidenfaden, V., Isenkræmmer, Stengade 51.
Selmer-Jørgensen, A., Brygger, C. Wiibroes Bryggeri A/S., Hestemøllestr.
Steen, K., Bankdirektør, Landmandsbanken, Stengade 46.
Steffensen, Hother, Boghandler, Bjergegade 18.
Strømberg, Ebba, Boghandler, Stengade 56.
Sørensen, N. A., Fabrikant, Margarinefabrikken Kronborg A/S., Bjergeg. 27.
— Poul, Grosserer, Stjernegade 25.
— Sigvard, Skotøjshandler, Magnus Nielsen, Stengade 48.

Theilgaard, C. V., Assurandør, Nygade 4.
Thorlak, Erik, Forretningsfører, Helsingør Motor Co. A/S., Kongevejen 3.
Thysen, Fru N. P., Bogtrykker, Stjernegade 6.

Westerstrøm, Axel, Grosserer, Carl A. M. Lunds Eftfl., Godthaabsvej 1.
Villadsen, T. V., Bogholder, K. F. Marstrands Eftfl., Strandgade 71.

Waagepetersen, Fru H. L., Direktør, cand. polyt., Fiskenetfabrikken
Danmark, (I. C. Tvede) A/S.
West, Ole, Herreekviperingshandler, Bjergegade 19.

Navneliste.

(De med *Kursiv* anførte Sidetal betegner Fotografi).

Aller, Joost van	56	Donatzky, G.	56-58, 64, 84
Bang, Erik	98	Dreyer, Chr.	16
Barfoed, M.	45, 63	" J. C.	40, 104
" , P. A.	44, 63	" L.	56, 72
Bech, C. F.	83, 90	Eckardt, Chr. F.	28-30, 95, 104
Behrens, A.	80	Ellermann, W.	46, 49, 50-51
Bentzon, P.	26	Erik af Pommern	9
Berckentin, A. von.	25	Eriksen, Emil.	68, 77, 85, 104
Berntsen, Klaus.	84, 93	Fersleff, M.	26
Bertramsen, K.	98	Fisker, P. L.	65
Bluhme, C. A.	46	Frederik IV.	13
Bodelsen, N. F. . . .	70, 76, 89, 93-96, 104	Gad, J. H. T.	84
Brammer, J.	58, 60	" Knud	37, 38, 46
" J. C.	66, 72, 80	Galschiøt, M.	40, 64
" W.	56, 77	Godenius, C. F.	28, 38, 104
Brockenhuus, E. C.	30	Gradmann, G. A.	39, 104
Busck-Nielsen, G.	90	Gulstad, Alex.	34, 35
Carl, Adolf.	56	Gylden, Knud	16, 26-27, 104
Carlé, L.	63-64	Hage, C.	90
Christensen, Peder	94	" Hother.	60
Christian IV.	10-11	Hammerich, Holger.	83
" VI.	5, 13, 16, 25, 90	Hansen, Ewald	98
" X.	90	" , Harald . .	58, 70, 83, 87, 88, 93
Curiel, J.	38	" , Johan	83
Dahl, Nicolai.	16	Harder, Fritz	58
Dodt, A. H.	30		

Hilligsøe, Aug.	48	Marstrand, K. F.	35, 55-56
" , E. B.	46, 48, 104	Mehren, A. C. von.....	29-30, 104
" , Engelbrecht	58, 71-75, 79, 104	" , C. von	65, 72
" , Fr.	5, 59, 63, 66,	" , E. von	71
	68, 74, 89, 90, 94	Meincke, Jul.	58
Holm, Chr.	29, 104	Meulengracht, C.	28, 104
" , Mads	64, 65, 66	Monrad, E. Frijsenberg .	56, 68-70,
Høst, H. E.	83		76, 77, 84, 85, 99, 104
" , J.	29	Møinichen, H. á	26
Høyrup, M. P.	48, 51	Møller, Jens	68, 70, 78,
" , Wilh.....	60, 61, 104		84, 87, 90-93, 104
Jacobi, J. D.	38-44	Nathanson, J. S.	52
Jensen, Anders	82	Neergaard, N.	84
" , N.	48	Neuhaus, D. W.....	16, 27, 104
Jeppesen, A. S. H.....	83, 89, 94-95	Nichum, S.	58
" , Christen	66	Nielsen, Chr.	80
Joelsson, J. F.	49, 51	" , P. L.	58
Jørgensen, H.	72	Norrie, Gordon.....	29
" , M.	49	 	
" , Otto	56	Obel, Th.	72
 		Olsen, Georg	93
Kaas & Sørensen	71	 	
Karck, M.	30	Palmark, H. J.	99, 100
Kierboe, T. F.....	41	Permin, I. H.....	104
Kirck, N. P.	38, 44, 45, 47, 51	Petersen, Gadesælger ...	85
" , Vigo	54-58, 69	" , Holger....	94, 95, 97-98, 104
Knoph, D.....	16, 26, 27, 104	" , Martin	83, 98
Knuth, H. A.	30	Plesner, J. E.	100
 		Pontoppidan, Henrik....	56
Larsen, Fr. E.....	49	" , J. S. 48-52, 53, 56, 60, 104	
" , L. P.	80, 88	" , Morten....	56
" , Nic.	98	Poulsen, Brøde	16, 26-28, 104
Leerbeck, I. H.....	104	Prior, H. P.	63
Lehmann, Orla	44	" , Johannes	63
Lille Kestine.....	25	 	
Lumbye, H. P.	68-69, 77, 79, 104	Qualen, H. von	25
Lund, Hans	95, 98, 102, 104	Qvistgaard, A.....	88
" , Robert Th.	56	 	
" , Troels	104	Rasch, J. S.....	58
" , V. E. A.	93, 95-97, 104	Rasmussen, Chr.	83
Lyche, E.	28, 104	" , Sophus....	55
Lyngbye, J.	84	Ratner, Th.	99, 100
Løve, I. H.	45, 63	Rázga, P. I.....	56, 72
		Rohmann, Chr.....	45, 63
		Rosenstand, P. P.	65
		Rothe, V.....	74

Salling, A. G.	36	Thott, O.	25
Salomon	26	Thucksen, P.	25
Schierbeck, Chr.	55	Tietgen, C. F.	63-64, 74
Schovelin, Jul.	64	Tvede, Ch.	66
Schreiber, Ph.	34	" , J. L.	65-66, 69, 71
Schrøder, H.	72	Ulrick, N.	104
Schulin, J. S. von.	25	Ulstrup, Regner L. 60, 61, 64-65, 71-72, 104	
Simon	26	Unna, C. F.	50
Siverts, Chr.	36	" , J. A.	52, 53, 60, 65, 104
Sivertsen, S.	16, 26	" , Simon.	45, 56
Skeel, Erik	64, 67	Vedel, P.	54
Späth, J. A.	16, 26-27, 91, 104	Vejby-Nielsen, N. H.	69-69, 79
Stenfeldt, J. A.	44	Volkersen, F. D.	99
Stilling, F.	49-50	Walter, C.	25
Stricker, A. F.	39	Weile, G.	100
Stürup, C.	63, 68, 72, 76, 99, 104	Wibroe, E.	88
Svendsen, Louis	76	Wiibroe, C.	65, 66
" , Peter	93, 95, 104	Wright, Alb.	56
Tegner, J. V.	37	" , Major	56, 63, 72, 104
Thalbitzer, Henry.	29	Wurmb, E. F.	28
" , W.	47	Ørsted, H. C.	85
Thomsen, C. F.	60		
Thorsen, Charlotte.	48		

Rettelser:

Side 56 L. 7 f. n. Læs: de intelligente, jødisk prægede Brødre Unna, Morbrødre til den livlige Konsul Frijsenbergs-Monrad.

Side 75 Billedtekst. Læs: Interiør fra E. B. Hilligsøes Manufakturhandel.